40 HADİS

TERCÜME VE ŞERHİ

AKADEMİ ARAŞTIRMA HEYETİ

40 HADİS
TERCÜME
VE ŞERHİ

40 HADİS TERCÜME VE ŞERHİ

Editör
Ali BUDAK

Görsel Yönetmen
Engin ÇİFTÇİ

Grafik Tasarım
İhsan DEMİRHAN

ISBN
978-975-278-272-3

Yayın Numarası
485

Basım Yeri ve Yılı
Çağlayan A. Ş.
TS EN ISO 9001:2000
Ser No: 300-01
Sarnıç Yolu Üzeri No: 7 Gaziemir / İZMİR
Tel: (0232) 252 22 85
Ocak - 2011

Genel Dağıtım
Gökkuşağı Pazarlama ve Dağıtım
Merkez Mah. Soğuksu Cad. No: 31
Tek-Er İş Merkezi Mahmutbey / İSTANBUL
Tel: (0212) 410 50 60 Faks: (0212) 445 84 64

Işık Yayınları
Bulgurlu Mahallesi Bağcılar Caddesi No: 1
34696 Üsküdar / İSTANBUL
Tel: (0216) 522 11 44 Fax: (0216) 522 11 78
www.isikyayinlari.com

40 HADİS

TERCÜME VE ŞERHİ

AKADEMİ ARAŞTIRMA HEYETİ

İÇİNDEKİLER

GİRİŞ

Meal Bir Mirsattır

Mealler, sadece bir mirsad ve ölçüdürler. Onlarla hakikat aranır ama onlar hakikatın kendisi olamazlar. Kur'ân'ı dahi mealde arayanlar ne büyük bir yanlış ve yalana takılıp kalmışlardır. Çünkü Kur'ân'ın Allah tarafından indirilen şeklinde, mucizelik vardır. Onu meal hâline getirdiğinizde, derisi yüzülmüş bir nesneye benzetmiş olursunuz. Onun için, esas olan, Kur'ân ve hadisin bizzat kendi orijinal lafızlarıdır. Binaenaleyh, biz de bu kitaptaki 40 hadisin lafzı üzerinde bir nebze durarak, zihni, anlatılmak istenen hususa yaklaştırmaya çalışacağız. Zaten, bizim bütün yaptığımız, o nur fevvâresi etrafında dönüp durmaktan ibarettir. Bu, bir seyr-i aklî ve zihnîdir. Dua ve niyazımız, Cenâb-ı Hakk'ın, bizleri seyr-i ruhânîyede muvaffak kılmasıdır.

İşte, deryadan bir damla, güneşten bir zerre ve yıldızların kol gezdiği âlemlerden de birkaç şûle..! Hakîkat-ı Ahmediye'nin mir'ât-ı mücellâsı olan o nûrefşân sözler üzerinde durup onların kadrine tercüman olmak, herhâlde söz bilmez nâdanların işi olmasa gerek. Gerçi, biz de şu anda, bile bile böyle bir saygısızlığı irtikap etmiş durumdayız. Evvelen ve âhiren O'na dehâlet ediyor ve Allah'tan cür'etimizi bağışlamasını diliyoruz.

O'nun nurlu sözlerini, bütün buuduyla şerhetmenin bizi aştığını biliyor ve bu işin erbabının zuhurunu intizarda bulunduğumuzu da belirtmek istiyoruz. Bütün bunlara rağmen, yine de, bazı cür'etkârlıklarda bulunmuş ve bazı hadislerin bazı yanlarını tahlil etmeyi denemişsek, tahliline cür'et ettiğimiz husus, hadîsin o engin dünyasından sadece birkaç nurlu söz; onların da sadece muhtevâ derinliği, ifade rasaneti ve beyan gücüyle alâkalı olmuştur. Hem de bir avam lisanıyla...

Allah'ın bizi affetmesini, erbâb-ı nazarın da kusurlarımıza nazar-ı müsâmaha ile bakmalarını dileriz.

Not: *Hadislere ait tercüme ve şerhler, M. Fethullah Gülen Hocaefendi'nin eserlerinden derlenmiştir.*

عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ قَالَ سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ:

عَيْنَانِ لَا تَمَسُّهُمَا النَّارُ عَيْنٌ بَكَتْ مِنْ خَشْيَةِ اللَّهِ وَعَيْنٌ بَاتَتْ تَحْرُسُ فِي سَبِيلِ اللَّهِ

1

CEHENNEM ATEŞİ GÖRMEYECEK İKİ GÖZ

"İki göz vardır ki Cehennem ateşi görmez:
Allah korkusundan ağlayan göz ve bir de
harp meydanları ve cephelerde nöbet tutan askerin gözü."

(Tirmizî, Fezâilü'l-cihâd 12)

Efendimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem), bu hadislerinde iki cihadı bir arada zikreder. Sınır boylarında veya harb meydanlarında en tehlikeli anlarda nöbet tutarak uykuyu terkeden insanın cihadı, maddî cihaddır. Bu cihadı yapan insanın gözü Cehennem ateşine maruz kalmayacaktır. Bir de manevî ve büyük cihadı yerine getiren göz vardır ki, o da Allah korkusundan ağlayan gözdür. Evet, bu her iki göz, Cehennemi ve onun azabını görmeyecektir.

Memeden çıkan sütün tekrar geriye dönmesi nasıl muhal ise, Allah korkusundan ağlayan gözün Cehennem'e girmesi de o derece muhaldir. Allah yolunda üstü başı toz toprak içinde kalan bir insanın durumu da bundan farklı değildir. Çünkü Allah Resûlü, bu toz ve toprağın Cehennem ateşiyle asla bir araya gelmeyeceği mevzûunda birçok beyanda bulunmuşlardır.

Allah korkusuyla ürperip ağlayan göz, düşmanın geleceği yerleri gözetleyen, nöbet bekleyen, rabıta yapan, memleketin başına gelecek felâketler karşısında göğsünü siper eden, müesseseler kuran, yaşatma zevkiyle yaşama hazzından uzak kalan insanların gözleri, Cehennem ateşini görmeyecektir. Bu itibarladır ki cihadı, millete bir anlatma iddiasıyla sağda solda diyalektik yapmaktan ibaret görenler, şayet anlattıklarını ne ölçüde tatbik ettiklerini kontrol etmiyorlarsa bu takdirde sadece vakit öldürüyor ve bir de kendilerini aldatıyorlar demektir. İçlerini zabt u rabt altına alamamış, riyanın burnunu kıramamış, fahrı ayaklarının altında ezememiş, başkalarına iş buyurmayı ve gösteriş yapmayı omuzlarından silkip atamamış insanların yaptığı dış müdahaleler, huzursuzluk kaynağı olma ve gürültü çıkarmaktan başka bir mana ifade etmeyecektir. Öte yandan, meseleyi yalnız ma'nevî cihad şeklinde ele alıp "kendi kavgamı vermeden, başkalarıyla uğraşmam doğru olmaz" diyerek bir köşeye çekilenler, çekilip nefsine derece kazandırmayı her şeyin üstünde görenler ve dışa karşı verilen kavgaya iştirak etmeyenler ise -en hafif ifadeyle- İslâm'ı yogileştirme gayretine düşmüşler demektir.

Bu ikinci gruptakilerin bazılarında şöyle bir düşünce hakimdir: Koyunu kendi ayağından, keçiyi de yine kendi ayağından asarlar. Nefsini kurtaramayan, başkasını da kurtaramaz. Öyleyse insan, önce kendini kurtarmaya bakmalıdır. Oysa böyle düşünen kimseler, her şeyden önce bilmelidirler ki insan, nefsini kurtardığını zannettiği gün, kendini girdapların en içinden çıkılmazına kaptırmış sayılır. Aslında, kim kendini

kurtardığını söyleyebilir ki? Kur'ân, "Yakîn sana gelinceye kadar Rabbine kulluk et" (Hicr Sûresi, 99) buyurmaktadır. Yani kimse, perde açılıp da öbür âlemden "artık buyur" deninceye kadar, kulluk manasına dahil hiçbir fiilden uzak kalamaz. İnsan, ömrünün son nefesine kadar kullukla mükelleftir.

Bu durumda, mükellefiyetleri devam eden bir insanın kendini kurtardığını söylemesi nasıl mümkün olabilir ki..! Öyleyse, insanın nefsiyle cedelleşmesi, içindeki fena huylarla yaka paça olması ve kendini ıslaha çalışması, hayatının sonuna kadar devam edecektir.

Havf ve recâ ağırlıklı bir hayat yaşamak mecburiyetindeyiz. Neticeden emin olmak, hiçbir mümine yakışmaz. Aynı şekilde, ümitsizlik de müminin sıfatı olamaz. Ancak, havf tarafı ağır basmalıdır. Hz. Ömer gibi bir insan bile, son anlarını yaşarken endişe içindeydi. Ancak hakkında İbn Abbas'ın hüsn-ü şehâdette bulunması ve "Senin iyi bir insan olduğuna ahirette ben şahid olurum" demesi, bir manada onu bu endişeden kurtarmıştı. Kur'ân-ı Kerîm'de, "Rabbinin azametinden korkana Cenab-ı Hakk iki Cennet va'detmektedir." (Rahman, 46) buyurulmakta değil midir?

عَنِ ابْنِ عُمَرَ قَالَ سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ:

إِذَا تَبَايَعْتُمْ بِالْعِينَةِ وَأَخَذْتُمْ أَذْنَابَ الْبَقَرِ وَرَضِيتُمْ بِالزَّرْعِ وَتَرَكْتُمُ الْجِهَادَ سَلَّطَ اللَّهُ عَلَيْكُمْ ذُلًّا لَا يَنْزِعُهُ حَتَّى تَرْجِعُوا إِلَى دِينِكُمْ

2

ZİRAAT, CİHAD VE KURTULUŞUMUZ

"Îne alışverişi yaptığınız, sığırların kuyruğuna yapışıp hayatınızı ziraata hasrettiğiniz ve cihadı bıraktığınız zaman Allah, size altından kalkamayacağınız öyle bir mezellet verir ki yeniden dininize döneceğiniz âna kadar o mezelletten kurtulamazsınız."

(Ebu Davud, Buyû' 54; Ahmed İbn Hanbel, Müsned 2/42, 84)

Mümin, içte ve dışta vereceği mukaddes kavgayla aziz olacaktır. Ama kendisine terettüp eden vazifeyi yapmayıp yaşama ve hayat sevdasına düştüğü, şahsî zevklerine takılıp kaldığı zaman ise, onuru ve izzeti de gidecek, sefil ve peri-

şan hâle gelecektir. Resûl-i Ekrem (sallallâhu aleyhi ve sellem) "Bir topluluk cihadı terketti mi, Allah (celle celâlüh) umûmî bir azap, müşterek bir belâ verir." buyurmaktadır. Bu yüzden izzetli yaşamak, ancak cihad adına bir kısım meşakkatlere katlanmakla mümkündür. Toplum, bu meşakkatlere topluca göğüs gerecek ve aziz olarak yaşamaya hak kazanacaktır. Fakat fertler tek tek kendi hayatlarını yaşamak için cihadı terk ederse, o zaman Allah'ın umûmî azabı gelir ve masumu mütecaviziyle, zalimi de mazlumuyla beraber derbeder eder. Öyleyse umûmî bir belâya maruz kalmamak için topluca cihada sarılmak şarttır.

Hadiste anlatılan birinci husus "îne alışverişi"dir. Îne alışverişi yapmak, iki şekilde açıklanmıştır: Birincisi, birinden veresiye mal satın alıp daha sonra aynı adama bu malı daha ucuza ve peşin olarak satmaktır. Bu alışverişten gaye şudur: Kişinin paraya ihtiyacı vardır ve doğrudan para alıp fazlasıyla ödemek faiz olacağından, böyle bir yola tevessül etmektedir. Bunun pratikte tatbiki şöyledir: Birinin diyelim ki 800 liraya ihtiyacı vardır; başkasına ait bir malı veresiye bin liraya satın alır. Sonra da aynı malı aynı adama 800 liraya peşin olarak satar. Dıştan normal bir alışveriş gibi görünen böyle bir muamelenin faizden farkı yoktur ve katiyen caiz değildir.

Îne alışverişi yapmanın ikinci tefsiri ise şudur: Îne, vade farkı uygulamasıdır. Meselâ, borçlu gelir ve bu ayki borcunu ödeyemeyeceğini söyler. Hemen borcuna tehir süresi ve borç miktarı hesap edilerek vade farkı yüklenir. Bu muamelelerin her ikisi de İslâmî açıdan doğru değildir.

Allah Resûlü, bu hadis-i şeriflerinde köyden şehre, en ücra yerden en büyük kentlere kadar, insanlar arasında, ticaret ve muamele adına irtikap edilen ahlâksızlığa parmak basmakta ve bu ahlâksızlık, sizi esaret altına aldığı zaman mezelleti bekleyin, buyurmaktadır.

Hadiste anlatılan ikinci hususa gelince "sığırların kuyruğuna tutunup da ziraatın dışında her şeyi unuttuğunuz zaman" ifadesinde ten-

kidi yapılan husus, ziraat değildir. Zira Efendimiz, "Kıyamet kopuyor dahi olsa elinizdeki fideyi dikin" buyurmuştur. Ayrıca, ölü toprağa İslâm'ın tahammülü yoktur. Burada tenkid edilen husus, dengesizliktir; çünkü, iktisadî hayatın can damarı olan üretim sadece ziraate hasredilir de ticaret ve sanayi ihmale uğrarsa bu takdirde üretimde bir dengesizlik var demektir. Buna karşılık sadece ticarete veya sadece sanayiye yönelik kalkınma hamleleri de aynı şekilde bir dengesizliğin ifadesidir. O halde esas olan, her sahaya gereken değeri vermek ve böylece gereken üretim dengesini sağlamaktır.

Ziraat, köylerde olur; bu yüzden insanların kendilerini bütünüyle ziraate vermeleri şehirleşmenin tamamen durması demektir. Şehirleşmenin durması ise sanayi ve ticaretin ölmesi manasına gelir. Bunun aksi yani, herkesin köyde tarlasını bırakıp da büyük kentlere akın etmesi bir başka arızanın doğmasına yol açacaktır. Günümüzdeki şekliyle kentlerin hızla büyümesi, büyüme hızı oranında yeni yeni problemler doğuracak, yer-altı ve yer-üstü hizmetleri akamete uğrayacak ve işsizlik had safhaya yükselecektir.

Kalkınma dengeli olmaz ve iktisadî hayatın bir bölümü dışa bağımlı olmakta devam ederse her zaman için o taraftan bir darbeye maruz kalınabileceği asla unutulmamalıdır. Dışa bağımlı sanayi kuruluşları, dışa bağımlı ticaret emtiası kadar, dışa bağımlı ziraat ürünleri de iktisadî hayat için bir tehdit unsurudur. Öyleyse asıl olan, bütün sahalarda dengeyi koruyabilmektir.

Efendimiz devrinde hızlı kentleşme problemi olmadığından iktisadî dengesizlik, hadiste, hayatı ziraate hasretme şeklinde ifade buyurulmuştur. Günümüzde ise hızlı kentleşme beraberinde getirdiği sıkıntılarla yine bir dengesizlik alâmetidir. Bu problemin çözümü için düşünülen veya düşünülebilecek olan köye dönüş veya köye yerleşme meselesi, ciddî olarak ele alınması gereken hususlardan biridir ki hadisten bu manayı da anlamak mümkündür.

Diğer taraftan, medeniyetten sonra bedeviyete rücû veya bedeviyette ısrar edip durma da hadiste tenkid edilen hususlardandır. Bunların, hepsi, mezellet ve meskenet getirir.

Hadiste anlatılan üçüncü husus şudur: “Cihadı terkettiğiniz zaman” rahatınıza daldığınız, kendi işlerinize kapanıp onda boğulduğunuz zaman sizin için başınızın ucunda bir mezellet hazırdır. Havanız maddeten karardığı gibi manevî hayatınız da kararmış, ruh semanızın yıldızları dökülmüş; ayınız, güneşiniz küsuf ve hüsufa uğramıştır. Yeryüzünde yaşamanız artık caiz değildir.

Yeniden dine dönünceye kadar isteseniz de, dua dua yalvarsanız da, maruz kaldığınız o mezelleti Allah başınızdan atmayacaktır.

Dine dönüş nasıl olacaktır? Üzerimizde, omuzlarımızda asırların getirip biriktirdiği haklar vardır. Bırakın başka hakları, nefsimize karşı eda edilmesi gereken hakkı bile eda edemedik. Ayrıca ailemizin, milletimizin, neslimizin bizden beklediği şeyleri de yerine getiremedik. Cılız omzumuza, incecik belimize üst üste bir sürü vebal yüklenmiştir. Yirminci asrın idrak sahibi Müslümanı, bu veballer altında iki büklümdür ve mesele hafif değil, aksine çok çetindir. Çünkü üç asırlık yıkılışın feryadını sinelerimize doldurmakla karşı karşıyayız. Çeyrek asır inlemeden, sancı ve ızdırap çekmeden bu feryadın dinmesi de mümkün değildir. Bu duruma gelmemizin tek sorumlusu da yine kendimiziz. O hâlde kurtuluş yine bizimle olacaktır. Dişimizi sıkacak, kendi meş’alemizi kendimiz tutuşturacak, Allah’ın inayetine yönelecek ve bu yönelmeyi hem sözle hem de fiille yapacağız. Bunu yapabildiğimiz ölçüde Rahmet’in kapıları bize de açılacak, Rahmet eli, içinde bulunduğumuz durumdan bizi çekip alacak ve kurtuluş sahiline çıkaracaktır.

Resûl-i Ekrem, cihan karşısında öyle bir cemaatle kavga veriyordu ki o cemaatin her ferdi, hayatın hangi kesiminde kendisine ne düştüğünü çok iyi biliyordu. Zira onlar için cihadsız geçen hayat, boşa geçmiş demekti. Efendimiz’in bu husustaki ifadeleri, cidden dikkat çekicidir:

“Bir kimse, hayatında hiç cihad yapmadan, bu mevzûda hiç bir cehd göstermeden ölürse bir nifak şubesi içinde ölmüş, münafıklık zemininde ruhunu teslim etmiş olur.” Bir başka rivayette de şöyle buyurulmaktadır: “Bir kimse, hayatında cihad eseri olmadan Allah’ın huzuruna çıkarsa ciddi bir boşlukla çıkmış demektir.” Yani, böyle bir kimse, Mahkeme-i Kübra’ya kendisini utandıracak, yüzünü kızartacak bir gedikle gelmiştir.

Sağımızda, solumuzda doğranan, tecavüze uğrayan, inim inim inleyenler var. Mazlumun imdadına koşmak bize bir vazife olduğu gibi, zalimin zulmünü def’etmek de bir vazifedir. Yoksa, öyle acı bir senfoni ile Huzûr-u Rabbü’l-âlemin’e gideriz ki bu senfoniden çıkan nakarat ve sesler, mazlumların âh u efgânı, ırzına geçilen kadınların feryad u figanı ve yetim çocukların iniltisidir. Rabbin huzurunda bu gedikle, bu eksik ve kusurla haşr u neşr olmak, ne büyük talihsizliktir!..

عَنْ أَبِي أُمَامَةَ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ:

لَيْسَ شَيْءٌ أَحَبَّ إِلَى اللهِ مِنْ قَطْرَتَيْنِ وَأَثَرَيْنِ قَطْرَةٌ مِنْ دُمُوعٍ فِي خَشْيَةِ اللهِ وَقَطْرَةُ دَمٍ تُهَرَاقُ فِي سَبِيلِ اللهِ وَأَمَّا الْأَثَرَانِ فَأَثَرٌ فِي سَبِيلِ اللهِ وَأَثَرٌ فِي فَرِيضَةٍ مِنْ فَرَائِضِ اللهِ

3

ALLAH'A EN SEVİMLİ GELEN İKİ DAMLA

"Allah katında şu iki damladan ve şu iki izden daha sevimli bir şey yoktur: Allah'a iman ve iz'anın O'ndan haşyetin ifadesi olarak dökülen gözyaşı damlasıyla Allah yolunda (harbederken) dökülen kan damlası. İki iz ise, Allah yolunda (çarpışırken alınan) yara izi ve Allah'ın emrettiği farzlardan birini yerine getirmekten kalan kulluk izidir."

(Tirmizî, Fezâilü'l-cihâd 26)

Evet, aslında mümin, öbür âleme iştiyakla Allah için dökeceği iki damla gözyaşı ve iki damla kanın O'nun yanında nasıl hora geçtiğini bilse güvercinler gibi kanat çırpar, o hâl ve o havayı yakalamayı bin şevk ile isteyip arzu ederdi. Ancak bu, belli bir iman ve iz'ana bağlıdır. Mevzû ile alakalı olarak Efendimiz şöyle buyurmaktadır:

"Allah katında şu iki damladan daha sevimli bir şey yoktur: Allah'a iman ve iz'anın ifadesi olarak dökülen gözyaşı damlasıyla Allah yolunda harbederken dökülen kan damlası." Allah, bu iki damlayı o kadar çok sever. Bu sebeple, Allah katında sevimli olan şeylere gönül bağlayan ve kendini böyle şeylere kaptıran insan, katiyen bu dünya hayatının sûrî (geçici) zevk ve sefalarına temenna etmez, dünya karşısında bel kırıp boyun bükmez ve bütün dikkat ve hassasiyetiyle öbür âleme müteveccih olur. Ne var ki bütün bunlar bir irfan işidir. İnsanın irfana ermesi ise en çetin ve zor meselelerdendir. Bizim anladığımız manada irfan insanın içinde yanan öyle bir iman şem'asıdır ki insan onun aydınlığında dünyayı gördüğü gibi ukbayı da görür. Dünyaya ait şeyleri mütalâa ve müşahede ettiği gibi, ukbaya ait şeyleri de mütalâa ve müşahede eder. O zaman insanın içinde ahirete karşı apayrı bir iştiyak uyanacak ve aklı başında olan hiç kimse, Allah yolunda mücahedeye ve bu uğurda elde edeceği şehadete hiçbir şeyi tercih etmeyecektir. Ebedî güzeli ve ebedî güzellikleri gören bir kimse nasıl olur da fânî ve fena dünya hayatına meyleder?

Şehadet, ebediyeti yakalama garantisidir. Amr İbn Cemuh ve Sa'd İbn Hayseme de bu garantiyi yakalayanlardandır. Her ikisi de oldukça yaşlıdır. Yataktan kalkacak, yolda değneksiz yürüyecek hâlleri yoktur. Ama cihad söz konusu olunca her ikisi de yaralı arslanlar gibi yerlerinden doğrulmuş ve cihada hazırlanmaya koyulmuştur. Her ikisi de kendilerini cihaddan alıkoymak için "Babacığım, sen hastasın, yolda dahi zor yürüyorsun. Bu iş, senin işin değil. Sen evde otur. Bize müsaade

et, biz çıkalım" diyen evlât ve torunlarına "Başka bir şey olsaydı, sizi nefsime tercih ederdim. Ama bu, bir şehidlik meselesidir; Rabb'e kavuşma ve ebedî Cennet'i kazanma davasıdır. Bu mevzûda kimse kimseyi tercih edemez" cevabını verirler. İki ayrı evde, iki ayrı muhataba karşı aynı ifadelerle yapılan bir tartışmadır bu. İki grup da birbirinden habersizdir. Ve yine iki grup da hakem olsun diye Allah Resûlü'nün huzuruna gelir ve yaşlılar, gençlerden şikâyette bulunurlar: "Ya Resûlallah evlatlarım, torunlarım beni bırakmıyor ki şehid olayım, Sen'in uğrunda ruhumu seve seve feda edeyim." Allah Resûlü, onları teskine çalışır ama, mümkün değildir. Gözünü Cennetler âlemine dikmiş, bir an evvel oraya gitmek için kanat çırpıp duran bu iki yaşlı adam öyle ısrarla taleplerini tekrar ederler ki İki Cihan Serveri, her ikisine de "Olur" demekten başka çare bulamaz. Neticede, bu iki yaşlı adam, cihada iştirak eder ve biraz sonra yüce Nebi, gözlerini yüce âlemlere dikmiş, şöyle buyurur: "Amr İbn Cemuh'u eğri ayakları düzelmiş Cennet'e koşarken görüyorum." Şehidler araştırılırken, her iki yaşlı adamı da sırt sırta yerde yatıyor buldular. Sa'd İbn Hayseme de Amr İbn Cemuh da Allah yolunda şehid olmuştu. Buna Allah şahiddi, Resûlullah da şahiddi, melekler de şahiddi... Şahiddiler ki Amr İbn Cemuh ve Sa'd İbn Hayseme Cennet'i garanti etmişlerdi.

İnsan, daha dünyada iken de aynı arzu ve istek dolu olan bir hayat yaşayabilir. Ölüm ve şehadet, onun için gayelerin en ulvîsi olur. Ancak bu, yukarıda da dediğimiz gibi, irfana, veraların verasını bilmeye bağlıdır. Zira buradaki ağlamalar, orada gülmek; buradaki ızdıraplar, orada lezzetler içinde yüzmek; buradaki mahrumiyet ve sıkıntılar, orada her türlü mahrumiyet ve sıkıntıya veda etmektir. İnsan bunu vicdanına böyle duyurmalı, bu hakikatları kendisine böyle telkin etmelidir... Bunun için de mazimizi tetkik ve araştırmada çok fayda vardır. Büyük İslâm davasını ilk başlatanlardan bize kadar bu şuur böyle devam edegelmiştir. Onlarda canı feda etmek, âdeta bir tutku, bir arzu gibiydi.

Halbuki onlar da insandı ve yaşamayı seviyorlardı. Öyleyse, onları bu yola sevkeden bir başka hakikat olmalıydı. İşte bu hakikat, ancak onların irfana ulaşmış olmalarıyla izah edilebilir. Kur'ân, bize bu irfan aşısını yapar. Allah yolunda öldürülenlerin esasen ölü kabul edilmemesi gerektiğini ilan eder. Onlar, Allah katında bizim anlayamayacağımız bir hayatla "hayy"dırlar. Bunu ise, ancak o hayata erenler anlarlar.

Cabir'in babası Abdullah, Uhud'da şehid olmuştu. Cabir, Allah Resûlü'nün huzuruna gelerek "Yâ Resûlallah, babam vefat etti ve bana bir sürü yetim bırakıp öyle gitti. Onların bakımları da benim üzerime kaldı. Halbuki onlara bakacak sermayeye de sahip değilim." dedi.

Efendimiz, Cabir'i teselli için evini teşrif buyurdular. O esnada, Abdullah'ın kızı veya kızkardeşi, Efendimiz'in de duyacağı bir sesle odasında ağlayıp inliyordu. Allah Resûlü, hem onlara hem de bütün Müslümanlara müjde olacak şu sözleriyle Cabir ve ailesini teselli etti: "Allah, şimdiye kadar hiç kimse ile perdesiz görüşmedi. Sadece Abdullah'ı karşısına aldı ve ona hâlini sordu. O da Cenâb-ı Hakk'a şu mukabelede bulundu: "Yâ Rabbi! Beni dünyaya tekrar gönder. Gönder de, Sen'in uğrunda bir kere daha öleyim ve böyle bir ölümün ne kadar zevkli olduğunu dünyadakilere haber vereyim."

Cenab-ı Hakk ise ona şöyle dedi: "Ölenlerin geri döndürülmeyeceğine dair vaadim var. Ama, senin bu iştiyak ve arzunu onlara haber vereceğim." Daha sonra "şehidlerin ölü sayılmayacağını" ifade eden âyet nazil olur ve Abdullah ve emsâlinin durumu bize haber verilir: Şehidler ölmemiştir ve asla da ölmeyecektir."

***

Gözyaşları, ihlaslı ve samimi insanlar için, başka bir ifadeyle, daima ciğeri ve bağrı yanan insanlar için bir boşalma ameliyesidir. Âdeta, sinesinde Cehennem korları ve içi cayır cayır yanarken, onun duyguları dışa, gözyaşı şeklinde dökülür. Onun içindir ki, Allah Resûlü tarafın-

dan, cehennemle gözyaşı arasında bir muvazene kurulmuştur. Cehennem kıvılcımlarının mahşerde insanları kovaladığı zaman, Cibril elinde bir bardak su ile görünür. Ve Allah Resûlü ona sorar: "Elindeki nedir?" Cibril'in cevabı şu olur: "Müminlerin gözyaşı. Cehennem'i söndürsün diye!".

Allah Resûlü bu ve benzeri hadisleriyle, dışa karşı mücadele ve mücahede eden insanın bu durumuyla, içe karşı mücadele yapan ve nefsiyle yaka paça olan, bu yüzden de gözyaşı döken insanın amelini aynı mütalaa ediyor.

Kur'ân-ı Kerim, ağlayan insanların durumunu bir ibret vesilesi olarak nakleder. Ayrıca, az gülüp çok ağlamayı, kazanılan günahlar karşısında iki büklüm olmayı emreden nice âyetler vardır.

Ruh inceliğinin şâhidi durumunda olan gözyaşının her damlası, bir rikkat ürpertisidir ki Cennet'teki kevserlere denk kıymete sahiptir. Gözyaşının kuruması cidden acınacak bir zavallılık örneğidir. Allah Resûlü, şeytandan sığındığı gibi, kurumuş gözden Allah'a (c.c.) sığınmaktadır.

Keşke her mümin kendini sıkı bir kontrolden geçirip bu acı hakikatı itiraf ederek şöyle diyebilseydi: "Ne ilmim var, ne âmâlim; ne hayr u tâata kaldı mecâlim. Ne gözümde yaş, ne de yürekte dermanım ne de iradede ferim..."

Ve yine, keşke her mümin kendini şuna ikna edebilseydi: Ben bir hiçim. Eğer Cenab-ı Hakk'ın (c.c.) bir kısım lütûflarına mazhar olmuşsam bunlar benim liyakatımdan değil, aksine muhtaç oluşumdandır. Benim bu müflis hâlim Cenab-ı Hakk'ın (c.c.) rahmetini ihtizaza getiriyor ve bütün bu lütuflar da onun için geliyor.

İnsanın kusurlarından sıyrılmasının ilk yolu, kusurun kusur olarak bilinmesidir. Bu bilmeyi daima bir ürperti takip etmelidir ki insan kusurlarından kurtulmayı becerebilsin.

عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ قَالَ سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ:

مَنْ رَأَى مِنْكُمْ مُنْكَرًا فَلْيُغَيِّرْهُ بِيَدِهِ فَإِنْ لَمْ يَسْتَطِعْ فَبِلِسَانِهِ
فَإِنْ لَمْ يَسْتَطِعْ فَبِقَلْبِهِ وَذَلِكَ أَضْعَفُ الْإِيمَانِ

4

KÖTÜLÜKLERİ DEF ETME YOLLARI

"Sizden biriniz bir münker gördüğünüzde onu eliyle, gücü yetmezse diliyle def etsin (ona müdahele etsin), ona da muktedir olamazsa kalbiyle tavrını belli etsin. Bu sonuncusu imânın en zayıf mertebesidir."

(Müslim, Îmân 78. Ayrıca bk. Tirmizî, Fiten 11; Nesâî, Îmân 17)

Yani herhangi biriniz, dinin çirkin saydığı bir münkeri gördüğü zaman, onu eliyle def ediversin. Şayet eliyle bu işi yapmaya muktedir değilse yani fiilen müdahale edemiyorsa kavl-i leyyin, cidâl-i hasene, mücâhede-i hasene ve va'z u nasihatla, yani diliyle def ediversin... Diliyle defetmeye de imkân ve vasat müsait değilse, kalbiyle buğzetsin ki imânın en zayıf mertebesi de budur.

Düşünün ki içtimaî hayatımızı kemiren bir mikrop var. Cemiyeti kemire kemire dize getiren bir mikrop. Zina, uyuşturucu, tefecilik, ihtikâr gibi bir şey... Millet düşmanları, şer şebekeleri bu hastalıkları ihtimamla yaşatıyorlar; siz de, cemiyetin sarsılıp dize geleceğini yakînen görüyor ve biliyorsunuz.

Evet, eğer cemiyet İslâmî hüviyette olsa idi devletin nizam, intizam ve âsâyişi koruyacağını iyiyi-güzeli emredip fenadan çirkinden alıkoyacağını düşünür, "eh bize iş kalmadı" diyebilirdik.

Evet, Müslümanlığın hâkim olduğu bir dönemde, idareci bu durumlarda müdâhale eder, asker ve emniyet devreye girer ve o münkerin içtimaî hayatımızda gelişmesine meydan vermeyebilirlerdi. Bütün bunlar, elle müdahale ve elle men etmenin şekilleridir. Günümüzde münkerâta bu seviyede müdahale edilemediği gibi, iyi ve güzel de gerektiği ölçüde teşvik görmemektedir. Bugün, çarşıda dinin çirkin saydığı bir münkeri işleyen birisine elle müdahale edip "yapma" deseler o da mukabelede bulunacak ve sana bir tokat aşkedecektir. Dolayısıyla elle müdahale yetkili makamlarca yapılmalıdır.

Bir de bu işin, dille yapılması şekli var. Sen elinle müdâhale edemiyorsun. Devlet de bu işi, bir mükellefiyet ve vazifesi olarak üzerine almamış yani devlet "emr-i bi'l-ma'rûf ve nehy-i ani'l-münker" yapmıyor yani Allah'ın emrini emretmiyor, Allah'ın yasak ettiği şeylerin de önüne geçmiyor, içtimaî hayatı kemiren hastalıkların hepsine bir bakıma vize veriyorsa. Meselâ; bir kanun ve bir sistem altında zina icra ediliyor, içki içiliyor, hatta tefecilik yapılıyor, sen de, bu münkerât yapılırken, elinle müdahale edemiyorsan o zaman sana düşen vazife bunları dilinle defetmektir; mev'ize-i hasene ile, tefeciliğin içtimaî hayatı kemiren bir mikrop olduğunu, zinânın bir kanser, bir kangren olduğunu anlatman ve onlardan fertleri tiksindirmen, nefret ettirmen, ürkütmen ve vazgeçirmen gerekir. Tabi tatlılıkla, yumuşak sözle, Kur'ân'ın ruhuna uygun tebliğ metoduyla...

Çok şükür, bugün bunları rahatlıkla konuşup anlatabiliyoruz. Fakat bunların dahi anlatılmadığı dönemler ve memleketler olabilir. Bu, İslâm âleminde de onun dışında da olabilir. Şimdiye kadar öyle zamanlar olmuştur ki -daha olabilir de- sel gibi akan münkerat karşısında size hiçbir şey yaptırtmamışlardır. Hatta, "faiz, içki bizim içtimaî hayatımızı kemiren sârî bir hastalıktır; mutlaka bunların çaresine bakılmalıdır" deseniz sistemin bekçileri "Sen devletin, iktisadî, siyasî, kültürel, temel nizamlarını, dinî esaslara oturtmak istiyorsun, milletin vicdanına baskı yapıyorsun; bunu sana yaptırtmayız" diyebilir ve dilinize bir kilit vurabilirler. O zaman yapılacak şey, o kötülüğü irtikâp eden kimselerle, irşad ve tebliğ gibi hususların dışında münasebet kurmama ve vazife olarak da en azından kalbinde onlara karşı bir burukluk hissetmen gerekir ki bu da yapılması gerekli olan şeylerin en aşağı derecesidir. Aksine, münkeratı irtikâp eden bir insanın yanında bulunur ve -Allah muhafaza buyursun- onun hâlini hoş görürsen bu bir sukût sayılır. Meselâ, birisi zinâdan kendini alamıyor ve o dinin yasakladığı bir hususu irtikâp ederken, onunla münasebet kuran, onunla anlaşabilen, onun yaptıklarını hoş görüyor demektir. Hatta bu durum azâb-ı ilahînin umûmî olarak gelmesine de vesile olabilir.

Bir hususa daha dikkat çekmek istiyoruz. Bir cemiyet büyük günah işleyebilir, o cemiyette büyük ahlâksızlıklar irtikâp edilebilir ama o cemiyet içinde o ahlâksızlıkları def ve ref edecek, faal, cevval, dinamik bir cemaat, din adına hizmet veriyorsa bir paratoner sayılan bu mübarek insanlar sayesinde, gelen musibetler savulmuş ve dolayısıyla da, o cemiyet kurtulmuş olur. Topyekün bir cemiyette fenalıklara karşı canlı-kanlı, dinamik böyle bir cemaat yoksa ve ahlâksızlığın önünü alma mevzuunda, yangına karşı itfaiyeci gibi savaşacak tulumbacılar bulunmuyorsa, belâ ve musibetler herhangi bir yere takılmadan gelebilirler. Onun içindir ki bir mümin, münkerâtın açıktan açığa işlendiği bir topluluk içinde, bu işi yapanlarla, şahıslardan ötürü münasebet kurup an-

laşamaz. Vâkıa, mümin olarak, herkesle belli seviyede münasebet kurabilir, hatta ahlaksızlık yapan kişi ile de, İslâm'ın güzelliklerini kendisine intikal ettirme niyetiyle alâkalanıp, onu, içinde bulunduğu çirkeften kurtarmaya çalışabilir, ama bunlar sırf Allah için olmalıdır. İşte böyle bir niyete bağlı kalarak, bizim, o kötü kimse ile temasımız dahi ibadet olur.

Binâenaleyh, imânın en zayıfı, dinin yasak ettiği şeyleri irtikâp eden insanlara karşı kalben buğz duymaktır. Evet, Allah'ı sevmeyenlere, Allah'ın kâinattaki nizamını tahkir edenlere karşı buğz edeceğiz; fakat bu buğz İslâm adına, karşı tarafa sunulacak teklif ve mesajların hüsn-ü kabul görmesi esasına göre ayarlanmalıdır. Efendimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem) buyuruyorlar ki "Ben farzları yapmakla emrolunduğum gibi insanları idare etmekle de emrolundum." yani Allah bana farzları emrettiği gibi, insanları idare etmek, evirip-çevirip idare-i meşrûa içinde, biçimine koymakla da emrolundum. Evet, huşûnetle değil, işmi'zâzla değil; tatlılık göstererek ona bir şeyler verilmelidir. İçi nur dolu enjektörü, onun vücuduna zerk edebilmek için, iyilik yaparak, kendisini salmasını temin ederek ona yaklaşılmalıdır ki teklif ve düşüncelerimiz reaksiyon görmesin. Onun için Cenab-ı Hakk, Hz. Musa ve Hz. Harun'a "Firavun'a tatlı, içini okşayıcı sözleri gidin söyleyin" (Tâha, 20/44) diye ferman ediyordu. Firavunla münasebet kuracak ve yüzünü ekşitmeden hakkı ve hakikati ona anlatacaksın, anlatacaksın ki anlatmanın bir mânâsı olsun ve bu uğurda gösterilen gayretler de boşa gitmesin...

Hâsılı, görüştüklerinle Allah için görüşecek ve konuşacak; Allah'ı ve O'nun emirlerini anlatma yolunda her şeye katlanacak, her şeyi göğüsleyeceksin ve yine sırf O'nun için yerinde buğzetmesini de bileceksin...

عَنْ عُبَادَةَ بْنِ الصَّامِتِ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ:

رُؤْيَا الْمُؤْمِنِ جُزْءٌ مِنْ سِتَّةٍ وَأَرْبَعِينَ جُزْءًا مِنَ النُّبُوَّةِ

5

RÜYA

"Rüya nübüvvetin kırk altı cüz'ünden bir cüz'dür"

(Buhârî, Ta'bîr 26; Müslim, Rü'yâ 6. Ayrıca bk. Ebû Dâvûd, Edeb 8; Tirmizî, Rü'yâ 1; İbn Mâce, Rü'yâ 9)

Allah Resûlü (sallallâhu aleyhi ve sellem), bu sahih hadis-i şeriflerinde: "Rüya nübüvvetin kırk altı cüz'ünden bir cüz'dür" buyuruyor. Bu, muhteva ve mânâ açısından peygamberliğin, kırk altı derinliğinden, kırk altı parçasından, ifade ettiği kırk altı mânâsından ve içindeki kırk altı esastan biri mânâlarına gelebilir. Muhakkik âlimler bu hadise şöyle bir açıklama getirmişlerdir: Efendimiz, kendisine peygamberlik gelmeden evvel, nübüvvetle alâkalı meselele-

ri, altı ay kadar rüyalarında görüp tanımıştı. Buharî'nin tesbitiyle, Âişe Validemiz, Allah Resûlü'nün rüyalarını sabah aydınlığı içinde gördüğünü ve ertesi gün de, gördüğü rüyanın aynıyle çıktığını naklediyor. Evet, işte bu rüya faslı tam altı ay sürmüştü. Bu ise bir senenin yarısı demekti. Peygamberlik de yirmi üç sene sürdüğüne göre, bu altı ay, vahyin nazil olma süresinin kırk altı parçasından biri sayılabilir. O, bu dönemde, Gâr-ı Hira'da ve Hadîcetü'l-Kübra Validemizin yanında daha ziyade rüya temrinatıyla peygamberliğe alışıyor ve sonra da o rüyalar faslının sona ermesiyle vahiy gelmeye başlıyor...

Rüyanın bir diğer yanını Efendimiz şöyle anlatır: "Ahir zamanda en sadık olan şeyler rüyalardır." Neden? Zira rüyaların arkasındaki gerçek, yani peygamberlik artık yok, hatta bir yönüyle velâyet-i kübra da yok, doğrudan doğruya Efendimiz'le zaman üstü bir noktada görüşme ve emir alma da yok. Mesela bir İmam Rabbanî, İmam-ı Şazelî, Şah-ı Geylanî, Ahmet Rufaî, Bediüzzaman yok. Bizler hepimiz ümmî insanlarız. Bu açıdan hakikat âleminde,"mişkât-ı nübüvvet"ten alınacak şeyleri doğrudan doğruya elimizi uzatıp alamıyor, zaman üstü olamıyor, peygamberlerle belli kuşakta buluşamıyoruz. Halbuki Cüneyd-i Bağdadî "Ben doğrudan doğruya görüştüm, bana rüyamda şunları söyledi veya açıktan açığa bana şu emri verdi" diyor. İşte bizler bütün bunlardan mahrumuz. Durum böyle olunca bunca günah, bunca karışıklık içinde Allah bize olan lütuflarını rüyalar yoluyla lütfediyor veya bazı saf gönüller sayesinde "yakazalar" vasıtasıyla içimize akıtıyor, başta Efendimiz olmak üzere birçok Sahabe, evliyâ ve mukarrabinle görüştürüp buluşturuyor. Onun için Allah Resûlü buyuruyor ki "Ahir zamanda en doğru çıkan şeylerden biri de rüyalardır." Allah Resûlü, bu rüyalara mübeşşirat diyor? Mübeşşirat muştu, bişaret ve müjde ifade eden şeylere denir.

Böyle bir dönemde, yani çoklarının damarlarındaki kanın, şehevât-ı nefsaniye adına galeyâna geldiği bir dönemde inananların böyle teşvik

almaları rahmetin bir tezahürü olsa gerek.. işin doğrusu aksi halde, bu çetin yollarda uzun boylu yürümek çok zordur.

Fakat bütün bunlara rağmen, mümin rüya insanı değildir. Çünkü çocuğa her zaman şekerleme verilmez, zira şeker dişleri çürütür. Hâlbuki insanın sıhhatli, dengeli ve temkinli beslenmesi şarttır. Aksi hâlde şekerde güç vardır, "Beynimiz glikozla besleniyor..." vs. der yemeye devam ederseniz, ömür boyu sürecek hastalıklarla karşı karşıya kalabilirsiniz. İşte aynen bunun gibi, sizler de her şeyi rüyalara bağlar ve rüyalardan dışarıya çıkamazsanız; bir rüya adamı olarak kalır gidersiniz. "Yakaza" dediğimiz husus da aynen bunun gibidir.

Ancak, bunlar Kitap ve sünnet gibi teşrîin gerçek kaynakları yanında hüccet ve delil sayılabilecek kriter ve kurallar değildir. Gerek rüyâ ve yakazalar, gerekse cinleri, şeytanları kullanma yolu ile -hafizanallah- bazı hâllerde inananlar, doğru yoldan sapabilir, sapabilir ve kazanma kuşağında kaybedebilirler. Mesela, Gulam Ahmed, böyle bir handikapın içine düşmüş ve kaybetmiştir. O Yogizmde ve Hinduizm'de, ruha kendi gücünü kazandırma konusunda ileri seviyede biri olduğundan, Müslümanlığın üstünlüğünü bu yolla ortaya koyma yolunu tutmuş ve dilini gırtlağına sokup altı ay bir şey yemeden durmaya çalışmıştır. Güya o, bununla Brahmanlara, Budistlere karşı İslâm'ın üstünlüğünü ortaya koymaya çalışmıştır.. çalışmış ve böyle bir yola girmiştir. Rica ederim İslâm'ı anlatmanın yolu bu mudur? Ve neticede Gulam Ahmed sırasıyla "mehdiyim, imam-ı muntazarım, peygamberim" demiş ve en son hulul ve ittihada inanarak "Ben Allah'ım" demiştir.

İşte, cinleri, şeytanları kullanma insanı doğru yoldan çıkartacak böyle bir inhiraftır. Evet, bu tür meseleleri yani rüyalarla amel etme, yakazalara güvenme, cinleri kullanma, hep böyle çok masumane, Müslümanlık duygu ve düşünceleri içinde başlar.. başlar ama bir de bakarsınız ki şirazeden çıkmışsınız.

Bize düşen şey Kitab'a ve Sünnet'e uymaktır. Mesela siz göklerde gezip dolaşsanız, zaman-üstülük içinde Efendimiz'le buluşsanız, Cenab-ı Hakk'ın değişik şekilde tecellileri ile baş başa kalsanız, işte bütün bunlar, Sünnet'i yaşamanın yanında ceviz kabuğu kadar yer doldurmaz.

O hâlde saf Müslüman olarak kalalım, zeminde yürüyelim. "Rütbeli olmak değil, nefer olmak daha iyidir" diyelim ve insanlardan bir insan olalım. Hz. Ömer Efendimiz kendisine: "Sen Peygamber'i memnun ettin. Ebu Bekir'i memnun ettin. Cennet'e gireceksin ve firdevsler senin otağın olacak" diyenlere acı tebessümle bakar "Şu dünyaya girdiğim gibi çıksam çok memnun olacağım" der. Her müminin böyle düşünmesi gerekir.

Sizler tertemiz duygularla yaşar; kılı kırk yararcasına "Kitap ve Sünnet" derseniz dinimizin elmas düsturlarını, akyolun prensiplerini hayat düsturu yapar yaşarsanız, Allah da sizi boş bırakmaz; velilere lütfettiğini lütfeder.

Sizin bundan sonra din adına söylenen şeylerin dışında artık alacağınız fazla bir şey kalmamıştır. Görülen rüya ve yakazalar, şevke medar olabilecek şekilde inananı şahlandırıyorsa onunla iktifa etmelidir.

عَنْ جَابِرٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ:

أَخْشَى مَا خَشِيتُ عَلَى أُمَّتِي كِبَرُ الْبَطْنِ، وَمُدَاوَمَةُ النَّوْمِ وَالْكَسَلُ وَضَعْفُ الْيَقِينِ

6

GÖBEK BAĞLAMAK, ÇOK UYUMAK, TEMBELLİK VE YAKİN AZLIĞI

"Ümmetim hakkında en çok korktuğum şeyler: Karın büyüklüğü (göbek bağlamak), çok uyku, tembellik ve yakîn (iman) azlığıdır."

(Kenzul ummal, Ali el-Müttakî, 3/460, hadis no: 7434)

Hadiste belirtilen ve Nebiler Serveri'ni korkutan hususlar üzerinde önce kısa kısa durup sonra bunlar arasındaki irtibata geçelim.

Göbek bağlamak: Hadisteki ifadesiyle "kiberu'l-batn" kendini gaflete salıp çok yiyen, yeme ve içmeyi hayatının gayesi edinen ve tabir ca-

izse yemek için yaşayan ve tabî bunun neticesi olarak da olabildiğine şişman olan insan demektir ki bu Allah Resûlü'nün dünya ve ukbâ hayatları adına endişe duyduğu insanların birinci özelliğidir.

Çok uyumak: Aslında bu tabir izafîdir. Bugün bir insanın günde ne kadar uykuya ihtiyacı var diye hekimlere sorduğunuzda genellikle 5 saat cevabını alırsınız. Ve hekimler bunun ötesinde bir uykunun insan vücuduna zarar verebileceği üzerinde ısrarla dururlar. Kaldı ki bu meseleye hekimlerin yanı sıra İmam Gazzalî'den Bediüzzaman Hazretleri'ne varıncaya kadar birçok ehl-i tahkik parmak basmış ve Allah ile irtibat adına çok uykunun sebebiyet verdiği tehlikeler üzerinde durmuştur. Aynı düşünceden hareketle medrese ve tekkelerde uyku meselesi disipline edilmeye çalışılmış ve uykunun oralarda 3 saate kadar indirildiği olmuştur.

Bu açıdan "çok uyku" izafî bir kavramdır. Bazısına 8 saat uyku az, bazısına 3 saat çok gelebilir. Ama ne olursa olsun tıp ilminin verilerine göre günde 5 saat uykunun insan vücuduna yettiği gerçeğinden hareket ederek günlük uykumuzu azamî olarak 5 saate düşürmeli, ondan sonra bunu tedricen daha aşağılara çekmeye gayret göstermeliyiz.

Yalnız bu arada şu hususa dikkatleri çekmek gerekir: Yeme ve içmesini disipline edemeyen, önüne her konanı yiyen bir insanın uykusunu azaltması mümkün değildir. Buna hadiste ifade edilen hususların birbiriyle irtibatını ele alırken tekrar döneceğiz.

Tembellik: Allah Resûlü'nün dualarında Allah'a sığınmış olduğu hususlardan biridir tembellik. İslâm'ın temel felsefesi, varlık âleminin her bir parçasında canlılığın ve hareketin olmasıdır. Bu felsefeye zıt olan hemen her hususa İslâm müdahale etmiştir. Mesela, âtıl olarak bırakılan ve üzerine hiçbir şey ekilip biçilmeyen toprağa, ihyâ etmek şartıyla el koyma hakkı vermiştir. Ticarî hayata sirküle edilmeyip bir kenarda âtıl bırakılan paranın sahibine ciddi tehditte bulunmuş ve sair hik-

metlerinin yanı sıra bu atâleti önleyebilecek bir tedbir olarak o parayı da zekâtı verilmesi gerekli olan mallar arasına almıştır. Tembellik adına cansız eşyaya karşı tavrı bu olan İslâm dininin tembel tembel bir kenarda oturup âdetâ asalak hayatı yaşayan insana karşı da tavrı herhâlde bundan farklı olmayacak, aksine daha sert olacaktır. Nitekim Allah Resûlü'nün üzerinde durmaya çalıştığımız hadiste onu, ümmeti hakkında korktuğu şeyler arasında sayması bu tavrın bir göstergesinden ibarettir.

Yakîn azlığı: Yakîn'in ilme'l-yakîn, ayne'l-yakîn, hakka'l-yakîn gibi mertebeleri vardır. Buna göre bir insan inandığı hakikatleri ilme dayandırarak yorumlayamıyorsa onun hiç yakîni yok demektir. Yani insan Allah'a, peygamberlere, kitaplara, haşre ve imanın sair unsurlarına olan imanını ilimle besleyememiş, onu kâinattan alınıp süzülen afâkî delillere dayayamamış veya enfüsî delillerle irtibatlandıramamış ise bu insanın hiç ama hiç yakîni yoktur. Yakîn azlığı değil, yakîni yoktur. Çünkü yakînin başlangıcı ilimdir. İnsan için ondan daha aşağı bir mertebe bahis mevzuu değildir. Zira bunun aşağısı behâimin içinde yaşadığı bir hayattır.

Yakîn mertebelerinin başlangıcı ilimdir. Mesela, şu karşımızda âdeta meşher gibi serilen kâinat kitabını bir seyyah, bediî zevki olan bir sanatkâr veya ekoloji ilmine vâkıf, onun derinliklerine dalmış bir ilim adamı gibi tetkik etme ve bundan sonra Allah'ın kelâm sıfatından gelen Kur'ân'ı okuyarak Kur'ân ile kâinat arasında köprüler kurup Cenâb-ı Hakk'ı kabullenme, O'na aksine ihtimal vermeyecek ölçüde inanma, yakînin ilk mertebesidir ki buna ilme'l-yakîn denilebilir.

Ayne'l-yakîn ise eşyanın çehresinde Allah'ın tecelli edişinin görüldüğü bir mertebedir. Yani insanın "Vallahi ben şu ağaçta Allah'ı görüyorum" dediği mertebe. Yalnız bu, şahsın hususî mütalâasına, sezmesine, hissetmesine bağlıdır ve bu yönüyle objektif değil, bütünüyle sübjektiftir. Bu mertebede insan, çiçeklerin açmasında, ağaçların semala-

ra doğru ser çekmesinde, kuşların cıvıldamasında, suların şırıl şırıl akmasında... hâsılı her şeyde kemmiyetten, keyfiyetten, araz olmaktan münezzeh Cenâb-ı Hakk'ın arkasında, tıpkı Mecnun'un Leyla arkasında koşturduğu gibi devamlı koşturur durur ve sürekli O'nu arar. Şu iz, şu hülya, şu silûet galiba evet galiba O der.

Ve hakka'l-yakîn; o bütün bütün Allah'ta fâni olma, O'nun bekâsıyla bekâya erme demektir. Tasavvufî ifadesiyle Fenafillah-bekabillah makamıdır bu. Üstad'ın yaklaşımları içinde "heme ez ost." Yani eşyanın ancak O'nun varlığıyla kâim olduğu hakikatinin bütün mertebeleriyle sezildiği makam.

Aslında bütün bu mertebeler birbirine kuvvet ve destek veren ve iç içe yaşanan mertebelerdir. İnsanın, mutlaka bu mertebelerden hiç olmazsa birinde hissesi olması lazımdır. Aksi hâlde insan hadisin ifadesiyle Allah Resûlü'nün "ümmetim hakkında en çok korktuğum" dediği tehlikeli bir daire içine girmiş demektir.

Hadiste ifade buyurulan hususların birbiriyle olan irtibatına gelince; bir insanın hayatında yeme ve içme gaye olmuşsa onda yakîn'in olması mümkün değildir. Yakîn, hayretin dehşeti içinde yaşayan ve yemesini-içmesini ancak ayakta kalabilecek kadarla sınırlayan kimseler için söz konusudur. İhtimal Nebiler Serveri bu noktayı dikkat nazarlarımıza sunmak için "Ademoğlu karnından daha kötü bir kap doldurmamıştır. Oysa ki Ademoğlu için belini doğrultacak birkaç lokma yeterlidir. Şayet mutlaka yemesi gerekiyorsa, o zaman (midesinin) üçte birini yemek, üçte birini su, üçte birini de nefes için ayırsın" buyurmuştur. O halde insan midesinin altında kalıp ezilmemeli yemesini-içmesini disipline eden, edebilen bir irade insanı olmalıdır. Yani mide insanı olmamalıdır. Aksi hâlde abur-cubur kendini yemeğe salıveren birinin, az uyuması da, tembellikten kurtulması da yakîne ulaşması da mümkün değildir.

Meseleye bir başka açıdan yaklaşacak olursak bir insan çok yiyorsa onun şişmanlaması, tabir yerindeyse "kilo insanı" olması gayet normaldir. Böylelerinin kendini uykudan alıkoyması, tembellikten kurtarması imkânsızdır. Dolayısıyla çok yiyen bir insan kendini uykuya salar, uyku onun şişmanlamasını sağlar ve böylece fasit bir daire teşekkül eder. İşte bu tip insanların yukarıda ifade etmeye çalıştığımız gibi yakînden nasiplerinin olması söz konusu değildir. Veya başka bir ifadeyle çok yiyen, çok uyuyan insanların tembel tembel oturmaları ve âdetâ bir ceset insanı olmaları gayet normaldir.

Netice itibarıyla, mümin, Peygamber'inin endişe ederim dediği şişmanlık, çok uyku, tembellik ve yakîn azlığından ve bunlara sebebiyet verebilecek her şeyden yılandan-çıyandan kaçar gibi kaçmak zorundadır. O, İbrahim Hakkı Hazretleri'nin,

"Az ye, az uyu, hayrete var, fâni ol An'dan"
Bul bekâ, ol An'a mihman gecelerde"

dediği gibi, az yemeli, az uyumalı, hayretin dehşeti içinde yaşamalı ve sonra Rabbinin misafiri olup O'nun enfâs-ı kudsiyesini daima içinde hissetmelidir. Ve gecelerde Râbiatü'l-Adeviyye'nin herkes yatağına çekildikten sonra, kalkıp dediği gibi "Dostlar dostuna kavuştu, işte ben de Sana geliyorum" deyip Allah'a vuslat arzusu içinde coşmalı, aralanan perdelerden maiyet-i ilâhiyeye ulaşmaya çalışmalı, O'nun kapısının tokmağına dokunmalı.. dokunmalı ki yakîn kendisine nasib olsun.

Hâsılı, bu hadisin unsurları arasında öyle bir telazum ve irtibat var ki onları birbirinden ayrı düşünmek mümkün değildir. Ayrıca bu hadisin tıp dünyasını alâkadar eden ve mutlaka tıbbî açıdan incelenmesi gereken yönleri de var. Onu da bu sahanın müstesna simalarına havale ediyoruz.

عَنْ عُثْمَانَ بْنِ عَفَّانٍ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ يَقُولُ قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ:

مَنْ قَالَ فِي أَوَّلِ يَوْمِهِ أَوْ فِي أَوَّلِ لَيْلَتِهِ بِسْمِ اللّٰهِ الَّذِي لَا يَضُرُّ مَعَ اسْمِهِ شَيْءٌ

فِي الْأَرْضِ وَلَا فِي السَّمَاءِ وَهُوَ السَّمِيعُ الْعَلِيمُ

ثَلَاثَ مَرَّاتٍ لَمْ يَضُرَّهُ شَيْءٌ فِي ذَلِكَ الْيَوْمِ أَوْ فِي تِلْكَ اللَّيْلَةِ

7

HİÇBİR ŞEYİN ZARAR VERMEMESİNE VESİLE OLAN DUA

Gündüzünün ve(ya) gecesinin başlangıcında, "Ne yerde, ne gökte adı(nın anılması)yla hiçbir şeyin zarar veremeyeceği Allah'ın ismiyle ki O Semi' ve Alîm'dir" duasını üç defa okuyan insana o gün ve o gecede hiçbir şey zarar veremez.

(İbn Mace, Dua 14; Ahmed İbn Hanbel, Müsned 1/62)

Bu hadisin râvilerinden olan Eban İbn Osman'ın felç olmasından kaynaklandığını zannettiğimiz vâkıaya* dayanarak, genelde "bu duayı okuyan felç olmaz" gibi yaygın bir kanaate saplanılmıştır. Bana göre, böyle bir yaklaşım bu hadisin bütün zararlara şamil olan mânâsını, felç hastalığına indirgemek ve daraltmak anlamını taşır. Ne var ki, bu hadisi izah ederken, yine de örnek olarak felç hastalığını esas almanın yanında muhtevanın umumî olduğunu vurgulamak istiyoruz.

Felç veya sair hastalıklar, maddî âlemde geçerli olan sebepler çerçevesinde herkese isabet edebilir. Yani kalp rahatsızlığınız vardır, damardaki bir iltihap gider beyninizde bir yeri tıkar ve siz artık vücudunuzun bir tarafını hareket ettiremezsiniz, yani felç olursunuz. Hadis-i şerifteki "fi'l-ard" kaydı buna bakar. Bu türlü durumlarda sebepler dünyasında yaşayan insanlar, böylesi hastalıklara sebep olabilecek şeyleri anında, zamanında tesbit ettirmeli ve mutlaka tedavi olma cihetine gitmelidirler.

Fakat bazı gözü keskin ve kendisine eşyanın perde arkasına muttali olma imkânı bahşedilmiş insanlar olabilir ki bunlar, bin bir perde ötesinden, sebepler dünyasında yapılacak olan mualecelerin fayda vermeyeceğini müşahede ederek "tedaviye gerek yok" diyebilirler. Ne var ki, düz insanlar, sebepler dünyasında yaşadığı müddetçe onun kanunlarına riayet etmeğe mecbur ve mükelleftir.

Bu türlü hastalıkların bir diğer sebebi de semavîdir ki hadiste "fi's-sema" kaydı buna bakar. Yani birdenbire, hiçbir sebep sözkonusu olmadan meşiet-i ilahî'nin gereği olarak insan felç hastalığına yakalanabilir.

İster öyle, ister böyle her iki durumda da insan, "Müsebbibü'l-Esbâb" olan Allah'a sığınmak mecburiyetindedir. Çünkü yapılan tedavi-

lere tesir gücü vermek ve şifayı ihsan etmek, sadece ve sadece Allah'ın elindedir. Hatta, insan hissiyatı açısından meseleye baktığımızda, netice itibarıyla Allah'a sığınma daha makul ve daha mantıkîdir. Zira bir şeyin zahirî sebepler açısından çaresi yoksa yapılacak tek şey İbrahim Hakkı'nın dediği gibi,

"Nâçâr kaldığın yerde,
Nâgah açar ol perde,
Derman olur her derde,
Mevlâ görelim neyler,
Neylerse güzel eyler" deyip Allah'a sığınmaktır.

Genelde bizler yine Allah Resûlü'nden mervî olan "Allâhümme innî es'elüke'l-afve ve'l-afiyete" diye dua ediyoruz. Yani "Allah'ım Sen'den af ve afiyet istiyoruz." Manevî hastalığımızın virüsleri sayılan günahlara karşı af, maddî hastalıklarımızın virüslerine karşı da afiyet. Bu dua cümlesinin, günahlar ve hastalıklarla ne münasebeti varsa mezkûr duanın da zarar isabet etmemesiyle öyle bir münasebeti vardır.

Münasebet adına söylemeye çalıştığımız bu umumî mütalâalardan sonra, bir-iki hususa daha dikkatleri rica edeceğiz:

"Allah derdi de devayı da indirmiştir; her derdin bir devası vardır. Öyle ise, tedavi olun ve haramla tedavi olmayın" (Ebu Dâvûd, Tıb, 11) hadisinin ifade ettiği hakikate göre, felç dahil her türlü hastalığın çaresi vardır. Bu çare, bazen zahirî sebeplerin eliyle, yani tedavi yollarına başvurmak suretiyle gelir; bazen de doğrudan doğruya hiçbir sebebe müracaat etmeksizin Cenâb-ı Hakk'a yalvarmak ve O'ndan şifa dilemekle. Mesela Efendimiz'in (sallallâhu aleyhi ve sellem) tavsiyelerine uyarak, ağrıyan yerinize elinizi kor ve üç defa "bismillah" dedikten sonra, "euzü bi izzetillâhi ve kudretihî min şerri mâ ecidü ve uhâziru min veceî hâzâ" derseniz sizin samimi bir kalb ile Rabbinize yaptığınız bu teveccüh neticesi de, Rabbim size şifa ihsan edebilir. Demek ki, halis bir

ubudiyet sayılan dua ile kul, Cenâb-ı Hakk'ın "dergah-ı nezd-i ehadiyeti"nin kapısına dokununca, sebepler bütünüyle aşılmış olabilir ve o hasta, "nur-u tevhid içinde sırr-ı ehadiyetin zuhuru ile" Rabbin, husûsî bir muamelesine mazhar olabilir.

İnsan, bir hastalığın pençesine düştüğü zaman, nasıl ruhu adına tam bir panik yaşar; aynen öyle de o şahsın bedeninin bütün hücreleri de biyolojik hayatiyetleri itibarıyla öyle bir panik yaşar. İşte insan, böyle bir durumda "Benim bu hastalığı aşmam mümkündür." inancıyla toparlanabilirse kanseri bile -Allah'ın izniyle- aşabilir. Yani o küllî ruhu -ki onun bedenine hükmeden zîşuur bir kanun-u emrîdir- yüksek bir moral gücü ile bunu yenebilir. İşte buna göre vücuttaki hücreler de bu moralden nasibini alır.. alır ve insan vücudunda değişik rejenerasyonlar meydana gelebilir. Evet o hücreler, aldıkları moralle âdeta doping ilacı almışçasına şahlanır ve en onulmaz dertler, hastalıklar karşısında bile, bünyede yapılması gerekli olan tamiratı yapabilirler.

Zayıf bir hadis-i şerifte Nebiler Serveri (sallallâhu aleyhi ve sellem) "Bir insanı üç yüz küsur melek koruyor." buyurur. İşte bu koruyucu melekler, ihtimal kişinin sebepleri yerine getirmesi şartıyla ve belki de bazıları itibarıyla bu şart da aranmaksızın, o şahsı korumak için hep tetikte bulunuyordur. Bundan dolayı mümin dualarında meleklerin isimlerini de yad etmelidir.

Onun için, hemen her insanın, her sabah ve akşam üçer defa hadisteki duayı okuması, hafaza meleklerinin onu zarar verici şeylerin şerrinden koruması adına bir davetiye anlamını taşıyor olabilir. Nitekim bu hadisin ravilerinden olan Ebân İbn Osman felç hastalığına maruz kalıyor. Arkadaşlardan birisi onun bu felçli hâline dikkatlice bakınca Ebân ona "Niye öyle bakıyorsun?" diye sorar. O da "Senin rivayet ettiğin hadis..." der. Bunun üzerine Ebân, "Ben o gün bu duayı okumamıştım ve kaderim böyle tecelli etti." diye cevap verir. (İbn Mace, Dua, 14)

Duanın fezlekesi “ve hüve’s-semiu’l alîm” şeklinde. Alîm ismi Cenâb-ı Hakk’ın her şeyi içine alan, ihata alanı en geniş bir ismidir. Buna göre Allah, kendi zâtı dahil mevcut olan ve olmayan her şeyi bilir. Zaten bizim “kader” dediğimiz şey de böylesi muhît ilme sahip olan bir Zat’ın, mümkinâtın küllî, cüz’î her şeyi planlamasından ibarettir. Yani dünyayı ilgilendiren makro plandaki büyük değerlerden, bir şahsın damar tıkanıklığına varıncaya kadar küllî, cüz’î her şeyi...

“Sem’i”e gelince, o da yine bir mübalağa sigası olarak, “her şeyi çok iyi işiten” anlamına gelir. Dolayısıyla, her şeyi işiten o Zât, bu mezkûr duayı da işitir. Öyleyse “Bu duayı okuyana hiçbir şey zarar veremez.” kaydını, “O şahıs fezlekede zikredilen Sem’i ve Alîm isimlerinin garantisi altındadır.” şeklinde anlayabiliriz. Yani dualarımız her şeyi işiten ve bilen tarafından bilinmekte ve işitilmektedir.

Netice itibarıyle, Nebiler Serveri’nden bize intikal eden bu dua, mahiyetini biz anlasak da anlamasak da hükmünü icra etmektedir ve edecektir. Rabbim bizleri bu ve benzeri hakikatlere gönülden inanan ve onu gerektiği şekilde hayatına mâl eden kullarından eylesin... Âmîn.

*Bu hadisin ravilerinden olan Ebân b. Osman, felç hastalığına maruz kalınca arkadaşlardan birisi onun bu felçli haline dikkatlice bakmış, Ebân da ona: “Niye öyle bakıyorsun?” diye sormuştur. O da: “Senin rivayet ettiğin hadis....” deyince bunun üzerine Ebân, “ben o gün bu duayı okumamıştım ve kaderim böyle tecelli etti” diye cevap vermiştir.

عَنِ ابْنِ عُمَرَ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ:

اَلْمُؤْمِنُ الَّذِي يُخَالِطُ النَّاسَ وَيَصْبِرُ عَلَى أَذَاهُمْ أَعْظَمُ أَجْرًا مِنَ الْمُؤْمِنِ الَّذِي لَا يُخَالِطُ النَّاسَ وَلَا يَصْبِرُ عَلَى أَذَاهُمْ

8

HALK İÇİNDE HAK İLE BERABER OLMAK

"İnsanların içinde bulunup onlardan gelecek sıkıntılara katlanan mümin, bir dağ başında inzivaya çekilip onlardan gelecek sıkıntılara katlanmayan müminden daha hayırlıdır."

(İbn Mace, Fiten 23; Tirmizi, Kıyame 55; Ahmed İbn Hanbel, Müsned, 2/43,5)

Dünyanın birkaç yüzü vardır. Bunlardan biri, dünyanın kendine bakan yönüdür ki fânidir, geçicidir, bir üzüm yedirse yüz tokat vurur. O'nun bu yüzü sadece oyun ve oyuncaktan ibarettir. Ehl-i dünyanın perestiş ettiği bu yüz, bizim için menfurdur ve ne kadar nefret edilse yeridir.

Dünya ve âhiret muvazenesini bu açıdan kuracağız. Dünya muvakkat, âhiret ise ebedîdir. Allah Resûlü dünyayı hiç terketmemiştir; ama halk içinde daima Hakk'la (celle celâluh) beraber olmuştur. Zaten nurlu beyanlarında da şöyle buyurmuştur: "İnsanların içinde bulunup onlardan gelecek sıkıntılara katlanmak, bir dağ başında inzivaya çekilmekten daha hayırlıdır."

Biz de öyle davranmalıyız. Irmak ırmak eracif yığınlarının aktığı yerlerde dolaşacak, hoca ve talebe olarak okul ve üniversitelere gidecek, bir kısım manevî sıkıntılara katlanacak, maddî-manevî füyuzat hislerinden fedakârlıkta bulunacak, hatta, çok defa Cenab-ı Hakk'a (celle celâluh) yakınlık ve kurbiyetin manası olan, velayet yollarını iradî-gayr-ı iradî kendi hesabımıza tıkayacak ve öyle diğergam olacağız ki Efendimiz'in (sallallâhu aleyhi ve sellem), Cennetlere dahi cezbedilip kalmadığı, halkın içine döndüğü gibi, biz de O'nun bu ahlâkıyla ahlâklanacak ve Allah Resûlü'nün getirdiği büyük hakikatı temsil etmeye çalışacağız. Böyle, ateş üzerinde duruyorcasına dünyada duranlar, hiçbir zaman dünyanın fena ve fâni yüzüne gönül kaptırmaz ve onunla meşgul olmazlar. Onlar daima halk arasında durur; ama hep Hak'la beraber olurlar.

Efendimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem), cihan ayağının altına serilirken dahi dünyadan istifadeyi düşünmemişti. Dünyaya teşrifiyle dünyadan ayrılışı aynı çizgide olmuştu ve teşriflerinde bir beze sarıp-sarmalayıp beşiğine koymuşlardı.. irtihalinde de kaba bir beze...

Allah Resûlü, bütün hayat-ı seniyelerince medeniyetlere medeniyet dilendirecek bura ve öteler dengeli bir dünya kurma gayretinde oldu; ve ömrünün sonuna kadar da bu yüce davadan zerre kadar taviz vermedi. Bütün hayatı boyunca nefsini Allah'a (celle celâlüh) teslim etmiş olmanın huzur ve itmi'nanı içinde, O'nun rızasını kazanma ve insanlığı kurtarma yolunda oldu. Ne dünyanın zevk u safası ne de yaşama sevdası hiçbir zaman O'nun bakışlarını bulandırmadı.

Bir keresinde Hz. Ömer hücre-i saadete girdi ve İki Cihan Efendisini bir hasır üzerinde yatıyor gördü. Rikkate geldi ve ağladı. Allah Resûlü, niçin ağladığını sorunca da şöyle cevap verdi: “Bizanslar, kisralar kuş tüyünden yataklarda yatarken, sen Allah Resûlü olduğun hâlde böyle hasır üstünde yatıyorsun, işte buna ağlıyorum.” Bunun üzerine Allah Resûlü şu ölümsüz ifadeleriyle meseleyi izah etti: "İstemez misin Ya Ömer! Dünya onların âhiret de bizim olsun..!”

Allah Resûlü dünyayı terk etmemişti. Gül gül, çiçek çiçek her şeyin simasında hakikatı görmüş göstermiş; duymuş duyurmuş, teşkil ettiği ordularla dünyanın dört bir bucağında İslâm’ı bayraklaştırmış ve kendi hakikatını bütün ruhlara duyurmuştu.

Günümüz sosyologlarının vardığı bir neticeyi burada zikretmeden geçemeyeceğiz:

Beşeriyet, Hz. Muhammed aleyhisselama kadar yüzde yirmibeşlik bir terakki kaydetmiştir. O’nunla birlikte, yani yirmi üç sene gibi kısa bir zaman içinde bu rakam yüzde elliye ulaşmıştır. Günümüze kadar buna ancak yüzde yirmibeşlik bir ilave yapılabilmiş ve yüzde yüze de ancak bundan sonra ulaşılabileceği beklenmektedir. Düşünün; insanlığın asırlarca uğraşarak katedemediği bir mesafeyi O çeyrek asırda katediyor ve böylece kıyamete kadar gelecek nesillere mutlak Rehber olduğunu gösteriyor.

O dünyayı terk etmiyordu. Bu sözümüzü bir daha tekrar etmiş olalım. Sadece neye ne kadar ehemmiyet verilmesi gerektiğini biliyor ve ümmetini de bu doğrultuda yönlendiriyordu.

Sabır, insanda bir dayanma gücüdür. Yani insan, irâdesini ancak sabırla gösterir. Hem insan sabırla öyle bir hâl ve keyfiyet kazanır ki bu sayede rûhunda meknûz güç zuhûr eder.

Sabır, sabredilen şeyler itibariyle birkaç türlü olur. Bu şeylere karşı sabır, insanın kemâli ve terakkisi, hakiki insan yani insan-ı kâmil olma-

sı istikametinde yükselmek için basamaklar hükmündedir. Bunlardan birincisi ibadet ü taata karşı sabırdır.

İkincisi, ma'siyyete karşı sabırdır. Bu sabır hususiyle günümüzün gençleri için çok ehemmiyetlidir. Bilhassa göz yoluyla kalbimize giren, günahların vicdanlarımızı yaraladığı bir dönemde, ma'siyyete karşı dişini sıkıp günaha girmeme ve günahlar karşısında sarsılmama çok önemli bir husustur. Bu da insanın terakkisi için ikinci bir merdivendir, bu merdiveni kullanan adam arş-ı kemâlata ulaşabilir.

Üçüncüsü sabırların en çetini, musibetlere karşı sabırdır. Yani Allah'ın insanın başına verdiği şeylere karşı onun sabretmesidir.

Dördüncüsü, dünyanın zinet ve debdebesine ve nefsi gıcıklayan müştehiyâta sabırdır ki amudî kahramanlık yoludur.

Beşincisi, maddi-mânevi füyûzat hislerine karşı sabırdır ki sadece kâmil insanlara müyesserdir.

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ:

تَعَلَّمُوا مِنْ أَنْسَابِكُمْ مَا تَصِلُونَ بِهِ أَرْحَامَكُمْ فَإِنَّ صِلَةَ الرَّحِمِ مَحَبَّةٌ فِي الْأَهْلِ مَثْرَاةٌ فِي الْمَالِ مَنْسَأَةٌ فِي الْأَثَرِ

9

SILA-İ RAHİM VE GETİRDİKLERİ

"Nesebinizden sıla-i rahim yapacaklarınızı öğrenin. Zira sıla-i rahim akrabalarda sevgi, malda bolluk, ömürde uzamadır."

(Tirmizi, Birr 49; Ahmed İbn Hanbel, Müsned 2/374)

Ömrün uzaması ile ilgili olarak Seyyidina Hz. Âdem ve Hz. Davut arasındaki ömür teâtisi (alışverişi) gösterilebilir. Kader levhalarında ömrünü az bulduğu Hz. Davut'a, kendi ömründen kırk sene veren Hz. Adem, Hz. Davut'un seksen yıl yaşamasına vesile olmuştur. Kur'ân'da bulunmayan bu mesele, Kur'ân'dan sonra mühim iki kaynak olan Buharî ve Müslim'de anlatılıyor.

Bunun dışında öteden beri Ehlullah arasında ömrün birbirine verilmesi meselesi de mütearef bir konudur. Bu mesele ancak, verenin ve alanın ruhî dokularının uyuşması, aynı frekansı paylaşmaları ve Allah'ın bu fiilî ve kavlî duaya meşietiyle cevap vermesiyle gerçekleşebilir. Her isteyenin veremeyeceği gibi, her isteyenin de alamayacağı bu alışverişte netice itibariyle "illet-i tâmme"nin gerçekleşmesi ve Cenab-ı Hakk'ın o mevzuda iradesinin taallukuna bağlıdır. İhtimal sıla-i rahim yapılınca o illet tahakkuk ediyor ve Allah ömrü uzatıyor.

Ömür uzamasının bir başka tevili de şöyle olabilir; Cenab-ı Hakk insanın yaptığı şeyleri bereketlendirip nemalandırarak o insanın hayatını uzun bir ömür yaşamışcasına bereketlendirebilir. Şayet ömrün uzaması esprisi, insanın ahiret hesabına yönelik kazancıyla değerlendiriliyorsa bu durumda insan ahiret adına çok kazanmış demektir. Mesela bunlardan birisi Kadir gecesidir ki bin aya bedel olduğu ifade ediliyor. Eğer insan o gecede, o ilahî teveccühü yakalarsa, sanki seksen sene yaşamış gibi olur. Bu, o insanın ömrü uzasaydı ve seksen sene de yaşasaydı işte o kadar sevap kazanacaktı demektir. Sadakanın, hasenatın, sıla-i rahimin ömür uzatması da bu şekilde olabilir.

Ömrün uzatılması meselesinin niçin sıla-i rahime tahsis edildiği hakkında şunlar söylenebilir: Günümüzde en çok gadre uğrayan İslamî prensiplerden biri de hiç şüphesiz yakın akrabanın unutulmasıdır. Evet, derecesine göre yakınların yer yer ziyaret edilmesi; onlarla aramızda vuslatın sağlanması; başta anne-baba, anne-babanın evlatları, sonra kardeşler, nene, dede anne menzilinde dayı-teyze, baba menzilinde amca-hala gibi yakınların, anne-babaya karşı bile saygının çok ciddi sarsıldığı bir dönemde görülüp gözetilmesi mevzuu çok önem arzetmektedir.

Hz. Hadîce Validemiz Peygamberimiz'in, Cebrail'den (a.s.) ilk âyetleri aldıktan sonra "kendimdem korkuyorum" demesine mukabil "Ebediyyen Allah seni zâyi etmeyecektir. Şüphesiz sen sıla-i rahim yapıyor,

ihtiyacı olanın elinden tutuyor, yoksula bakıyorsun..." der. Hz. Hadîce Validemiz'in bunu demesi, Varaka İbn Nevfel'in de bu istikamette bir mütalada bulunmasından anlaşılıyor ki sıla-i rahim, o toplumda zor yapılan ve talib olunan bir şey. Hz. Ebu Bekir, Efendimiz'e yapılanlar karşısında O'na sahip çıkarken, "Sen'in gibi, fakirin, yoksulun elinden tutan, sıla-i rahim yapan birine bu yapılmaz" diyor. Ve yine komşulukla korumaya almak istediğinde, Kureyş'e karşı sıla-i rahimi referans olarak veriyor. Bütün bunlardan anlaşılıyor ki sıla-i rahim o dönemde de herkes için gâye-i hayâl ve çok önemli bir şey...

Bir diğer yanıyla tarihte, pederşâhî, cedşâhî, ceddü'l-cedşâhî aile şekillerini görmek mümkün. Eskiden bizim toplumumuz da öyleydi. Bir baba-anne veya dedenin etrafında dünya kadar gelin ve evlad bulunurdu. Hâlâ bazı yerlerde de bu vardır. Bunlar aslında toplum molekülünün düşük çapta hücreleri gibi şeylerdir ki ne kadar sağlam, sıhhatli, birbiriyle irtibat içinde olurlarsa o kadar sıhhatli bir toplum meydana gelir.

Türk toplumunda genel toplum değerleri çok târumâr olmuştur. Bu ülke âdeta toplumun değerleri açısından Âkif'in "Harab eller, kimsesiz çöller, başsız ümmetler, emek mahrumu günler, fikr-i ferdâ bilmez akşamlar..." ifadelerinde kendini bulmuştur. Fakat Türk toplumunun aile yapısı bu üst üste gelen handikapları aşmamıza yardım etmiştir. O dönemde mektep bozulmuş, din tezyif edilmiş, muallim Allah'ın yerine konmuş, sokak bozulmuş, gazete ve mecmua dine hücum eder olmuş. Evet bütün bunlara rağmen bu toplum hâlâ ayakta ise o da işte bu sağlam aile yapısındandır. Böyle acımasızca tahrib edilen bir cemiyetin tamirinde sıla-i rahimin rolü çok büyüktür. Dolayısıyla toplumu oluşturan hücreler, o hücreye esas teşkil eden atomlar, birbirlerine alabildiğine yakın olmalı. Herkes en dar daireden en geniş daireye kadar yakınlarını ziyaret edip, ihtiyaçlarını gidermeli, dertlerini dinlemeli ve karâbetin hakkını vermelidir.

عَنِ الْمُغِيرَةِ بْنِ شُعْبَةَ قَالَ قَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ:

إِنَّ اللّٰهَ حَرَّمَ عَلَيْكُمْ عُقُوقَ الْأُمَّهَاتِ وَوَأْدَ الْبَنَاتِ وَمَنَعَ وَهَاتِ وَكَرِهَ لَكُمْ قِيلَ وَقَالَ وَكَثْرَةَ السُّؤَالِ وَإِضَاعَةَ الْمَالِ

10

ÜÇ HARAM VE ÜÇ MEKRUH

"Allah size, analara isyânı, kız çocuklarının diri diri gömülmesini, (eda edilecek hukuk ve borçların) eda edilmemesini, (hak edilmedik şeylerin de) alınmasını haram kılmıştır. Güft u gûyu (dedikodu), çokça sual sormayı, (şurada-burada) servet tüketip (israf etmeyi de) kerih görmüştür."

(Buharî, İstikraz 19; Edeb, 6; Tefsiru Sûre (11), 5; Müslim, Akdiye, 12.)

Annelere karşı serkeşlik etme, bu hadiste "ukuk-u ümmehât" sözüyle ifâde ediliyor ki sanki, annesine baş kaldıran evlat, onunla arasındaki bütün hukukî münasebetleri kesip onu yalnızlığa atıyor gibi bir manayı hatırlatıyor. Babaya isyan da aynı ölçüde haram olduğu hâlde, sadece annenin zikredilmesinin

sebepleri arasında, kadınların himayeye ihtiyaçları, bir kısım zaafları, şefkatte erkeklerin önünde bulunmaları ve bu arada fıtratlarındaki incelik ve mukavemetsizlikten ötürü serkeşlikten daha çok ve daha çabuk müteessir olmaları söylenebilir... Aynı zamanda bu ifade ile annenin sahip olduğu aynı haklara sahip bulunması itibariyle, babaya karşı gösterilen isyanın da bir isyan olduğu, fakat anneye karşı yapılanlarla katiyen mukayese edilemeyeceği de hatırlatılmaktadır.

Cahiliyede kız çocuklarının diri diri gömülmesi "ve'd-i benât" sözcüğüyle ifade ediliyor. Cahiliye Devri'nde, belli yörelerde ve toplumun belli kesimlerinde dünyaya gelen kız çocukları büyük çoğunluğu itibariyle diri diri toprağa gömülürdü. Bu vahşice âdeti, kimileri tuhaf bir cahiliye gayretiyle, kimileri geçim sıkıntısı sevkiyle, kimileri de servet ve sâmânlarının, kızları vasıtasıyla başkalarının eline geçeceği endişesi ve kabile hırsıyla yapıyorlardı. Hangi sebebe istinâd ettirilirse ettirilsin, hangi sâikle yapılırsa yapılsın, bu bir vahşetti ve mutlaka önlenmeliydi, önlendi de ve önlenme istikâmetinde Kur'ân-ı Kerim ve Sünnet-i Sahîhada bir hayli emir, saadet nüzûl ve şeref südûr oldu.

Edâ edilmesi gerekli olan hukuk ve borçların ödenmesi "men'" kelimesiyle; alınması ve istenmesi memnu' bulunan şeyleri değişik yollarla isteme, alma da "hâti" sözüyle ifade edilmiştir ki her ikisi de yâni verilmesi gerekli olan şeyi vermemek ve alınmaması lâzım gelen şeyi de almak haramdır ve bu haramın çizgisi de ana-babaya baş kaldırma, kız çocuklarını diri diri gömme çizgisidir. Aynı zamanda bu kelimelerden birincisi ferdin, zekât, sadaka ve sâir iânât gibi, uhdesindeki, fukaraya ait hakları yerine getirmemesi, ikinci kelimeyi de dilencilik ve tese'ülde bulunması şeklinde anlamak mümkündür. Bulunduğumuz noktadan ileriye doğru bir adım daha atarak birinci kelime ile, doğrudan doğruya zimmete geçirilen hakların inkâr edilip üzerine oturulmasından, çek ve senetlerin karşılığının ödenmemesine, ondan da hileli iflas ve her türlü spekülâsyona kadar, bütün gayr-ı meşru yollarla elde

edilen haksız kazançları ve sonra da bu haksızlıkların giderilmemesini, hatta haksızlıkta temerrüd edilmesine; ikinci kelime ile de basit dilencilikten, milletin dînî ve millî hislerini istismara, ondan resmî/gayr-ı resmi, bir kısım mütegallibenin açık/kapalı, milletten hakk-ı temettu taleplerine ve ondan da büyük/küçük mafya örgütlerinin, binbir türlü yollarla, yığınları soyup-soğana çevirmelerine kadar zarar verici her çeşit alma gayretini istinbat etmek kabildir.

Bu kısa ve muhtevâlı hadiste, evlâtların, anne ve babalarına karşı, sıla-i rahimi bırakıp kopukluğa düşmelerine, anne ve babaların da fıtratlarında mündemic bulunan şefkat ve merhameti görmezlikten gelerek, hatta onu inkâr tavrına girerek çocuklarına karşı merhametsiz ve gayr-i insanî davranmalarına ve daha büyük bir aile sayılan toplumda, bir kısım egoist kimselerin şahsî çıkar ve menfaatlerini değerler üstü tutarak, emniyet, güven, hak ve adalet düşüncesini dolayısıyla da içtimâî nizamı sarsmalarına, aradaki fasl-ı müşterekten ötürü haram deyip geçildikten sonra, aynı ölçüde olmasa bile, yine de yasaklanan diğer üç hususa değiniliyor ki onlar da dedikodu, yerli-yersiz sual sorma veya dilenciliği sanat hâline getirme ve malını şurada-burada saçıp savurmadır.

"Kîl u kâl" dedikodu ve güft ü gû demektir. Kelimelerin asılları hakkında söylenecek sözleri geçerek muhtevaları üzerinde durmak istiyoruz. Kîl ü kâl, dünyevî-uhrevî hiçbir yararı olmayan, fuzulî muhavere ve lüzumsuz konuşmalara denir. Bu türlü bir konuşma, ister Türkçedeki "laklâkiyât" türünden ister üzerimize lâzım olmayan şeyleri ifade cinsinden isterse yasaklar sınırında dönüp dolaşan beyanlar nev'inden olsun, dedikodu yapanların içtimâî seviyelerine ve dedikodunun intişar sahasının genişliğine göre (gazete, mecmua, radyo ve televizyonla yayılması gibi) fertleri âtıl, yığınları şuursuz ve ufuksuz toplumlarda içtimaî bir hastalıktır. İslâm'ın iki dudak arası günahlardan saydığı ne kadar öldürücü levsiyât varsa, hepsi bu kîl ü kâl meşcereliğinde çimlenir/gelişir. Onun içindir ki Allah Resûlü, bir çizgi üzerinde sıraladığı üç

şey arasına, konuşma veya konuşmamayı da sokarak şöyle buyurur: “Allah’a ve ahiret gününe iman eden kimse, komşusuna eziyet etmesin! Allah’a ve ahiret gününe inanan her fert misafirine ikramda bulunsun! Allah’a ve ahiret gününe îmanı olan herkes ya hayır söylesin veya sussun..!”

“Kesret-i suâl” yerli-yersiz sual sorma veya ihtiyacı olmadığı hâlde dilenme, hatta dilenmeyi âdet hâline getirme şeklinde yorumlanabilir ki ikisi de mezmum ikisi de zararlıdır. Kur’ân-ı Kerim ve sünnet-i sahîhada, mecburiyet ve ihtiyaç hâli dışında dilenmek kınandığı gibi, ulu orta her zaman sual sorup durma da zem edilmiş ve hemen her fırsatta insanların duygu ve düşünceleri yararlı şeyleri öğrenmeye yönlendirilmiştir. Mamafih, Kur’ân-ı Kerim’de, makbûl ve mezmum olmak üzere suallerin iki kısma ayrıldığını görürüz. Makbûl ve güzel suâle misal olarak “Ashabın Sana neyi infâk edeceklerini sorarlar” âyetini; mezmûm ve hoş karşılanmayan suâle de “Sana ruhun hakikatından soruyorlar” nazm-ı celilini gösterebiliriz.

Sual sorma veya sormama, dilencilik yapma veya yapmama, bir zarurete dayanıp dayanmama veya bir ihtiyaçtan kaynaklanıp-kaynaklanmamaya göre, ef’âl-i mükellefîn arasında, çizginin altında veya üstünde yerlerini alarak vâcip, haram veya mübah olurlar. Bu itibarla da ayrı ayrı gibi görünen bu iki meselenin, işaret ettiğimiz "cihetü’l-vahdet” etrafında, müşterek mütâlaa edilmelerinin ve müşterek yorumlanmalarının daha isâbetli olacağı açıktır.

“Malın zayi edilmesi”, maddî-manevî, dünyevî-uhrevî herhangi bir fayda gözetilmeden servetin, şuraya-buraya saçılıp savrulması şeklinde tarif edilebilir ki hem ferdî hem de içtimaî bir hastalıktır. Evet, bir insanın, kendi servet ve kendi malını olmayacak yerlerde zâyi etmesi, evvelâ, sadece ferde ait bir zarar gibi görünse de kendi malının zımnında millî serveti de hebâ etmesi bakımından, topyekun bir milleti alâkadar eden bir hâdisedir ve topyekun toplumun ızrâr edilmesi söz konusudur.

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ:

فِكْرَةُ سَاعَةٍ خَيْرٌ مِنْ عِبَادَةِ سِتِّينَ سَنَةً

11

TEFEKKÜR VE İBADET

"Bir saat tefekkür, altmış sene (nafile) ibadet hükmüne geçer."

(Kenzu'l-Ummal, Ali el-Müttakî, 3/106, Hadis no: 5710)

Bir saat tefekkürün, altmış sene, başka bir hadiste de bir sene nâfile ibâdet hükmünde olduğu zayıf hadis-i şerifte ifade ediliyor ama; Kur'ân-ı Kerîm'de bu meseleyi te'yid eden pekçok âyet de var: "Göklerin ve yerin yaratılışında, gece ve gündüzün ihtilafında aklı başında olan kimseler için gerçekten açık ibretler vardır." (Âli İmrân, 3/190). Evet, ayların, güneşlerin âhenk içinde doğup batmasında, nizamın baş döndürücü bir keyfiyetle deverân ve cereyan edip durmasında, düşünebilen kimseler için ibretler vardır. Bu âyet-i kerime tefekkür mevzûunda sarih bir delildir. Efendimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem), "Bir insan bu âyeti okur da düşünmezse yazıklar olsun ona" buyururlar. Ümmü Seleme Validemiz, bu âyet nâzil olduğu zaman veya Efendimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem) bu âyeti okurken, ağladığını nakleder. Zaman ve mekânın Efendisi bir gece, teheccüd vaktinde bu âyeti okuyup hıçkıra hıçkıra ağlamıştı. Düşünmeye açılan bir kapı ve tefek-

kür iklimine açılan yollarda birer rehber sayılan bu ve emsali âyetler, İslâm'da düşünce hayatının buudlarını göstermeleri bakımından çok önemlidirler.

Yalnız, önce tefekkürün ne demek olduğunu bilmek lâzım. Tefekkür, evvelâ, bir ilk bilgiye dayanmalıdır. Yoksa âmiyâne, câhilane tefekkürlerle hiçbir yere varılamaz. Böyle kapalı tefekkür, zamanla bıkkınlık meydana getirir. Sonra da insan tefekkür etmez olur. Bir insanın evvelâ, tefekkür edeceği mevzuu çok iyi bilmesi, tefekküre esas teşkil edecek hususları zihninde hazır malzeme hâline getirmesi, yani geçmiş bir mâlumatı bulunması lâzımdır ki sistemli düşünmesi mümkün olabilsin. Ayların, yıldızların, cereyân ve deverânını, onların insanoğluyla münâsebetini, insanı teşkil eden zerrelerin akıllara durgunluk veren hareket ve faaliyetlerini, biraz olsun biliyorsa bunlarla alâkalı düşündüğü zaman bu bir "tefekkür" olabilir. Yoksa, ayların güneşlerin harekâtına bakıp da şairane ilhâmlarla bir şeyler duyup bir şeyler söyleyenlere mütefekkir değil, ilhamlarını söyleyen hayâlci denir. Keza, tabiat bataklığına saplanmış bir kısım natüralist düşünür ve şairlere de mütefekkir demek mümkün değildir.

Tefekkür etmek için evvelâ, bir ilk malumat, hâl-i hazırdaki durumun kavranması, öze uygun yeni terkipler, yeni komprimeler ve bütün bunlar üzerinde gerçeği arama düşüncesiyle fikir sancısı lâzımdır. Bu sistemle düşünebilen şahıs, düşüncede sürekli, yeni yeni hükümlere varabilir. Bu hükümleri daha başka düşünce hamlelerine esas yaparak, daha ilerilere sıçrayabilir. Ondan yeni yeni neticeler çıkararak tefekküründe derinleşip buudlaşır. Sonra da tek buudlu veya çift buudlu düşüncesini üç buudlu, çok buudlu tefekküre ulaştırarak zamanla "zülcenaheyn" bir mütefekkir ve bir insan-ı kâmil seviyesine çıkabilir.

Hasılı, düşünmenin ilk esası olarak okuma, kâinat kitabını mütalaaya alışma, sinesini Hakk'tan gelen esintilere, kafasını şeriat-ı fıtriyenin prensiplerine karşı açık tutma, varlığa, onun mukaddes tercümesi sa-

yılan Kur'ân adesesiyle bakma gibi hususları sıralayabiliriz... Başı, hedefi, gayesi belirlenemememiş, cahilce eşyanın yüzüne bakış katiyyen tefekkür olmayacağı gibi, böyle bir düşünceyle bir yere varmaya da imkân yoktur. Sevap kazandırıp kazandırmadığı da her zaman münakaşa edilebilir. Bir saat tefekkürün, senelerce yapılan ibadete denk olması şundandır. İnsan, bir saat sağlam tefekkür sayesinde onda, erkân-ı imaniye inkişaf eder; içinde marifet nurları parlar; derken kalbinde muhabbet-i ilahî belirir... Sonra ruhanî zevklere ulaşır ve kanatlanmış gibi olur. İşte böyle bir tefekkürle herhangi bir insan, bu türlü tefekkürden mahrum bir işin, bin ayda varabildiği mesafeye varmış, dolayısıyle de en büyük kazançlara ermiş sayılır. Böyle bir anlayış ve şuur içinde Rabbine teveccüh edememiş bir insana gelince bin sene durmadan yatıp kalksa, terakki adına bir adım atmış sayılmaz. Bu itibarla da yaptığı şeyler bir saat tefekküre mukabil gelmez. Ama bu demek değildir ki, onun bin sene yaptığı ibadet ü taat boşa gitmiştir. -haşa- Allah karşısında onun ne bir rükûu ne bir secdesi ne bir kavmesi ne de bir celsesi boşa gitmiştir.

عَنْ عَلِيٍّ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ:

أَدَّبَنِي رَبِّي فَأَحْسَنَ تَأْدِيبِي

12

EDEB

"Beni Rabbim edeblendirdi, Edebimi de ne güzel yaptı..."

(Kenzu'l-Ummal, Ali el-Müttakî, 7/214, Hadis no: 18673; Kurtubî, el-Câmi', 18/228; İbnü'l- Cevzî, Sıfatu's-Safve, 1/201; Münavî, Feyzu'l-Kadir, 1/225)

Edebi son şekliyle temsil eden Allah Resûlü'dür (sallallâhu aleyhi ve sellem). İster meseleyi terbiye manasına ele alalım, isterse söz söyleme gücü ve iktidarı manasına; netice değişmez ve Efendimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem) hep zirvededir.

Hz. Ebu Bekr (radıyallahu anh) Allah Resûlü'ne (sallallâhu aleyhi ve sellem) sorar:

-Ey Allah'ın Resûlü. Seni böyle kim edeblendirdi? Cevab verir:

-Ben'i Rabb'im edeblendirdi ve güzel terbiye etti!..

Hz. Ebu Bekr'in kızı ve Efendimiz'in zevcesi, hepimizin de kıyamete ve oradan da ebede kadar anası Hz. Âişe (r.anha) Validemize sorulur:

-Allah Resûlü'nün ahlâkı nasıldı?

-Siz hiç Kur'ân okumadınız mı? "Okuduk" derler. Cevap verir:

-O'nun ahlâkı Kur'ân'dı.

İşte Mürebbisi Allah olan Efendimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem), böyle edebin ufuk noktasındadır. Demek ki edep öğrenmek isteyen O'na bakmalı ve O endam aynasında edebi kendi kâmetine uygun şekilde seyretmelidir.

Cenab-ı Hakk O'nu bütün insanlara örnek olacak bir edeple yaratmış, öylece edeplendirmiş ve terbiyeli kılmıştır. Yoksa Peygamberlik gibi bir yükün altından nasıl kalkabilirdi... Eğer bu terbiye olmasaydı ve muhalfarz O'ndan da bizim gibi hatalar meydana gelseydi bunlar O'na münhasır kalmayacak, O'nun en küçük hatası milyarlarca insana aksedecekti. Onun içindir ki, Rabbi, O'nu hususi bir terbiye ile terbiye etmiş ve bizler için misâl kılmıştı.

Peygamber olmadan önceydi. Kâ'be tamir ediliyor ve Allah Resûlü (sallallâhu aleyhi ve sellem) de bu işte fiilen çalışıyordu. Zaten O bütün ömrü boyunca hep hayrın ve hayırlı işlerin yanında olmuştu. Amcası Hz. Abbas (ra), eteğini omuzuna atmış ve taşın omuzunu zedelemesine mâni olmaya çalışmıştı. Allah Resûlü'nün (sallallâhu aleyhi ve sellem) omuzu ise iyice zedelenmişti. Hz. Abbas (radıyallahu anh) kendi yaptığını Allah Resûlü'ne (sallallâhu aleyhi ve sellem) de tavsiye etti. Halbuki mahrem yerlerinden bir kısmı böyle yapılınca açılacaktı. Bu tavsiyeye uyan Allah Resûlü (sallallâhu aleyhi ve sellem) eteğini kaldırır kaldırmaz, birden gözüne melek göründü. Dehşetinden yere düştü. Bir daha da görülmesi uygun olmayan yerlerini hayatı boyunca açmadı. İşte O, ta işin başında böyle bir teminat altındaydı...

"Hayatımda," diyor Allah Resûlü (sallallâhu aleyhi ve sellem), "iki defa dü-

ğüne gitmeye niyetlendim. İkisinde de üzerime öyle bir uyku çöktü ki uyudum kaldım. Her ikisinde de uyandığımda düğünün çoktan bitmiş olduğunu gördüm."

Bunlar peygamberliğinden önce olan hâdiselerdir. Cenab-ı Hakk O'na hayatının hiçbir devresinde günah işleme fırsatı vermemiştir. Ve bu tamamen Allah Resûlü'ne ait istisnaî bir keyfiyettir.

Nasıl olmasın ki O'nun daha çocukluğunda (O'na çocuk demek de doğru değil. O her zaman kâmildi.) göğsü açılmış ve melekler O'ndaki lümme-i şeytaniyeyi çıkarıp atmışlardı. Her insanda var olan ve şeytanın çeşitli oklarına hedef bulunan bu siyah nokta, Allah Resûlü'nden (sallallâhu aleyhi ve sellem) alınmış ve atılmıştı. Bize vesvese veren, kan damarlarımızda dolaşan şeytan, Allah Resûlü'nün (sallallâhu aleyhi ve sellem) semtine dahi yaklaşamıyordu. Evet O, müstesnâ bir insandı...

Cenab-ı Hakk O'na peygamberlik öncesi günah işletmediği gibi, daha sonra da günah işletmedi. Ve O, doğduğu gün kadar temiz ve berrak bir hayat yaşayıp öyle gitti. O, edebin tecessüm etmiş şekliydi...

O'nun edebi bütün bir hayatı kucaklamıştı. Nerede ve nasıl hareket ederse işte O, o hususla alâkalı edepti. Meselâ bazen Allah Resûlü (sallallâhu aleyhi ve sellem) celallenir, öfkelenir, dalgaları göğe yükselen bir deniz hâline gelirdi. Çünkü orada öyle davranması edebdi. Zira ortada bir haksızlık vardır; Allah Resûlü (sallallâhu aleyhi ve sellem) ise haksızlığın en amansız düşmanıdır. O, hakkı yerine getirinceye kadar dinmez bir öfkeyle kükrerdi. O anda âdeta ormanları velveleye veren arslanlara benzerdi. Fakat, hiçbir zaman kendisine yapılan en büyük haksızlık karşısında dahi yüzünü ekşittiği görülmemişti. Çünkü orada da edeb, O'nun öyle davranmasını gerektiriyordu.

Sahabe safları arasında bulunmasına rağmen, henüz bedeviyeti üzerinden atamamış birisi gelmiş, Allah Resûlü'nün (sallallâhu aleyhi ve sellem) yakasından tutmuş ve hakkını talep etmişti. Öyle ki bu şiddetli hırpa-

lamada Allah Resûlü'nün (sallallâhu aleyhi ve sellem) sert yakalığı, mübarek boyun köklerinde iz meydana getirmişti. Sahabeyi galeyana getiren bu davranışa, Allah Resûlü (sallallâhu aleyhi ve sellem) sadece buruk bir tebessümle mukabele ediyor ve "Bu adama istediğini verin" demekle yetiniyordu. O'nun müsamahası bu kadar engindi...

Çok seçkin insanların dahi öfkeleneceği ve öfkelenmelerinde de mazur sayılacakları nice yerler vardır ki Allah Resûlü (sallallâhu aleyhi ve sellem) oralarda dahi müstesna edebini güneş gibi ortaya koymuştu. İşte bunun en çarpıcı misâllerinden biri:

Uhud'a gitmeden evvel gördüğü rüya üzerine, Medine'de kalıp müdafaa harbi yapmanın daha uygun olacağına kanaat getirmişti. Önce ısrar etti, "Medine'den çıkmayalım" diye. Ancak, ashab o kadar coşkun idi ki, sıdk ile, İslam'a hizmet etme düşüncesi emre itaattaki inceliği kavramalarına engel oldu.

Uhud'a gidildi. Allah Resûlü (sallallâhu aleyhi ve sellem) ordunun tanzimini bizzat kendileri yaptılar. O bir erkan-ı harpti. Orduyu en güzel şekilde tanzim etmişti. Nitekim düşman ilk müsademeyle darmaduman olmuş ve kaçışmaya başlamıştı. Ancak, buradaki stratejiye de muhalefet edilmişti. Okçular emre itaatteki inceliği kavrayamamış ve yerlerini terketmişlerdi.

Ve netice 69 insan kütükte doğranır gibi doğrandı ve şehid oldu. İçlerinde Hz. Hamza (radıyallahu anh) da vardı. Zaten yara almayan kalmamıştı. Bunlardan bir kısmı aldıkları yaranın ızdırabını bütün ömür boyu çektiler. Daha mühimi de İslâm'ın onurunun kırılmış olmasıydı. Bu Müslümanlar adına alınan en büyük bir yaraydı.

Bütün bu olanlar, aslında, cemaatın lideri durumundaki insanı öfkelendirebilirdi. Normalde Allah Resûlü (sallallâhu aleyhi ve sellem) bu olanlara canı sıkılır ve hiddetlenebilirdi. Fakat derhal, Allah (celle celâlüh) O'nun geleceğe ait, böyle ihtimal dahilinde işleyebileceği bir hiddet emaresi-

ne dahi meydan vermeden, O'nu koruyor, muhafaza ediyor ve O'na şöyle diyordu:

"O vakit Allah'tan bir rahmet olarak onlara yumuşak davrandın! Şayet Sen kaba, katı yürekli olsaydın, hiç şüphesiz etrafından dağılıp giderlerdi. Şu hâlde onları affet; bağışlanmaları için dua et; (umuma ait) işlerde onlarla istişare et. Artık kararını verdiğin zaman da Allah'a dayanıp güven. Çünkü Allah tevekkül sahiplerini sever" (Âli İmrân, 3/159).

O öyle saygılı bir insandır ki Cenab-ı Hakk da O'na böyle ifadelerle hitap etmektedir. Meselâ O'na: "Sen kaba ve öfkeli olma!" demiyor; "Eğer öfkeli ve katı kalpli olsaydın" ki böyle değilsin, diyor.

عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ:

اَللَّهُ أَفْرَحُ بِتَوْبَةِ عَبْدِهِ مِنْ أَحَدِكُمْ سَقَطَ عَلَى بَعِيرِهِ وَقَدْ أَضَلَّهُ فِي أَرْضٍ فَلَاةٍ

(13)

ALLAH'IN TEVBEDEN DUYDUĞU MEMNUNİYET

"Kulunun tövbe etmesinden dolayı Allah Teâlâ'nın duyduğu memnuniyet, sizden birinin ıssız çölde kaybettiği devesini bulduğu zamanki sevincinden çok daha fazladır."

(Buhârî, Daavât 4; Müslim, Tevbe 1, 7, 8)

Diğer bir rivayet de şöyledir: "Allah kulunun tevbesinden sonsuz derecede memnun ve mesrûr olur. Şöyle ki bir insan çölde yolculuk yapıyor. Bütün azığı, eşyası ve suyu üzerinde olan devesi onu bırakıp kaçıyor. Adam sağa-sola koşuşup devesini arıyor fakat sonunda yorgun ve ümitsiz bir hâlde bir ağacın altında uyuya kalıyor. Gözlerini açtığında bir de ne görsün; devesi,

üzerindeki eşyasıyla beraber başucunda durmaktadır. Adam sevincinden öyle hâle geliyor ki Cenab-ı Hakk'a şükrederken yanlışlıkla, "Ben Sen'in Rabbin, Sen de benim kulumsun" diyor. İşte tevbe eden kulu karşısında Cenab-ı Hakk'ın ferahı bu adamınkinden daha fazladır." (Müslim, Tevbe 7. Ayrıca bk.Tirmizî, Kıyâmet 49, Daavât 99; İbn Mâce, Zühd 30)

Tevbe şaşmışlıktan, yoldan çıkmışlıktan sonra, tekrar dönüp-gelip sahibini bulmadır. Onun içindir ki Efendimiz hadislerinde bu dönüşü anlatmaktadır:

Elbetteki hadiste geçen "ferah" tabirini, bizim anladığımız manada ve bizim ölçülerimiz içinde Cenab-ı Hakk'a izafe ve isnad edemeyiz. O'nun ferahı istiğna-ı mutlakına uygun bir ferah-ı mukaddestir ki biz onun keyfiyetini idrakten aciziz. Bununla beraber, kulun tevbesi, Cenab-ı Hakk'ı işte bu şekilde memnun etmektedir. Ve bizim için mühim olan da bu manayı anlamaktır.

Tevbenin iki yönü vardır. Bunlardan birincisi bize, ikincisi ise Cenab-ı Hakk'a aittir. İşte bu mana içindir ki, Efendimiz, "Men tâbe tâbellah" "Tevbe edene Allah da tevbe eder." buyuruyor. Bizden tevbe Allah'a dönmektir. Allah'ın tevbesi ise rahmetiyle bize teveccüh buyurup kapısını yeniden açmasıdır. Biz yoldan çıkmakla, Allah'ın bize bakan bütün pencereleri kapanmış, bütün menfezleri de tıkanmış oluyor. Sonra da pişmanlık duyuyor ve "Neden yaptık, niçin fıtratımıza zıt bir yola girdik" diyoruz. Biz içimizden kendimizi düzeltmeye başlarken ve nedamet hissiyle çırpınıp bir metafizik gerilime geçerken, birdenbire bakıyoruz ki kapılar-menfezler bize yeniden açılmaya başlanmış. Birincisi bizim tevbemizdi. Yani o, bir niyet, bir düşünce ve bizi kıvrandıran bir nedametti. İkincisi de Allah'ın tevbesi. O da bize kapıyı ve menfezleri açtı ve "Kullarım Ben sizi unutmadım, terketmedim, siz Beni hatırladığınız sürece; ahd ü peymanınızı elli defa dahi bozsanız Ben'i burada bulacaksınız." dedi... Evet, O Erhamürrahimindir. Ne yaparsak yapalım dilimizden: "Ya Erhamerrahimin irhamna ya Gafûr ya Gaffar veğfirlenâ zünûbenâ ve tecavez annâ seyyiatinâ" demeyi düşürmemeliyiz.

Tevbede önemli olan diğer bir husus da tevbenin “nasûh” olmasıdır. Nasûh, “faûl” vezninde ism-i fail bir kelimedir. Mübalağa ifade eder. Çok ciddi hayırhahlık, nefsine nasihat edicilik demektir. O, nasihat ile aynı kökten gelir. Nasihat, bir insanın iyi düşünmesi, iyi görmesi, başkalarının iyiliğini istemesidir. “Eddinü ennasiha” “Din, nasihattir.” derken, başkaları hakkında hayırhah olarak hareket etmek kastedilmektedir. Yoldan sapmasınlar diye insanların ellerinden tutma, Allah’ı, Peygamberi anlatma, bunun icabıdır.

İnsanın en fazla hayırhahlığı da kendi nefsine olmalıdır. Kişi en başta nefsini bütün kötülüklerden korumalıdır. Nefsin korunması, temel hukukun beş prensibinden bir tanesidir. İnsan nefsini yani kendisini içkiden, zinadan, küfre ve dalalete girmekten koruyacaktır. Bu korumalardan her birisi “Usul-ü hamse”den biriyle alakalıdır. İnsan nefsini Cehennem’e layık bir hatab hâline gelmekten muhafaza etmelidir. Eğer odun gibi yaşarsa odun gibi haşrolur, odunların gideceği yer de bellidir. Kur'ân; “Onlar, Cehennemin odunlarıdır” diyor. Böyle olunca, her insanın nefsine karşı hayırhahlığı, günahlara karşı çok dikkatli, titiz ve hassas olmasıyla mümkündür. İnsan nefsi için o kadar hayırhah davranmalıdır ki “Allah onu bir kere küfür ve dalaletten çıkardıktan sonra, küfre ve dalalete dönme, ona Cehennem’e girmekten daha ziyade ızdırap verici olmalıdır.”

Bununla beraber insan yine sürçüp kayabilir. Böyle bir durum karşısında da o hemen akıl ve vicdanını harekete geçirerek, “Ben Allah’tan kopmakla bu hâle geldim. Öyle ise ancak O’na yeniden bağlanmakla bu durumdan kurtulabilirim” diyecek ve Cenab-ı Hak’la olan irtibatını kuvvetlendirmeye çalışacaktır. Onun bu cehdi, nasûh tevbenin bir yanını teşkil etmektedir.

Onun diğer yanı da şudur: İnsan bir daha eski günahlarına dönmeyerek, nefsi hakkında hep hayır düşünmüş olmalıdır. İnsan nasıl evlatlarının istikbâlleri hakkında hep hayır düşünür, onların iyi olmasını ve

yükselmelerini diler, öyleyse kendi hakkında da hep iyi şeyler dilemelidir. Onun için de daha işin başında günahlara girmemeye azimli olmalı ve günahları açısından nefsini ele alırken, kendisinin Allah'tan uzaklaşmasını affedilmez çok büyük bir cürüm ve kapatılmaz bir uçurum olarak kabul etmelidir ki böylece nasûh tevbe yapmış sayılsın. Allah (celle celâlüh) bu zâviyeden buyuruyor ki "Tûbû ilallahi tevbeten nasûha" yani siz, imanınız sayesinde, emniyet zemininde bulunuyorsunuz evet, iman etmişsiniz, gözünüz açılmış, akı-karayı birbirinden tefrik eder duruma gelmişsiniz; sonra Allah'a güvenmiş ve dayanmışsınız. Bu bakımdan, şayet sürçseniz ya da bir an yoldan inhiraf etseniz katiyyen ye'se (ümitsizlik) düşmemelisiniz; zira ye'se düşmeyi gerektiren hiçbir şey yok çünkü Allah, şirkten başka her şeyi mağfiret edeceğine söz vermiştir (Nisa, 4/84). Öyleyse düştüğünüz yerde kalakalmamalısınız; hemen harekete geçip Allah'a yönelerek, eski günahlara da nedamet edip kendinizi yeniden bulmaya çalışmalısınız ki "tevbe-i nasûh" denen müstesna yöneliş de bu olsa gerek. Ayrıca, bu tevbe için şu şartları öne sürmüşlerdir:

Birincisi: İşlenen günah kul hakkıyla alâkalı ise, evvelâ o hak sahibine verilmeli ve ondan helallik dilenilmelidir.

İkincisi: Bir daha aynı günaha dönmemek üzere ciddi ve kesin bir kararlılık içinde olunmalıdır.

Üçüncüsü: O günahla tevbe arasında ikinci bir günah işlemeye vakit bırakmamalı, yani elden geldiğince günahlar beş dakika bile tevbesiz kalmamalıdır.

Tevbenin bir başka buudu da şudur: Günah, ruhda bir ızdırap şeklinde duyulmalı, vicdan da o günaha karşı bir nefret, bir tiksinti ve bir ürperti hissetmelidir. Bir insan, işlediği günahlar karşısında hasta olmuyor ve ızdırap çekmiyorsa alışageldiği gibi ağzıyla tevbe etse dahi, onun yaptığı tevbe değil, sadece bir merasim ve yararsız birkaç söz söylemekten ibaret kalır. Tevbe, vicdanın duyduğu nedamet ve bu ne-

dametle insanın iki büklüm olmasıdır. Dil ile söylemek ise sadece böyle iki büklüm olmuşluğa kavlen iştirak ve bir tercümanlıktır. Evet, tevbe ancak ızdırabın terennümüdür. Ne var ki bu terennümü de yine Allah Resûlü'nden öğreneceksin. Yani nedamet ve ızdıraplarını Resûlullah'tan öğrendiğin şeylerle soluklayacaksın: "Estağfirullah el-azim el-kerim ellezi lâ ilâhe illahu tevbete abdin zalimin layemlikü li-nefsihi mevten velâ hayaten vela nüşurâ" "Tevbe ve istiğfar ediyorum. Öyle bir kul, bir bende, bir tasmalının tevbesi gibi tevbe ediyorum ki kendi kendine, ne dirilebilir ne ölebilir ne hareket edebilir ne yatabilir, ne kalkabilir. İşte ben böyle âcizlerden âciz bir zavallı; Sana günah ve zulümlerimden dolayı tevbe ediyorum." Allah Resûlü'nden mervî bir hadiste, tevbe ve istiğfardan önce iki rekat namaz kılmaktan, sonra da tevbe edenin başını yere koyarak tam konsantre olup Rabbin rahmetiyle münasebete geçeceği ana kadar, secdede "Ya Hayyu ya Kayyûm bi rahmetike esteğisü eslihli şe'ni külleh velâ tekilni ilâ nefsi tarfete ayn" "Ey Hayy-u Kayyum, benim her hâlimi ıslah eyle, Sen beni göz açıp kapayıncaya kadar nefsimle başbaşa bırakma" gibi dualardan da söz ediliyor. Yani içteki nedametin bu sözlerle soluklanması tavsiye ediliyor. Bu mevzuda yine Efendimiz'den (sallallâhu aleyhi ve sellem) şeref südûr olmuş, sabah akşam okunan ve "seyyid-ül istiğfar" diye bilinen bir dua daha mervîdir ki o da: "Allahümme ente rabbi, lâ ilâhe illâ ente halakteni ve ene abdüke ve ene ala ahdike ve va'dike mesteta't euzü bike min şerri ma sana't, ebûu leke bini'metike aleyye ve ebûu bizenbi feğfirli feinnehu leyağfiruzzunûbe illa ent" istiğfarıdır. Seleften bazıları, "ente" kelimesinin sonuna "Ya Gaffar, Ya Gafûr" isimlerini de ilave etmişler. Bunlar, Efendimiz'den mervî olanlar arasında olmasa da Rabbimiz'in iki mübarek ismini şefaatçi yaparak Allah'a teveccüh etme mânâsında çok güzeldir.

Evet tevbe, kalbin nedamet ve ızdırap duymasıdır. Biz böyle bir ızdırabı, tevbe ve istiğfarda kullanılan kelimelerle eda ettiğimiz sürece

makbuldür. Ancak, içimizde günaha karşı hiçbir ızdırap duymadan, dilimiz "Estağfirullah estağfirullah el azim el kerim ellezi lâ ilâhe illahü el-hayyel-kayyum ve etubü ileyh" yani "Elimle, dilimle, ağzımla, gözümle, kulağımla işlediğim her günahdan tevbe ettim, pişman oldum.." diyor fakat duygu ve düşüncelerimiz bu kelimelere refakat etmiyorsa ve içteki dalgalanmalar soluklarımızı kesecek kadar ağırlıklarını hissettirmiyorsa boşuna uğraşıyoruz demektir. İnsan hiç olmazsa Allah karşısında günahlarını ifadede, vicdanından gelen sesleri soluklamalıdır. Evet tevbe ve istiğfar ederken şaka ve merasim yapmıyor, herhangi bir folklörü icra etmiyoruz. Bilakis Allah karşısında gerçekten işlediğimiz bir günahtan gerçek bir nedamet duygusunu Allah'a takdim ediyoruz.

عَنْ عِمْرَانَ بْنِ حُصَيْنٍ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُمَا قَالَ قَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ:

خَيْرُكُمْ قَرْنِي ثُمَّ الَّذِينَ يَلُونَهُمْ ثُمَّ الَّذِينَ يَلُونَهُمْ

14

EN HAYIRLI NESİL

"En hayırlı nesil benim içinde bulunduğum nesildir. Sonra onları takip edenler, sonra da onları takip edenleri takip edenlerdir."

(Buhari, Rikak 7, Eyman 10; Tirmizi, Fiten 45; Ahmed İbn Hanbel, Müsned, 1/378,417)

Belki 1300 sene değil ama, en az 1000 sene Müslümanlar, mânevî helezonlarla hep yükselişten yükselişe sıçradı ve başdöndürücü zirvelerde dolaştılar. Bilhassa Raşid Halifeler devrinde bu yükseliş, âdeta semavî bir keyfiyet kazanmıştı. Zaten Allah Resûlü de, bu gül devriyle alâkalı şöyle buyuruyorlardı:

İslâm ordusu bir beldeye gelir ve oranın ahalisi, "Sizin içinizde peygamberi gören var mı" diye sorar. "Evet, var" denilirse kapılar ardına kadar açılır.

Sonra bu soru "Allah Resûlü'nü görenleri gören var mı" şeklinde de sorulabilir. Yine "Evet, var" denirse kapılar ardına kadar açılır.

Daha sonra ise "Sahabeyi görenleri, yani tabiini gören var mı" diye sorulur. Cevap "Evet, var" olursa yine kapılar açılır ve fetihler sürer gider.

İslamî geçmişimize bakınca bütün tarihî vak'aların, Efendimiz'in bu ifadelerini doğruladığını görürüz.

Râşid Halifeler devri bütünüyle 30 senedir. Bununla beraber daha Hz. Osman döneminde Müslümanlar dünyanın dört bir yanına yayılmışlardı. Bir taraftan Erzurum'a kadar varmış, diğer taraftan da Aral Gölü'ne uzanmışlardı. Halbuki o devirde ihtilaflar doruk noktadaydı. Buna rağmen, cihad ruhu onlarda devamlı hamle şuurunu besliyordu. O dönemde Afrika, bir baştan bir başa fethedildi. Ukbe İbn Nâfi, oraya giren ilk Müslüman kumandan olarak, koca Afrika'nın fethini kendi hayatının günlerine sıkıştırabilmişti. Vefat ettiği zaman 50 yaşındaydı. Bu elli senelik dar zaman dilimi içinde bir baştan bir başa bütün Berberî'lere sözünü dinletmiş, o günkü Arapların karanlık deniz dedikleri Atlas Okyanusuna dayanmış ve atını yarı beline kadar suyun içine sürüp yeryüzünde ideal bir insanın söyleyebileceği en güzel sözü söylemişti: "Allah'ım bu karanlık deniz karşıma çıkmasaydı, Sen'in adını denizler aşırı ötelere de götürecektim." Onların transatlantikleri, uçak gemileri, hatta fırtınalı zamanlarda, denizlerde yüzecek vapurları da yoktu. Bu uzak ülkelere atın, devenin sırtında taşınıyor, deniz aşırı ülkelere de sallarla ulaşmaya çalışıyorlardı. Buna rağmen dünyanın dört bir bucağında hem de çok kısa zamanda at oynatabilmişlerdi. Meseleyi riyazî olarak arzetmek icabederse, dört Halife döneminde İslâm adına, gönüllerin fethedilmesini hedef alan fütuhat, daha sonra ki bütün Emevî, Abbasî, Selçukî ve Osmanlı dönemlerinde fethedilen yerlere denk idi, belki daha da fazladır.

Kaderin mahrem bir sırrıdır ki bugün dünyanın dört bir yanında, nerede Müslüman varsa orası mutlaka Sahabî döneminde fethedilen yerlerdir. Şimdi, ihlasla temeli atılmış, samimiyetle tohumu saçılmış ve

harcında Sahabenin kanı olan bu yerler inşaallah birgün yeniden İslâm'ın "yed-i beyza"sına teslim olacaktır.

Sahabe çok kısa bir zaman içinde cihanı fethe muvaffak olduysa her halde bunun kendine göre bir hesabı ve değerlendirmesi vardır. Sahabe ki teker teker hepsi, İslâm davasının birer mecnûnu idiler. Evet, dıştan ve zâhiri gözle bakanlar onlara deli derdi. Çünkü onların yaptıkları aklı durdurup hayali donduracak çapta şeylerdi.

Yurt-yuva, mal-menal, evlad u iyal her şey terkediliyordu. Evet, Hz. Ebu Bekir Mekke'den Medine'ye hicret ederken, yanında hiç kimseyi götürmüyordu. Hanımını, babasını ve canı kadar sevdiği evladını Mekke'de bırakıyor, öyle gidiyordu. Hz. Osman, Allah Resûlü'nün kerimesi Hz. Rukiye Validemizi dahi yanında götürememişti.

Bu dönem, Efendimiz'e sadakatla bağlanmaların dönemiydi. Bu dönem, Ashabın, Efendimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem) ile kaynaşıp bütünleştiği dönemdi. Ruhları, gönülleri kalbleri ve kalıpları o kadar birbirine yaklaşmıştı ki Efendimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem) onlara "Kanınız kanım, canınız canım" yani "Siz Benim uğrumda öleceksiniz, Ben de sizin uğrunuzda" diyordu. Öyle bütünleşmişti. Bu sözler sadece onların gönlünü almak için söylenmiş sözler değildi. Aslında var olan böyle bir bütünleşmeye, (sallallâhu aleyhi ve sellem) tercüman oluyordu. Gün gelip de İslâm'ı neşir ve temsil için, dünyanın dört bir yanına hicret bahis mevzûu olunca, "niçin ve neden" demeden yukarıdan gelen emre uyup İran'a-Turan'a dağıldılar. İslâm uğrundaki bu hicretten sonra da bir daha eski vatanlarına dönmeyi düşünmediler.. düşünmek şöyle dursun; o samimi hicret niyetine gölge düşürme endişesiyle, eski yurtlarında ölüp oraya gömülmek korkusuyla tir tir titrediler.

Gün gelip de değişik imparatorluklar, İslâmiyetin yayılışını engellemeye ve mücahitleri durdurmaya kalkınca Müslümanlar da kılıca başvurma zorunda kalmışlardı. Zira onlar hakikatı neşredip cihanı aydınlatacaklardı. Hasımlar maddi güç ve kuvvetle karşılarına çıkınca onlar da aynı silahı kullanma mecburiyetinde idiler.

Evet, şimdi tam maddi cihad zamanıydı. Kılıcını kapan meydana atıldı. Öldürdü veya öldürüldü. Fakat meydanı terkeden olmadı. Her cephede, kendilerinden beklenenin çok üstünde muvaffakiyetlerle gidip Çin'e-Maçin'e ulaştılar. Onlar hem toplum olarak hem de teker teker fertler olarak destanlara mevzu insanlardı...

Allah Resûlü hiç kimseden tâkatının fevkinde bir talepte bulunmuyordu. Bununla beraber sahabe her fırsatta tâkat sınırını zorluyor ve âdeta yükün altına biraz daha girebilmenin kavgasını veriyordu.

İşte, ister irşad ve tebliğ isterse maddi cihad adına, böylesine delice kendisini bu işe adamış kimseler, cihanı fethederler ve fethettikleri yerleri de asırlarca ellerinde tutabilirler. Efendimiz'in bir hadislerinde buyurdukları gibi, daha sonra, Müslümanların ruhunu "Vehen" yani "ölüm korkusu" sarınca, elde edilen her şey, teker teker kaybedilmeye başlar. Bizim 2-3 asır öncesine kadar insanlık tarihinde ağır ve büyük bir yerimiz vardı. Bugün ise bu durumu kaybetmiş bulunuyoruz. Bu meselenin tek izahı vardır: O da üstün olduğumuz zaman İslâmî bir ruh taşıyor Allah'a inkiyad ve teslimiyetimizi sağlam tutuyorduk. Gerilediğimiz dönemde ise ruhlarımızı "Vehen"in, korkunun, zaafın, hayat sevgisinin ve istikbâl endişesinin sardığını görüyoruz.

Kısa zamanda, dünyanın dört bir bucağına yayılan Müslümanlar, takriben 1000 sene kadar, en yüksek bir idare şeklini dünyada hâkim kılmışlardı. Bu muvaffakiyet, Müslümanların maddi manevî her şeylerini Allah yoluna adamış olmalarından başka ne ile izah edilebilir ki?

Biz, İslâm âleminde zuhur etmiş bütün cihangirlerde aynı ruh hâlini görüyoruz. Onlar yaşatma arzusuyla, yaşama zevkini kendilerine haram kılmış insanlardır. Bütün dertleri, intisabıyla şeref duydukları dinin i'lâsıydı.

Alparslan'da bu vardır, Kılıçarslan'da bu vardır, Murad Hüdavendigar'da bu vardır, Fatih'te, Yavuz'da ve daha nicelerinde hep bu ruh, hep bu şuur mevcuttur...

Alparslan, Malazgirt'te üzerine giydiği beyaz urbasıyla ordusunun karşısına çıkıyor ve irad ettiği hutbesinde bu cübbenin ona kefen olmasını niyaz ediyordu. Yani o harp meydanında muzaffer olmaktan daha çok şehid olmak için gelmiş bulunuyordu. Ve bunu, giydiği kefeniyle de bizzat gösteriyordu. Onun için de kendi ordusunun birkaç misli düşmanla tereddütsüz yaka-paça olabilecekti. Ve oldu da.. oldu ama, günün sonunda içi biraz buruktu. Zira şehid olmak istemiş, fakat olamamıştı.

Murad Hüdavendigar, "Allah'ım ordunu muzaffer ve beni de şehid eyle!" diye dua etmiş ve harbe öyle çıkmıştı. Duası makbuldü. Ordu muzaffer o da şehid olmuştu. Bağrından yediği hançerle upuzun yatarken, etrafındakiler son buyruğunu sordular. Dudaklarında bir cümle söyleyecek kadar ancak derman vardı ve onu söyledi sonra da gözlerini yumdu. Son cümlesi "Attan inmeyesüz" olmuştu.

İşte, onlar tarafından kurulan bu muhteşem ve şanlı devletin her devirde dünya muvâzenesinde bir ağırlığı vardı. Herkes ona bakıyor ve kendisini ona göre ayarlıyordu. Evet, böylesine Hak yolunda tehalük gösterme, O'nun dışında her şeyi hakir görme, Allah'ı daima birinci plânda mütalaa etme ve bu yüce dava, yüce mefkûrenin delisi olma sayesinde, Cenab-ı Hakk sınırlarımızı daima korudu, biz de aziz olarak yaşadık. Bu ruhu kaybedince de bizi dört bir taraftan sardılar ve aheste aheste çürütüp ruhumuzu aldılar. Evet, biz evvelâ ruh planında, sonra haysiyet ve şeref planında, daha sonra da madde plânında öldük. Şimdi de süper güçlerin ağzına bakıyor ve desteklerini bekliyoruz. Hatta onlara karşı borçlarımızı erteletmeyi, biraz geciktirmede muvaffak olmayı çok büyük başarı sayıyoruz.

Eğer bu millet, tekrar eski ihtişamına kavuşmak istiyorsa onu mâzide haşmetli kılan faktörleri, hem de hiçbirini ihmal etmeden hepsini yerine getirmelidir. Zira "İnsan için ancak çalıştığı vardır. Ve o çalışmasının neticesini muhakkak görecektir" (Necm, 53/39).

عَنْ عُمَرَ بْنِ الْخَطَّابِ أَنَّهُ قَالَ:

قَدِمَ عَلَى رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِسَبْيٍ فَإِذَا امْرَأَةٌ مِنْ السَّبْيِ تَبْتَغِي إِذَا وَجَدَتْ صَبِيًّا فِي السَّبْيِ أَخَذَتْهُ فَأَلْصَقَتْهُ بِبَطْنِهَا وَأَرْضَعَتْهُ فَقَالَ لَنَا رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: أَتَرَوْنَ هَذِهِ الْمَرْأَةَ طَارِحَةً وَلَدَهَا فِي النَّارِ قُلْنَا لَا وَاللَّهِ وَهِيَ تَقْدِرُ عَلَى أَنْ لَا تَطْرَحَهُ فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَلَّهُ أَرْحَمُ بِعِبَادِهِ مِنْ هَذِهِ بِوَلَدِهَا

15

ALLAH'IN MERHAMETİ

"[Bir defasında] Allah Resûlü'nün önüne esirler getirilmişti. Esirler arasında bir kadın vardı. Kadın, (ayrı düştüğü) çocuğuna duyduğu özlemden dolayı durmadan sağa sola koşuyor, gördüğü her çocuğu alıp bağrına basıyor ve göğsüne bastırıp emziriyordu. Resûlullah, [kadını, yanında bulunanlara gösterdi ve] sordu: "Şu kadın [bağrına bastığı] evladını ateşe atar mı?" [Ashab] cevap verdi: "Hayır, Ya Resûlallah, bu şefkatli kadın çocuğunu aslâ

ateşe atamaz." Bunun üzerine Allah Resûlü [hikmet gamzeden bir edayla]: "Muhakkak ki Allah (c.c.) kullarına, bu kadının çocuğuna olan şefkatinden daha merhametlidir" buyurdular.

(Buhârî, Edeb 18; Müslim, Tevbe 22. Ayrıca bk. Ebû Dâvûd, Cenâiz 1; İbn Mâce, Zühd 35)

Bütün Müslümanlar olarak bu hadisin gereği ile hareket edip biraz müsamahalı düşünmek zorundayız. Bunu söylerken merhamet-i ilahîden daha fazla merhamet gösterip Cennet havariliği yaptığımız zannedilmesin. Meseleye, ehl-i sünnetin umumî prensipleri zâviyesinden ve (Rahmetim gadabımı geçmiştir) kutsî hadisiyle bakmak istiyoruz.

Bir de bu meselenin bize bakan yönü vardır ki çok önemlidir: Biz gençlerimize, onları doyuracak şekilde hakikatları takdim edemedik. Hem kendi gençliğimizi ihmal ettik hem de bizim götüreceğimiz mesajlara su ve havadan daha muhtaç bütün dünya gençliğini... Çok kısa bir zamanda dünyanın dört bir yanına elimizdeki hakikatları duyurmaya muvaffak olan sahâbe ve onlardan sonra gelenlerin çalışma ve gayretlerine çalışmalarımızı kıyas ettiğimizde, nasıl bir atâlet ve tembellik içinde olduğumuzu daha iyi anlamış oluyoruz. Onlar, gece-gündüz ellerindeki hakikatlara muhtaç sine ve gönül aradılar ve bunu hayatlarına gaye ve ideal yaptılar! Burada şu hâdiseyi nakletmek yerinde olacaktır:

Bir arkadaş, bir memlekete gitmişti. Orada hak ve hakikatlara tercümanlık yapıyordu. Evlerinde pansiyoner olarak kaldığı evin genç sahibi, gün geldi, bu arkadaşımızın dırahşan çehresi ve temiz nasiyesinin tesirinde kaldı ve o da nurdan o halkaya girdi. Gün geçtikçe malumatını artırıyor ve her geçen gün dinî hayatında mesafe kaydediyordu. Bir gün hidayetine vesile olan arkadaşla sohbet ederken kendini tutamıyor ve ona şunları söylüyor:

“Vallahi seni çok seviyorum, çünkü benim kurtuluşuma sebep oldun. Ama sana aynı zamanda çok kızıyorum. Çünkü eğer sen bu eve iki-üç ay evvel gelmiş olsaydın, benim babamın da hidayetine vesile olacaktın. Hayatını ahlâkî değerler itibariyle tertemiz geçirmiş olan babam, maalesef İslâm’ın güzel yüzüyle tanışamadan gitti ve hidayete eremedi. Buna da senin bu gecikmen sebep oldu..”

Aslında bu feryad bütün bir dünyanın feryadıdır. Muhatap ise bütün müslümanlardır. İşte, meselenin bir de bize bakan ifritten böyle bir yönü var... Acaba biz, Müslüman olarak bize düşen vazifeyi yapabildik mi? Yapmadı isek bize de sorulacak çok şey var demektir.

Öyleyse Allah’ın ahlâkı ile ahlâklanmalı, nasıl ki O, kullarına karşı çok merhametli, bizler de etrafımızdaki insanlara karşı çok merhametli olmalı ve bugün Müslüman olarak üzerimize düşen vazifeyi hadiste anlatılan hususu dikkate alarak yerine getirmeliyiz.

عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُمَا قَالَ قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ:

لَا هِجْرَةَ بَعْدَ الْفَتْحِ وَلَكِنْ جِهَادٌ وَنِيَّةٌ وَإِذَا اسْتُنْفِرْتُمْ فَانْفِرُوا

16

MUKADDES GÖÇ: HİCRET

"Mekke fethinden sonra hicret yoktur.
Fakat cihad ve niyet vardır. Allah yolunda
savaşa çağırıldığınız zaman hemen katılın."

(Buhârî, Menâkıbü'l-ensâr 45, Cihâd 1, 27, 184; Müslim, Hac 445, İmâret 85. Ayrıca bk. Tirmizî, Siyer 32; Nesâî, Bey`at 15)

Mekke'nin fethi hem İslâm tarihi hem de İslâm'ın yaşanması bakımından önemli bir başlangıç oldu. O tarihten itibaren Müslümanlar güçlendiği için Medine'ye Hz. Peygamber'in yanına gelerek ona destek olmaya gerek kalmadı. Mekke fethedildikten sonra Medine'ye hicret etme mecburiyeti kalkmıştır.

Efendimiz başka bir hadislerinde "Tövbe etme zamanı sona ermeden hicret etme zamanı da sona ermez. Tövbe ise güneş battığı yerden doğuncaya kadar devam eder" buyurmuştur (Ebû Dâvûd, Cihâd 2; Ahmed İbn Hanbel, Müsned, IV, 99).

Hiç şüphe yok ki en büyük Muhacir, Efendimiz'dir (sallallâhu aleyhi ve sellem). Çünkü hicret, her şey gibi O'nunla (sallallâhu aleyhi ve sellem) tam doruğa ulaşmıştı. Efendimiz'le (sallallâhu aleyhi ve sellem) ubûdiyeti, ibtidâ ile intihayı cem' buudluydu. Evet O, kullukta, en mübtediyane mebde'li ve en müntehiyâne edâlıydı. Semavî sofrasında Cibril (aleyhisselâm) bir bedevi ile aynı kaşığı kullanabiliyordu. O'nun hicreti de bu çizgide cereyan etmişti. Evet, Mekkeli Medine Efendisi'nin göçü çok meşakkatli ve o kadar da derin, çok tehlikeli ve o kadar da muhtevalı gerçekleşmişti. Başka Peygamberlerde hicretin ne seviyede ele alındığını bilemiyoruz; ama O, "hicret etmen şartıyla" deyip herkesin elini sıkıyordu. Hatta hicret etmeyene o gün, münafık nazarıyle bakılıyordu. Ancak, Velid İbn Velid, Ayyaş İbn Rebia, Seleme İbn Hişam gibilere hicret etme fırsatı verilmemişti ve bunlar mâzur görülmüşlerdi. Evet sadece bu üçü hicret edemeyen talihlilerdendi. Onların hayatlarında meydana gelen bu gayr-i iradî boşluğu da Allah Resûlü (sallallâhu aleyhi ve sellem) dualarıyla doldurmaya çalışıyordu. Ve bu hâl "mevzû seni çok alâkadar etmez" buyurulacağı âna kadar da devam etti. Evet, Efendimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem) hiç durmadan ellerini kaldırıyor: "Allah'ım Velid İbn Velid'e, Allah'ım Seleme İbn Hişam'a, Allahım Ayyaş İbn Rebia'ya necat ver!" diye yalvarıyor ve inliyordu. Zira bunlar ilk Müslüman olanlardandı. Ayyaş, Ebu Cehil'in anne bir kardeşiydi. "Lâilâhe illallâh Muhammedu'r-Resûlüllâh" dediği andan itibaren zincire vurulmuştu. Mekke fethedilinceye kadar da ayağında zincir, boynunda bukağı, yer yer ağabeyi Ebucehil'in tokatlarıyla inleyip durdu; zaman zaman da -İslam'la şereflenince Yermuk'un kahramanları arasına katılan- yeğeni İkrime'nin tekmeleriyle... Seleme İbn Hişam, Ebu Cehil'in baba bir

kardeşidir ve o da zincirli ve bukağılıydı. Velid İbn Velid de Halid İbn Velid'in büyük kardeşi ve Velid İbn Muğire'nin oğludur. İşin garibi, bunların hepsi de Mahzum oymağından Müslüman olmuş kimselerdi. Bütün güç ve kuvvetlerini sarfetmiş, Aleyhissalatü Vesselam'a ulaşmaya çalışmış, hicret etmek için uğraşmış, fakat bir türlü engelleri aşamamışlardı. Onun için de Allah Resûlü (sallallâhu aleyhi ve sellem) sabah namazında rükûdan kalktıktan sonra, ellerini kaldırıyor, bunlara dua ediyor ve "Necat ver!" deyip inliyordu. Hatta öğlen, akşam ve yatsıda da duâ ettiği oluyordu.

Hicret o kadar önemlidir ki, bir taraftan Efendimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem), elini sıktığı herkese "Göç edeceksin" buyuruyor, diğer taraftan da bu göçü, iradesiyle yapamayan kimselere göç edebilmeleri için de duâ ediyordu.

Sa'd İbn Ebi Vakkas Fetih'ten sonra Mekke'de hastalanınca, çok ürperdi, ve fevkalâde rahatsız oldu. Öyle ki Efendimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem) kendilerini ziyaret ederken meâlen "Ya Resûlallah! Arkadaşlarım hicret etti ve Medine'ye gittiler, ben ise ölüp burada kalacağım. Hâlbuki bizim için hicret yeri çok önemliydi. Biz oraya Allah için gitmiştik. Şimdi Mekke'de vefat edip kalacağımı düşündükçe çok üzülüyorum" diyordu. Mekke o kadar mukaddes, o kadar mübarek olmasına rağmen hicret ettikleri yurdu terk etme endişesi her an onlar için en büyük endişe kaynağı olmuştu.

Hicret, gerçekten Allah'ın hoşuna giden makbul bir ameldir. Çünkü hicret eden kimse Allah için çok büyük bir fedakârlığa katlanmaktadır. Evet, dünyada bir insan ailesini, evlad ü ıyâlini, doğduğu yeri çok sever. Dâussıla (sıla hasreti) dediğimiz şey, şairlerin şiirlerine kadar girmiştir. Pek çok insan bu hasreti terennüm etmiş, pek çok kimse bunu şiirleştirmiştir. Bu his hemen herkeste vardır. Tabiî ve fıtrî olduğu için de insanın bunu içinden söküp atması mümkün değildir. Nitekim Seyyidina Hz. Bilal, Medine-i Münevvere o kadar güzel olmasına rağmen,

kalkmış Peygamber köyünde hıçkıra hıçkıra ağlamış ve Mekke için destanlar koşmuştur. Hz. Ebubekir dahil başkalarının hasreti de bundan geri değildi. Bunlar bir davâ uğruna Medine'ye gelmişlerdi ama, dâussıla içlerini yakıyordu. Mesela, Hz. Ebu Bekir Efendimiz (ra) gibi, bir lahzâ Efendimiz'den (sallallâhu aleyhi ve sellem) ayrılmayı düşünmeyen bir insan bile, Mekke'yi özlüyor ve müşrikler hakkında için için intizarda bulunuyor, "Bizi yurtlarımızdan yuvalarımızdan ettiniz" diyor ve inliyordu. En sahih hadislerde Efendimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem) bile şöyle diyordu: "Mekke! Seni o kadar çok seviyorum ki, eğer beni çıkarmasalardı -vallahi- ben senden çıkmazdım." İşte bu duygu, bir dâussıla duygusudur.

Evet, hicreti ele alırken, meseleye bir de bu zâviyeden bakmak lâzımdır. Şimdi bir düşünün, Sahabe Mekke'de doğmuş, orada büyümüş ve oraya alışmışlardı. Hele orada ataları Hz. İbrahim'in (aleyhisselâm) bir evi vardı ki her sene binlerce ve binlerce insan, dünyanın dört yanından kopar gelir ve orayı ziyaret ederlerdi. Onlar da bu Ka'be'nin efendileriydi. Çünkü kimisi orada yeme-içme işini üzerine almış, kimisi zemzem suyu işini idare ediyor, kimisi de hacıların kurban kesme işiyle meşguldu. İşte hemen hepsinin böyle alışageldikleri güzel şeyler vardı.

Aslında hepimize, alışageldiğimiz şeylerden ayrılmak zor gelir. Mesela, Ramazan'da alıştığımız iftarları, imsakları, teravihleri ve oruçları içimizde derin derin hissederiz ve yine Ka'be'ye giderken, Ka'be'den de buraya dönerken, şu muvakkat ayrılışlarda ve firaklarda, içimizde ne türlü hicran esintilerinin bulunduğunu, çoğumuz kimbilir kaç defa yaşamışızdır. Halbuki hicrette Ashab Efendilerimiz, yurtlarını yuvalarını, evlâd ü ıyâllerini de terkediyorlardı. Mesela, Hz. Ömer (ra) giderken zevcelerini götürmüyor. Hz. Ebu Bekir (ra) giderken, O'nun yanında da, Hz. Âişe (r.anhâ) yoktur. Efendimiz'le (sallallâhu aleyhi ve sellem) arasında küçük bir bağın teessüs etmeye başladığı o dönemde, evet o azizelerden azize olan kadının ayrı bir izzet kazandığı o dönemde nerededir

acaba Hz. Aişe (r.anhâ) Validemiz? Nerede isimlerini bile bilmediğimiz Hz. Ebu Bekir'in zevceleri, nerede o çok yaşlı ve gözleri görmeyen babası Ebu Kuhafe..? Nasıl bunları bırakıp gitmişti? Bu şefkat kahramanlarının şefkatsiz olduklarını söyleyebilir miyiz? Hayır, onların hepsi de birer merhamet âbidesiydi ve her türlü takdirin üstünde kuvvetli aile bağlarına sahip idiler ama Hakk mülâhazası ve Hakk yolunda hicret her şeyin önüne geçiyordu geçiyordu da, kimileri böyle bütün varlıklarını Mekke'de bırakıp ayrılıyor kimileri güpegündüz ve herkese meydan okuya okuya Medine yollarına dökülüyor kimileri de Allah yolunda hicretin dışında hiçbir şey bilmeden bir meçhûle doğru "şedd-i rihâl" ediyordu. Ayrıldıkları yerde yurt-yuva, evlâd u ıyâl, mal-menâl her şeye sahip idiler; gidecekleri yerde ise onları, yalnızlık, gurbet, fakr u zaruret bekliyordu. Medine'deki babayiğitlerin, evlerini onlara tahsis edip, onları bağırlarına basacakları henüz belli değildi. Bu itibarla onlar bir insanlık kıvamını temsil ettikleri gibi, aynı zamanda müstesna bir topluluk olan Ensar cemaatinin ortaya çıkmasına da yardımcı oluyorlardı ve böylece Ensar kutsîler ölçüsünde havarîleşiyor, Muhacirler de Ensar oluyordu.

Hicret'in, günümüz Müslümanına kazandırdığı çok şey vardır. Çünkü herkes doğup büyüdüğü yerde, iyi şeylerle beraber bir kısım menfî izler de bırakır. Evet, her insan doğduğu köyde, şehirde, kasabada, onu tanıyan emsallerinin, yaşıtlarının arasında bıraktığı menfî izler vardır. Kavga ettiği günler, yumruk salladığı zamanlar vardır. Ma'rifet olsun diye yapıp sergilediği şarlatanlıklar vardır. Halbuki bütün bunlar, daha sonra Rabbin, ihsan-ı ilahî olarak onun omuzuna yükleyeceği vazifenin tebliğinde, o iş için gerekli olan vakar ve ciddiyet ile telifi katiyen imkânsızdır. Çünkü daha sonraki dönemde davâsı itibariyle, onun bidâyet-i hayatındaki bu çocuksu tavırları, bir kısım kimselerin kafalarını bulandırabilir, vazifesine gölge düşürebilir ve o döneme ait kaçınılması imkânsız bazı tavırlar onların çevrelerinde menfî değerlendirmelere

sebep olabilir. Nitekim Efendimiz'e Mekkeliler Ebu Tâlib'in yetimi diyorlardı. Evet, Cihanların uğrunda fedâ olması gerekli O Zât'a (sallallâhu aleyhi ve sellem), O Dürr-i Yektâ'ya (binler rûhumuz olsa fedâ olsun) Ebu Tâlib'in yetimi diyorlardı. Aslında onların böyle düşünmesi O'nun getirdiği mesaja karşı bir tavrın ifadesiydi ama onlar, bu yetimliği kullanmak istiyorlardı. Yani, "yahu dün sokakta bizimle beraber koşuşuyordu. Şimdi kalkmış semâların üstünde dolaştığını iddia ediyor, bizim aklımızın eremeyeceği şeyler getiriyor." diyorlardı. Kaldı ki, O nezih rûh ve O dâmen-i muallâ (sallallâhu aleyhi ve sellem), daima Allah tarafından korunmuş ve Peygamberliğe hazırlanmıştı. Yani tâ ilk günlerinde, bir gaybî inayetle sonraki vazifesine göre hazırlanmıştı.

Evet, Allah (celle celalüh) O'nu bir şeyler için hazırlıyordu. 25 yaşlarındaydı. Ka'be-i Muazzama yıkıldıktan sonra inşâsı için çalışılıyordu, O da taş taşıyordu. Zaten böyle şerefli ve kıymetli bir işte, O'nun çalışmaması da düşünülemezdi. Bir aralık amcası ve sırdaşı Hz. Abbas (ra) O'na (sallallâhu aleyhi ve sellem) "Belindeki peştamalin bir ucunu omuzuna koy, taşlar omuzunu incitmesin" dedi. O da peştamalin ucunu omuzuna koydu ancak, vücudunda açılmaması gerekli olan bazı yerleri açılmıştı. O esnada gözüne melek göründü ve O birdenbire sırtüstü yere yıkıldı, derken gözleri yukarıya dikildi... O günden sonra da bir daha dizinin üstünden itibaren vücudunu açtığı müşahede edilmedi. Allah O'nu büyük davâ için hazırlıyor ve onu gelecekteki vazifesi adına zararlı her şeyden koruyordu. Koruyordu ama, Mekkeli'ye göre yine de O, Ebu Tâlib'in yetimiydi. Ve işte Aleyhissalatü Vesselam'a, Efendiler Efendisi'ne "Ebu Talib'in yetimi" dendiği ve kendisine bu nazarla bakanlardan destek bulamadığı bir dönemde, Ensar Efendilerimiz O'na sinelerini açtılar, sineleriyle beraber yurtlarının yuvalarının kapılarını da açtılar. Yetmiş şu kadar erkek ve birkaç kadın O'na "Medine'ye gel Ya Resûlallah!" dediler. "Malını malımız, canını canımız gibi bilip koruyacağımıza ve İslam uğrunda her şeye katlanacağımıza söz veriyo-

ruz" dediler. Ve Allah Resûlü (sallallâhu aleyhi ve sellem) kendini, böyle kuşluk güneşi hüviyetinde pırıl pırıl tanıyan, tepeden tırnağa hürmet hisleriyle dopdolu bir cemaatin sımsıcak kucağında buluyordu. Bu cemaat O'nu tanıdığı gün Peygamber olarak tanıyor, peygamberliğe has vakar ve ciddiyet içinde görüyor ve çocukluğunu da hiç bilmiyorlardı...

Ashâb Efendilerimiz (r.anhüm) de ilk memleketleri olan Mekke'de hep hor ve hakir görülmüştü. Hz. Bilâl-i Habeşi'yi anlamaları ancak Mekke fethinden sonra müyesser olmuştu. Bilâl-i Habeşi ve onun gibi temiz ruh, sağlam karakter nice kimseler vardı ki Mekke'deki içtimaî telakki ve o günkü bakış açısından dolayı hep horlanıp hakir görülmüşlerdi ve bunların Medine'de el-üstü bir cemaat oldukları ortaya çıkmıştı. Diğer Ashab Efendilerimizi de böyle kabul edebiliriz. Mekkelilerin yukarıdan baktıkları kimseler için Medineliler ağlıyor, "Ya Resûlallah! Malımıza, evimize, barkımıza ortak olsunlar, şu fedakâr arkadaşlarımız, hicret edip geldiler, biz de malımızdan, canımızdan fedakârlıkta bulunmak suretiyle katkıda bulunalım istiyoruz" diyorlardı. Bu da hicretin bir başka yanı...

Kaldı ki onlar, ısmarlama Nebi'nin hususi ihtimama mazhar cemaatiydi... Hicretin başını çeken o şanlı Nebi ise, en küçük yaşından peygamberlik dönemine kadar hep korunmuş, hep himaye altında yetişmiş ve gelişmişti.

Müslümanlar için de hizmet adına hicret çok önemlidir. Evet, her bir Müslüman, insan olmanın gereği olarak bazı karışık işlere girdiğimizden ve elimizde olmayarak bazılarının hakkımızda bir kısım bulanık şeyler söylediğinden ve söyleyeceğinden ötürü bulunduğumuz yerden hicret edip ayrılmamız elzemdir. Zira niyetler ne kadar halis de olsa tam bir emniyet ve güven telkin edebilmek için, muhatapların dimağlarında en küçük bir bulantıya meydan vermeyecek şekilde nezih bulunmak şarttır. Bu da ancak, bizim, yanlış ve eksiklerimizi bilmeyenlerin yanında mümkün olur ki dilimizde bunu "gökten inmiş gibi" söz-

cüğüyle ifade ederiz ve böyle olmamız, böyle görmemiz hizmetin te'siri açısından çok önemlidir.

Allah Teâlâ gönderdiği bütün müceddidleri, mürşidleri hicret ettirmesi de bunun ilahî bir kanun olduğunu gösteriyor. Allah bu kanunla bütün mürşidleri, mübelliğleri âdeta hicrete mecbûr kılıyor, bunlardan biri şarkın yalçın kayaları arasında zuhûr ediyor, sesi orada değil de daha ziyade Batı Anadolu'da ve İstanbul âfâkında yankılanıyor. İmam Gazzali'nin gezmediği yer kalmıyor. İmam-ı Rabbani Hazretleri bir baştan bir başa Hindistan'da seyahat ediyor. Bu müstesna büyüklerimizden hangisinin mücadelesini tetkik etsek hayatlarında hicretin ağırlık ifade ettiğini görürüz. Mukaddes göç, Müslüman açısından eski devirlere nisbeten daha da önemlidir. Evet, bir mümin kardeşimiz, buradan kalkıp diyar-ı küfre hicret ediyorsa biz buna küçük nazarıyla bakamayız. Bugün bir Medine yoktur ama her yere Medine'nin boyasını çalmak, Medine misal şehirler kurmak vardır. Bir diğer tâbirle, Medine sahibinin huzûruna çıkabilmek için, pek çok Medine meydana getirmek vardır. "Medineleri arkamıza bırakıp Sen'in 'Medine' ne koştuk Ya Resûlallah!" diyebilmek için, bugün hicrete, hicret beldelerine ihtiyaç vardır. Sırf Allah rızası için ve İslâm'ı neşretmek için dünyanın dört bir yanına göç edenlerin durumunu hafife alamaz ve basite ircâ edemeyiz. Çünkü bu muhacirlerin herhangi bir maddi çıkarları ve menfaatleri yoktur; yaptıkları ve yapacakları şey sadece İslam'ı tebliğ ve bekledikleri de sadece ve sadece Allah'ın rızasıdır. Türkiye'nin içinde ve dışında ve âlem-i İslâm'ın sair yerlerinde, Hakk davâsı için hicret eden kimseler, "innemel-a'mâlü binniyat ve innemâ likülllimriin ma nevâ" fehvasınca niyetlerine göre mükafaat elde edecek ve ilk hicret edenlerin arkasında -inşaallah- yerlerini alacaklardır! Yani Allah, muhacirleri muhacirlerle Ensar'ı da Ensar'la haşredecektir! "Muhacirler toplansın!" dendiğinde bu mukaddes göçün heyecanıyla yollara düşmüş olanlar, muhacirlerin arkasında yerlerini alacaklardır.

Uğrunda hicret ettiğimiz yüksek mefkûreyi her zaman tahakkuk ettiremeyebiliriz. Ama hâlis bir niyetle "Keşke bize de nasip olsa biz de gitsek hiç olmazsa gidip birkaç hafta kalabilsek.. kalabilsek de yüksek mefkûremize hizmet edebilsek" niyetlerini içlerinde yaşattıkları sürece kazanırlar. Efendimiz'in (sallallâhu aleyhi ve sellem) bir beyânıyla izâh edeyim, buyuruyorlar ki "Bir insan yürekten, ihlâsla şehâdeti taleb ederse yatağında ölse dahi şehid olur." Evet bir insan, sadece ve sadece Allah davâsı için, Rabb'imizin yüce adının en ücrâ yerlerde dahi şehbâl açması için, kafasında hicret kurup duruyorsa "Gidelim, görelim, gezelim, anlatalım, İbrahim'lerin yolunda, Musa'ların, Mesih'lerin (Alâ Nebiyyinâ ve aleyhimusalâtu vesselâm) yolunda ve insanlığın İftihar Tablosu'nun yolunda, biz de bu vazifeyi yapalım" düşüncesiyle yatıyor, kalkıyorsa, o kimse memleketinde de kalsa orada ölse, ümid ediyoruz ki Allah (celle celâlüh) bu düşünce sahibini muhacirler defterine kaydeder. Rabbim, boyunduruğun yere konduğu bu devirde, İslam dünyasına sahip çıkanları hem muhacirlikle hem de şehâdet sevabıyla serfirâz kılsın! Evet bu yönüyle de "Mukaddes Göç" çok önemlidir ve üzerinde daha çok şey söylenebilir...

عَنْ أَبِي أُمَامَةَ الْبَاهِلِيِّ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ:

فَضْلُ الْعَالِمِ عَلَى الْعَابِدِ كَفَضْلِي عَلَى أَدْنَاكُمْ

17

İLİM VE İBADET

"Âlimin âbide karşı üstünlüğü, benim sizden makamca en aşağıda olanınıza karşı üstünlüğüm gibidir."

(Tirmizî, İlim 19)

Allah Resûlü (sallallâhu aleyhi ve sellem), âlimin faziletini anlatma sadedinde böyle buyurur. Evet, ilmi olmayan âbidin her an kayması, inhiraf etmesi ihtimal dahilindedir. İnhiraf, kişinin Allah katında kazandığı dereceye göre izâfîlik arz eder. Öyle insanlar vardır ki, bir an dahi Cenab-ı Hakk'ı ve O'nu murakabeyi hatırdan çıkarsa bu onun için ciddi bir inhiraf sayılır. Daha doğrusu o, böyle bir hâli inhiraf kabul eder. Meselede izafîlik söz konusu olsa bile, yine de bir inhiraf mevcuttur. Hâlbuki nebiye vâris olan âlimde dâimî bir murakabe, bir muhasebe vardır. O, tetiktedir ve tehlikelere karşı da

daima metafizik bir gerilim içindedir. Yaptığı ibadeti bilerek yapan ve her meseleyi şuurlu bir şekilde ele alan âlim, Efendimiz'in Sahabe'den üstünlüğü derecesinde, şuursuz ibadet edenden üstündür. Aslında bunun manası, bu ikisi arasında kıyas kâbil değildir, demektir.

Bu meseledeki ayrı bir nükte de şudur: Peygambere vâris olan kâmil insan, feyz-i akdesten gelen hiçbir ışığı kaçırmaz; âdeta güneşten gelen radyasyonları yutabilecek büyük bir yutucu santral gibi, kendisine ehadiyet tecellisiyle gelen ve cemâlî cilveler olarak intikal eden.. eden ve rahmetin zuhuru olarak onun başını okşayan ne kadar akdes ve mukaddes feyiz varsa bunların zerresini dahi heder etmeden, kalbini bütün fakülteleriyle faal hâle getirir ve bütünüyle bu feyizlere makes olmaya çalışır. Bu, aynı zamanda onun Rabbisine karşı saygısının ifadesidir ve bir şarj olma ameliyesidir. Böyle sürekli dolan bir insanın bir de boşalması vardır. İşte bu boşalma keyfiyeti onun ruhunda bulunan ziya, nur ve diğer hakikatleri neşretmesidir. Ve tabiî, iç derinlikleri itibariyle onun yaptığı bu ameli tartacak bir ölçü de yoktur. Onun için âbid ibadetinde ne kadar derinleşirse derinleşsin, kâmil insan manasında âlimin ameline denk bir ibadette bulunması imkânsızdır. Kaldı ki, bir insan bildiğini muhakkak yapmalıdır. Zira aksi hareket edene Kur'ân-ı Kerim şu tehditte bulunmuştur:

"Onlardan bir grup vardır ki bildikleri hâlde hakkı gizlerler." (Bakara, 2/146)

Evet biliyorlar fakat yapmıyorlar. Âdeta fezadaki kara delikler gibi etrafa hiçbir ışık sızdırmıyorlar veya hiç kimse onlardaki ışık potansiyelinden istifade edemiyor. Daha doğrusu, bir türlü Güneş gibi olamıyorlar. Güneş ki yerinde ocak, yerinde ziya kaynağı ve yerinde de bir renkler cümbüşüdür. Çiçeklerin başını okşar-durur ve kendi çiçekleri sayılan gezegenlere ışık hüzmeleri gönderir. Işığını kara delik hâline getiren kem talih insanları, onca güç ve potansiyele rağmen kendi karanlıklarıyla başbaşa bırakıp mevzu ile alakalı olarak Efendimiz'in (sallallâhu aleyhi ve sellem) bir başka hadislerine geçelim:

"Kim ilim öğrenir sonra da onu gizlerse ahirette onun ağzına ateş-

ten bir gem vurulur." Bu kutlu sözün de manası açıktır. Kim bir şey öğrenir ve sonra onu etrafa neşretmezse yani dolduktan sonra boşalmaz, söz ve davranışları ile güzel örnek olmaz ve hakka ayinedarlık yapıp onu etrafa aksettirmezse bu suçunun cezası, ahirette onun ağzına ateşten gem vurulmaktır. Hadiste çok ciddi bir tevbih ve kınama söz konusudur. Zira gem ancak hayvanların ağzına vurulur. Bu da ilmini ketmeden insanın, hayvanlara benzetilmesi demektir ki oldukça ağır bir ifadedir. Evet o insan, Cenab-ı Hakk'ın kendisini ahsen-i takvim sırrına mazhar kılmasının kıymetini bilememiştir bilememiş ve mahiyetine yerleştirilen, onu hayvanlardan ayırarak seçkin bir varlık hâline getiren duygu, düşünce ve düşündüğünü ifade etme meziyetini hiçe saymış ve tabiî bu meziyetlerin şükrünü eda edememiştir.

İlim ve tebliğ, aynı hakikatin ayrı iki yüzüdür. Amel ise, her ikisinin de vazgeçilmez şartı. Bu üçünü birbirinden tefrik edip ayırmak mümkün değildir. Bildiğiyle amel etme, bildiği şeylere saygının ifadesidir. Rabbini bilen bir insanın, O'na kulluk yapmaması sadece bir saygısızlık değil, aynı zamanda bir vurdum duymazlık, bir körlük ve sağırlıktır. Hele hele imana hizmet vazifesini yüklenen kimselerin kulluklarında gösterdikleri aksaklıklar, İslâm'a dış cephenin vereceği zarardan daha korkunçtur. Batılıların, İslâm'ı yaşamayan Müslümanları gördükten sonra takındıkları tavır ve söyledikleri sözler, herhâlde bu hükme önemli bir delil mahiyetindedir ve böyle bir söz ve beyan hasmın şehadetinin geçerli olduğu bir konudadır ve makbuldur.

Özet olarak diyebiliriz ki İslâm, imanla ameli birleştirip bütünleştiren ilahî bir sistemdir. O'nun bir tarafında inanma, diğer tarafında da inandığını yapıp aksiyon hâline getirme vardır. Başkalarına ait amel ve ibadetleri anlatma, hikâye etme bir bakıma güzeldir, ibret vericidir; ancak sadece bu kadarla iktifa edip aynı amelleri işlememe ve tatbik etmeme, Müslümanın başkaları üzerindeki tesirini olumsuz şekilde etkiliyecektir. İslâm, ne yalnız evliya menkibesi anlatmak, ne de evliya menkıbesi dinlemektir. O, onlara ait anlatılan hayatı bizzat yaşamak ve fiiliyata dökmektir. İslâm, iman ve amel demektir. O'nu bu şekilde kabullenmeyenlerin, İslamî hizmetten bahsetmeleri te'sirsiz birer laf-ı güzaftır.

عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللّٰهِ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ:

مَثَلِي وَمَثَلُكُمْ كَمَثَلِ رَجُلٍ أَوْقَدَ نَارًا فَجَعَلَ الْجَنَادِبُ وَالْفَرَاشُ يَقَعْنَ فِيهَا وَهُوَ يَذُبُّهُنَّ عَنْهَا وَأَنَا آخِذٌ بِحُجَزِكُمْ عَنِ النَّارِ وَأَنْتُمْ تَفَلَّتُونَ مِنْ يَدِي

18

BİR TEBLİĞ VE İRŞAD YOLU: ŞEFKAT

"Benimle sizin misaliniz, ateş yakan bir adamın misali gibidir ki hemen cırcırlarla pervaneler o ateşin içine düşmeye başlarlar. O bunları kovar. Ben de ateşten korumak için sizin eteğinizden tutuyorum. Halbuki siz elimden kaçıyorsunuz"

(Buhari, Rikak, 26; Müslim, Fedâil, 17-19)

Evet, insanların hata ve kusurlarını affetmeden ve onlara göstereceğiniz doğruyu şefkatle göstermeden hiçbir ferdî ve içtimaî meseleyi nihaî ölçüde çözemezsiniz. Onun içindir ki Efendimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem), ümmetinin hataları karşısında kendi durumunu bize bu temsil ve benzetme ile anlatmaktadır.

İşte Allah Resûlü (sallallâhu aleyhi ve sellem) bu ifadeleriyle bizim önümüze tebliğ ve irşad adına büyük bir şehrah açıyor ve bu yoldan gidilirse tebliğin büyük kitlelere mâl olabileceğini; aksi görüşler, düşünceler ve yol vurup gitmelerin ise meseleyi sığlaştıracağı, yozlaştıracağı ve en tehlikelisi de bazı insanları gayyaya götürebileceği hakikatini hatırlatıyor.

Evet, eğer sizler, günümüz insanının kalbine şefkatle eğilebilseniz, hemen herkesi, dilgir ve üzüntülü bir kalb gibi dinlemiş olacaksınız. Zira hiç kimse, günahlar içinde yüzüp duruyor ve sefalet içinde yuvarlanıyorken mutlu olamaz. Evet, vicdanı tamamen kararmış ve gönül dünyası bütünüyle tefessüh etmişlerin dışında hiçbir insan, yaşadığı bu çirkef hayatın içinde rızasıyla ve isteyerek duruyor değildir. Ancak, sürçmüş düşmüştür ve çıkmak için de yol bulamamaktadır. Sizin şefkat eliniz, işte ona, aradığı bir çıkış yolunu gösterecektir.

Kendisine bu şekilde şefkatle yaklaşılan ve anlatılacak meseleler kendisine yine şefkatle ve ölçülü olarak anlatılan bir insan, sizin söylediklerinizi o anda kabullenmese bile, hem size hem de anlattığınız meselelere hep yumuşak bakacaktır. Hiç beklenmedik bir zamanda, hiç ümit edilmeyen insanların hidayete açılmaları, bu güne kadar yüzlerce, binlerce misali ile görülen bir realitedir. Zaten o insanlar, sizin vesileliğinizle hidayete erdiğinden, bütün bir ömür boyu size şükran hisleriyle dolup taşacak ve tabi, onun yaptığı bütün salih amellerin bir misli de sizin hasene defterinize kaydolacaktır.

Bir misal ile konuyu biraz daha açalım: Bir yangın düşünün ki o yangında hiç sevmediğiniz bir insan bütün çoluk çocuğuyla beraber yanıyor veya bir gemi batmış da sizin hiç tanımadığınız insanlar denizin üzerine yayılmış ve kurtarıcı bir el bekliyorlar. Nasıl ki siz böyle bir manzara karşısında, hiç sevmediğiniz o insanı veya aile fertlerini ya da hiç tanımadığınız denize dökülmüş o insanları hemen kurtarmak için faaliyete geçer, hatta bu uğurda hayatınızı tehlikeye atarsı-

nız. O anda sizi bu işten vazgeçirmek isteyen olsa bile, onun sözlerini de dinlemezsiniz. Zira vicdanınızın sesi, o anda her sesten daha müessirdir. Hâlbuki söz konusu ettiğimiz insanları yangından veya boğulmaktan kurtarmış olmanız, onların sadece elli-altmış senelik hayatlarıyla alakalı bir husustur. Pekala ya ebedî hayatları itibariyle kurtulması söz konusu olan insanlar karşısında tavrımız nasıl olmalıdır? İşte, bütün mesele bu espriyi kavrayabilmektir. Evet, O durumdaki insanlara değil kızıp öfkelenmek, onların yaptıklarına karşı sitem bile etmemek, bence vicdan sahibi herkes için bir vecibedir.

Evet, bütün insanlık maddî-manevî, dünyevî-uhrevî felaketler içinde sürüklenip giderken, günümüzün mürşid ve mübelliğleri meseleye bu zaviyeden bakmalı ve müdahale edecekleri hâdiselere de ona göre müdahale etmelidir. Dövmek, hiddet, şiddet mürşide yakışmaz. Yalan ve politik çıkarlar ondan fersah fersah uzaktır. Mürşid, bir sevgi, şefkat ve muhabbet fedâisi olarak vardır. İrşada muhtac gönüllerin beklediği de budur. Ve bu konuda, Allah Resûlü (sallallâhu aleyhi ve sellem) bizim rehberimiz ve rehnümânımızdır. Bakın O'na. O, insanlara bir kere Lâilâhe İllallah dedirtebilmek için nelere katlandı ve nelere göğüs gerdi! Hâlbuki O'nu taşlayan, vücudunu kan revan içinde bırakan, namaz kılarken boğazını sıkan veya başına işkembe koyan, geçeceği yollara dikenler serpen insanların O hep hidayetlerini istiyor ve düşmanlarının bile Cennet'e gitmelerini arzu ediyordu. Yoksa kendi adına onlardan beklediği hiçbir menfaati yoktu. Evet O, Taif'te taşlanmış, yüzü gözü kan içinde bir bağa girip saklanmıştı. Yanında Zeyd (r.a) vardı. Melek imdadına koşmuş, eğer isterse bir dağı kaldırıp bu âsî kavmin tepesine indirebileceğini söylemişti. Ama o şefkat abidesi insan ellerini kaldırarak "Allah'ın, onların neslinden (kıyamete kadar) yalnızca Allah'a ibadet edip O'na şirk koşmayan birilerini göndereceğini ümit ediyorum" demiş ve onlara herhangi bir belanın gelmesini istememişti.

Yine harp meydanında dişi kırılıp yüzüne miğferinin bir parçası sap-

landığı ve yüzünden dökülen kan yere düşeceği esnada, hemen elleri-ni kaldırarak âdeta dua ile ilahî gadabın önüne geçmeye çalışmıştı. Evet, O "Allah'ım kavmime hidayet et, çünkü onlar beni bilmiyorlar" niyazıyla kâfirlerin başına gelmesi muhtemel bir belâyı önlemişti ki bu ifadelerin her bir kelimesinde nasıl bir şefkat ırmağı çağladığı açıktır.

Burada yeri gelmişken, bir vak'ayı mevzu ile münasebeti açısından şerhetmek yerinde olacaktır. Yeni hidayete ermiş bir genç, kendisini nurdan bir hâle içinde bulunca gece-gündüz o nur soluklu insanların meclisine devam eder. Ancak bir defasında, sohbette karşı cephenin akıl almaz tecavüzleri dile getirildiğinde heyecan dolu bu genç "Bunların hepsini kesmek lazım." der. Bu sözü duyan, yeni hidâyete ermiş genç birden sararır solar ve çığlık dolu bir tonla bu heyecanlı arkadaşına şöyle der: "Arkadaş, böyle söyleme. Eğer daha birkaç gün önce böyle karar alıp uygulamış olsaydınız, ben bugün sizin aranızda bulunamayacak ve ebedî Cehennem'i hak etmiş bir zavallı olacaktım. Ama görüyorsunuz ki bugün ben de sizlerden biriyim. O karşı cephenin insanları da benim gördüğüm tatlı muameleye muhtaçtır. Aksi hâlde sadece onların ahiretlerini yıkmış oluruz. Bu da ne bize ne de onlara hiçbir şey kazandırmaz.."

Özetleyerek arzetmeye çalıştığımız bu sözler, inançsızlık içinde kıvranan bütün bir gençlik adına söylenmiş gibidir. Evet, küfür içinde çırpınan zavallı gençlik, sizin şefkatinize muhtaçtır. Kaba hareketlerle birşey elde etmek mümkün değildir. Biz hislerimizle değil, akıl ve mantığımızla hareket etmek zorundayız. Esas olan "karşımızda" dediğiniz insanları ikna edip gönül dünyasına yönlendirmektir. Ve bir mürşid için, ilzam etmek dahi, zaruret olmadıkça başvurulacak bir metot olmamalıdır.

Evet, bir nesil mahvedildi. Mescide giden yolların üzerine hevesât barikatı kuruldu. Cismaniyet onun mihrabı hâline getirildi ve ona din, iman ve Kur'ân adına hiç birşey öğretilmedi. Şimdi bu nesil bir girdap

içinde çırpınıp duruyor. Bu gayet normal ve beklenen bir netice. Kızılacak ve öfkelenilecek olan bu zavallı nesil ve bu zavallı gençlik değildir. Esas, inananların lanetini hakedenler, onları bu maceraya sürükleyenlerdir. Bir kusur varsa bu onlarındır. Gençlik tamamen suçsuzdur demiyoruz ancak onun suçluluğunu hiddetle yüzüne savurmanın, onu kurtarmak adına hiçbir faydası yoktur. Ümidimiz bütün bir neslin bu girdaptan en kısa zamanda kurtarılmasıdır. Zaten bu bizim varlık gayemiz ve idealimizdir. Bunun ötesinde hiçbir düşünce ve mülahazamız da yoktur.

عَنْ عَبْدِ اللّٰهِ بْنِ مَسْعُودٍ قَالَ:

نَامَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَلَى حَصِيرٍ فَقَامَ وَقَدْ أَثَّرَ فِي جَنْبِهِ فَقُلْنَا يَا رَسُولَ اللّٰهِ لَوْ اتَّخَذْنَا لَكَ وِطَاءً فَقَالَ مَا لِي وَمَا لِلدُّنْيَا مَا أَنَا فِي الدُّنْيَا إِلَّا كَرَاكِبٍ اِسْتَظَلَّ تَحْتَ شَجَرَةٍ ثُمَّ رَاحَ وَتَرَكَهَا

19

İNSAN BİR YOLCU, DÜNYA BİR GÖLGELİKTİR

Resûlullah (sallallahu aleyhi ve sellem) bir hasır üzerinde yatıp uyumuştu. Uykudan uyandığında, hasır vücudunun yan tarafında iz bırakmıştı. Biz, "Yâ Resûlallah! Sizin için bir döşek edinsek" deyince bunun üzerine Resûl-i Ekrem: "Dünya ile benim ne alâkam var. Ben, dünyada bir ağaç altında gölgelenip de bırakıp giden bir yolcu gibiyim."

(Tirmizî, Zühd 44)

Dünya nedir? İnsan fâni ve geçici olan şeylere karşı nasıl bir durum ayarlaması yapmalıdır? Hem insan, bu dünyaya niçin gelmiştir ve nereye gitmektedir? İşte felsefenin en birinci mevzuları ve haklarında asırlardır söz söylenen mevzular görüldüğü gibi, Allah Resûlü tarafından çok veciz bir ifadeyle açıklığa kavuşturulmaktadır.

İbn Ömer rivayet ediyor: "Dünyada garip gibi yaşa veya bir yolcu gibi ol. Kendini (ölmeden önce) kabir ehlinden say!" (Tirmizi, Zühd, 25)

Şu üç cümlelik söz, zühd ve takvâya ait, dünya ve ahiret muvazenesini koruma, kollamada söylenebilecek sözlerin en vecizi, en manalısı...

İnsan, zaten dünyada gariptir. Mevlânâ'nın ifadesiyle "insan, kamıştan koparılmış bir ney gibidir. Gerçek sahibinden uzaklaştığından dolayı da hep inlemektedir. Onun bu iniltisi, bütün bir hayat boyu devam eder."

İnsan bir yolcudur. Ruhlar âleminden başlayan yolculuğu, anne karnına, dünyaya, çocukluk dönemine, gençlik çağına, yaşlılık hengâmına, kabir ve derken Cennet veya Cehennem'e kadar devam eden bir yolculuktur. Ama acaba insan, bu yolculuğunun ne derece farkındadır? Eğer o, daima kendini bir yolcu gibi görse yürüyüşünü zorlaştırmaktan başka bir işe yaramayacak olan dünyanın çeşitli güzelliklerine takılıp sendelemeden yürüyüp gidecektir.

İnsan kendini kabir ehlinden saymadıktan sonra, yani eskilerin; "Ölmeden evvel ölünüz" (Bkz. Aclûnî, Keşfü'l-Hafâ, 2/291) diye anlatmaya çalıştıkları husûsu, fiil ve yaşantıya dökmedikten sonra, şeytanın hile ve desiselerinden bütünüyle korunması, kurtulması mümkün değildir. Evet, insan nefsaniyet, cismaniyet itibariyle ölmelidir ki vicdan ve ruh itibariyle dirilmiş olsun. Zaten her şeyi cesede bağlayanlar, cesedlerinin altında kalıp ezilmiş olan zavallılar değil mi?

Ayrıca, insanın yolcu oluşu ile ilgili şu birkaç mülâhazaya bakalım:

Her iki hayata lazım olacak hususlar Mâlikü'l-Mülk olan Allah tarafından verilmiştir. Fakat o levâzımatı cahilliğinden dolayı tamamen bu dünya hayatına harcıyor. Halbuki o levâzımattan en az onda biri dünya hayatına, dokuzu bâki (ahiret) hayatına sarfetmek gerektir.

Ey insan! Anne karnında iken, çocuk iken, ihtiyar ve iktidardan mahrum bir vaziyette iken, seni pek leziz rızıklar ile besleyen Allah, sen hayatta kaldıkça o rızkı verecektir.

Ey Azizim, bil ki! Senin önünde çok korkunç büyük meseleler vardır. Bunlar, insanı ihtiyata ve özen göstermeye mecbur eder.

1. Ölümdür ki, insanı dünyadan ve bütün sevgililerinden ayıran bir ayrılmaktır. 2. Dehşetli, korkulu ebed memleketine yolculuktur.

3. Ömür az, sefer uzun, yol tedariki yok, kuvvet ve kudret yok, acz-i mutlak gibi elîm elemlere maruz kalmaktır. Öyle ise bu gaflet ve unutkanlık niyedir? Devekuşu gibi başını nisyan kumuna sokar, gözüne gaflet gözlüğünü takarsın ki Allah seni görmesin veya sen O'nu görmeyesin. Ne vakte kadar dünyanın geçici ve fâni zevklerine ehemmiyet verip ahirete dair bâki hususlardan gaflette bulunacaksın?

عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ مَسْعُودٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ:

عَلَيْكُمْ بِالصِّدْقِ فَإِنَّ الصِّدْقَ يَهْدِي إِلَى الْبِرِّ وَإِنَّ الْبِرَّ يَهْدِي إِلَى الْجَنَّةِ وَمَا
يَزَالُ الرَّجُلُ يَصْدُقُ وَيَتَحَرَّى الصِّدْقَ حَتَّى يُكْتَبَ عِنْدَ اللَّهِ صِدِّيقًا وَإِيَّاكُمْ
وَالْكَذِبَ فَإِنَّ الْكَذِبَ يَهْدِي إِلَى الْفُجُورِ وَإِنَّ الْفُجُورَ يَهْدِي إِلَى النَّارِ وَمَا
يَزَالُ الرَّجُلُ يَكْذِبُ وَيَتَحَرَّى الْكَذِبَ حَتَّى يُكْتَبَ عِنْدَ اللَّهِ كَذَّابًا

20

DOĞRULUK VE YALANIN NETİCELERİ

"Size doğruluk yaraşır. Doğruluk insanı iyiliğe, o da Cennet'e çeker, götürür. İnsan, kendini bir kere doğruluğa verip o yola yöneldi mi, hep doğru söyler, doğruyu araştırır. Böylece o insan, Allah katında "Sıddîk" olarak yazılır. Yalandan sakınınız. Yalan insanı fücura, batakliğa, o da Cehennem'e ulaştırır. Bir insan, kendini bir kere yalana kaptırdı mı, daima yalan söyler, neticede Allah katında yalancı olarak yazılır..."

(Buharî, Edeb, 69; Müslim, Birr, 105; Ebu Davûd, Edeb, 80)

Doğruluk, peygamberler şiarı, yalan ise kâfir ve münafık sıfatı. Doğruluk, bugünü, yarını kucaklayan önemli bir esas; yalan, zamanın çehresine çalınmış siyah bir leke. Yalan ikliminde mesut yaşamış ve ebedî mutluluğa ermiş bir tek fert gösterilemez, doğruluğun, ebedî saadet istikâmetinde uzayıp giden aydınlık yolunda ise, dünya ve ukbâ kaybına uğramış bir tek tâlihsize rastlanmaz.

Yalan, küfrün en önemli esası, nifakın en bâriz alâmeti, Allah'ın bildiğine muhalif iddiada bulunmanın adıdır. Bilhassa günümüzde yalan, bütünüyle ahlâkı tahrip etmiş, dünyayı yalancıların harası haline getirmiş öyle korkunç bir içtimaî hastalıktır ki, hayatın kapılarını ona açıp yurtta-yuvada, çarşıda-pazarda, parlamentoda-kışlada ona "serbest dolaşım" hakkı tanıyan hiçbir millet iflâh olmamıştır ve olamaz da. Buna karşılık İslâmiyetin en ehemmiyetli esası, îmanın en bariz hassası, Muhammedî ahlâkın temel taşı, enbiyâ ve evliyânın en mümeyyiz vasfı, maddî ve manevî terakkinin biricik mihveri de doğruluktur.

Biri meleklerin, diğeri şeytanların; biri Hakk'ın mükerrem kullarının, diğeri habis ruhların, biri insanlığın iftihar tablosu O en müstesna varlığın -aleyhi ekmelü't-tehâyâ- diğeri de deccalların sıfatıdır.

Metinde karşılıklı zikredilen kelimelerden "birr" bütün hayırları ihtiva eden, bütün salihata açık olan öyle şümullü bir kelimedir ki doğru düşünce, doğru söz, doğru niyet, doğru davranış ve doğru yaşayış gibi pek çok mevzuyu o başlık altında toplamak ve bütün hayırları ona irca etmek mümkündür. İkinci kelime olan "fücûr" ise evvelki kelimenin aksine, bilumum şerleri ihtiva etmesi, bilumum sâlihata kapalı olması bakımından her türlü sapık düşünce, sapıkça söz ve sapıkça davranışlara ana başlık olabilecek mahiyette, adetâ bir Cehennem çekirdeği gibidir.

Hadis metninde, "Sıddîk" ve "Kezzab" arasında da bir mukabele bahis mevzuudur. Bunlardan ilkini, doğruluk onda ikinci bir fıtrat hâline

gelmiş dosdoğru insan şeklinde tercüme edeceksek ikincisine, tabiatı yalanla bütünleşmiş profesyonel yalancı demek uygun olur. Her iki kelimede de mübalağa sığası kullanılmış ki o da kendini doğruluğa adamış, doğru düşünen, doğru konuşan, doğru davranan ve doğru oturup-doğru kalkan birinin, bugün olmasa da yarın mutlaka, göklerde ve yerde doğruluk ve Hakk'a yakınlığın remzi; kendini yalana salmış, yalan düşünen, yalan konuşan, yalanla oturup-yalanla kalkan birinin de er-geç yalancılığın sembolü hâline geleceğine işaret buyurulmuştur.

Bu alabildiğine uzun/kısa, bir hayli aydınlık/sisli, oldukça tehlikeli/güvenli ayrı ayrı yolların son durakları da Cennet ve Cehennem. Bu yollardan birinde, her menzilde ayrı bir avans, ayrı bir teşvîk primi, yol gidip Cennet'le noktalanıyor, yolcu da Cennet'e ulaşıyor diğerinde ise, yol boyu onca dezavantaj, onca handikaptan sonra gidilip ebedî hüsrana kapaklanılıyor.

Burada dikkatle üzerinde durmak istediğimiz husus, doğruluğun dünya ve ahirete ait neticelerini yalanın, hem ferdî hem de içtimaî hayata getirdiği zararları bu kadar kısa ve özlü cümlelerle ifade edebilmedeki Efendimiz'e ait muvaffakiyettir.

عَنْ عَبْدِ اللّٰهِ بْنِ مَسْعُودٍ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْه عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَنَّهُ قَالَ:

الْمَرْءُ مَعَ مَنْ أَحَبَّ

21

KİŞİ SEVDİĞİ İLE BERABERDİR

"Kişi Sevdiği ile Beraberdir"

(Buhari, Edeb 96; Müslim, Birr 165)

Yürürken yolda kalan rehberini tam takip edemeyen istediği hâlde yapılması gerekenleri layıkıyla yapamayan nice münkesir ve kırık kalbe bir bardak kevser hatta âb-ı hayat sunan bu hadis, insanın, müsbet veya menfî her iki kutupta da daima sevdikleriyle beraber olacağına işaret etmektedir. Kişi, burada da orada da hep sevdikleriyle beraberdir. Öyle ise, nebilerle, sıddîkler-

le, şehidlerle beraber olmak isteyen, evvela onları sevmelidir ki orada onlarla beraber olabilsin. Başka bir ifadeyle, ahirette nebilerle, sıddîklerle, şehidlerle beraber olacak olanlar, burada iken onları sevip maiyetlerinde bulunanlardır. Kötülükleri temsil edenler için de yine aynı hadisin hükmü ve manası geçerlidir. İşte tek cümlelik bir hadis, böyle binlerce mana ve ifadeyi hem de bu derece veciz bir şekilde ifade etmektedir ki; böyle bir söz söylemek ancak vahye, ilhama açık bir fetanetin kârı olabilir.

Nuayman, bazen içki içiyor ve Allah Resûlü de ona hadd-i şer'îyi tatbik ediyordu. Yaptığı bu şey bir günahtı. Dolayısıyla da sahabeden biri, ona kınayıcı bir söz sarfedince Allah Resûlü, kaşlarını çattı ve: "Kardeşinize karşı şeytana yardımcı olmayın. Allah'a yemin ederim o, Allah ve Resûlü'nü sever" (Buhârî, Hudûd, 4, 5) buyurdu. Allah ve Resûlü'nü sevmek, onlarla beraber olmayı netice vereceğinden, böyle bir insan, her ne kadar günah da işlese kötü söze muhatap olmaya müstehak değildir çünkü o Allah ve Resûlü'nü sevmektedir... Bu sevgi ise farzlarını yapan, büyük günahlardan kaçınan birisi için Resûlullah'la beraber bulunmaya yeter. Zira kişi sevdiğiyle beraberdir...

***

Efendimiz bir cihada çıkmış, Sevban ise O'nunla bulunamamıştı. Allah Resûlü döndüğünde herkes kendisini ziyaret ediyordu. Bunlar arasında Sevban da vardı. Sararmış, solmuş ve adeta bir deri bir kemik kalmıştı. Şefkat Peygamberi sordu: "Sevban bu hâlin ne?" Sevban, şöyle cevap verdi: "Ya Resûlallah! Beynimi kemiren bir düşünce var ki işte o beni bu hâllere soktu. Kendi kendime düşündüm. Ben, Allah Resûlü'nden üç günlük ayrı kalmaya dahi tahammül edemiyorum. Ebedî bir âlemde bu ayrılığa nasıl güç yetirebilirim? Çünkü O, Allah'ın Resûlüdür. Makamı muallâdır. Gireceği Cennet de ona göre olacaktır. Halbûki ben sıradan bir insanım. Cennet'e girmiş dahi olsam, Allah Resûlü'nün gireceği Cennet'e girebilmem mümkün değil. O halde ben

O'ndan ebedî ayrı kalacağım. Bunu düşündüm ve bu hâllere düştüm."

Allah Resûlü, bu dertli insana derdine derman olacak şu ölümsüz ifadesiyle karşılık verdi: "Kişi sevdiğiyle beraberdir."

Kişiyi sevmek, ona benzemek ve onun hayatını kendine hayat edinmekle olacaktır. İşte sahabî, bu mevzûda herkesten daha hassastı.

Hz. Ömer, bütün hayatı boyunca Allah Resûlü'ne akrabalık yönünden kurbiyet kazanmanın iştiyakı içinde yandı durdu. Hz. Fatıma'yla bunu yapmak istedi; fakat o, Hz. Ali'ye nasip oldu. Başka çare kalmayınca, Hz. Ali'nin kızı Ümmü Gülsüm'ü aldı. Bütün derdi, herhangi bir bağla Allah Resûlü'nün akrabaları arasına girmekti. Yoksa isteseydi, Bizans İmparatoru'nun kızını, hem de isteme zahmetine katlanmadan alacak durumdaydı. Ama O'nun derdi, evlenmek değil, Allah Resûlü ile bir bağ kurmaktı. Çünkü o, bütün soyun sopun, hasebin-nesebin hiçbir işe yaramayacağı bir gün, işe yarayan bir nisbet, bir haseb ve nesep peşindeydi. Kızı Hafsa'yı Allah Resûlü'ne vermek istemesinde de yine aynı dert ve iştiyak bahis mevzûu idi. Esasen Allah Resûlü'ne olan manevî bağı zaten çok kuvvetliydi. Kimbilir kaç defa İki Cihan Güneşi onu elinden tutmuş, "Burada da, ahirette de hep böyle olacağız" demişti. Ancak O, bir de maddî bağını tahkim etmek istiyordu. İşte bu düşünceyle kendi kızını Allah Resûlü'ne vermiş ve Allah Resûlü'nün de kız torununu almıştı. Hattâ böyle bir münasebette muvaffakiyet, o koca Ömer'i çocuklar gibi sevindirmişti...

Bir gün kızı Hafsa Validemiz kendisine "Babacığım, dıştan gelen devlet elçileri oluyor ve daima yeni yeni heyetler kabul edip görüşüyorsun. Üzerindeki elbiseyi yenilesen daha iyi olmaz mı?" der.

Hz. Ömer, kızından bu sözleri duyunca beyninden vurulmuşa döner. Allah Resûlü'nü ve Hz. Ebu Bekr'i kastederek, "Ben bu iki dosttan nasıl ayrı kalabilirim? Vallahi, dünyada onlar gibi yaşamalıyım ki ahirette onlarla beraber olabileyim" cevabını verir.

Biz buna, büyük cihad veya manevî cihad diyoruz. Allah Resûlü'nün ve sahabînin yolu budur. Onlar, Cenâb-ı Hakk'la sıkı bir irtibat içinde yaşadılar. Zikir ve ibadetleri o kadar çoktu ki onları görenler, ibadetten başka hiçbir şeyle meşgul olmadıklarını zannederdi. Halbûki, hayatı bir bütün olarak yaşıyorlardı...

Âdeta ihlasın özü ve hülâsası hâline gelmişlerdi. Yaptıkları her işi Allah rızası ölçüsünde yapıyorlardı. Her işlerinde bir iç derinliği ve murakabe vardı. İşte karşımızda yine bir ihlâs abidesi olan Hz. Ömer; Hutbe esnasında bir ara, hiç münasebet yokken mevzû değiştirir: "Ya Ömer" der "daha dün, baban Hattab'ın develerini güden bir çobandın." Hutbeden iner. Sorarlar: "Durup dururken bunu söylemeye seni sevkeden neydi?" Cevap verir: "Aklıma halife olduğum geldi...." Başka birgün, sırtında bir çuval dolaşıyordu. Niçin böyle dolaştığını soranlara, yine aynı cevabı vermişti: "İçimde bir gurur hissettim ve onu öldüreyim dedim..."

عَنْ أَبِي ذَرٍّ قَالَ عَبْدُ الرَّحْمَنِ قَالَ قُلْتُ يَا رَسُولَ اللّٰهِ أَوْصِنِي قَالَ:

اتَّقِ اللّٰهَ حَيْثُمَا كُنْتَ وَأَتْبِعْ السَّيِّئَةَ الْحَسَنَةَ تَمْحُهَا وَخَالِقِ النَّاسَ بِخُلُقٍ حَسَنٍ

22

TAKVA, İYİLİK VE GÜZEL AHLÂK

"Nerede olursan ol, Allah'tan kork! Günahın arkasından hemen iyilik yap onu siliversin. İnsanlarla muamelende güzel ahlâktan ayrılma!"

(Tirmizî, Birr, 55; Ahmed İbn Hanbel, Müsned, 5/153)

İnsanı, güzel ahlâkı kadar yükselten ikinci bir unsur yoktur. Güzel ahlâk ki o bir Allah ahlâkıdır ve güzel ahlâk, insanın Allah ahlâkıyla ahlâklanması demektir.

Ciltlerle ancak anlatılabilecek, takvâ, takvâyı muhafaza ve devamlı surette bu anlayış içinde yaşayabilme yollarını izah eden bir hadisle karşı karşıya bulunuyoruz.

Allah'tan hakkıyla korkmaya "takva", takvayı hayat felsefesi olarak benimsemiş, duygu, düşünce ve amellerini buna göre ayarlayan insana da "müttaki" denilir. İstikamet ise, hayatı Allah Resûlü'nün verdiği ölçülerde yaşayıp, ifrat ve tefritler içine düşmemeye denir. Müslüman, her davranışında olduğu gibi takvada da istikamet üzere olmalıdır. Takva adına Efendimiz'in (sallallâhu aleyhi ve sellem) belirlediği çerçevenin ötesinde bir kısım zorlayıcı unsurlar ortaya koymak ve pratikte de onları uygulamaya çalışmak şer'î sınırların dışına taşmak demektir.

Bu cümleden olarak, insanlar beş vakit farzın dışında nafileler için zorlanmamalıdırlar.. zorlanmamalı ve sadece düşünce olarak tahşidat yapılıp meselenin ehemmiyeti üzerinde durulmalıdır. Mesela, bu çerçevede teheccüdün âlem-i Berzaha açık bir menfez olduğu, insanın iç yapısını aydınlatması gerektiği, bunun için gecenin karanlığında, hiç kimsenin olmadığı anlarda, bütün semavatın ve arzın Hâlik'ı olan Allah'a yönelmenin şart olduğu anlatılabilir. Evrâd ü ezkâr mevzuunda da aynı hassasiyet gösterilerek, bunca nimetleri lütfeden, -liyakatımız olmasa bile- gücümüzün fevkinde olan bunca işe imza atmayı bize nasip eden Allah'a karşı çok dua etmemiz gerektiği ifade edilmelidir.

Aslında Cenâb-ı Hakk'ın bunca lütuf ve ihsanlarının temadisi, o ölçüde kavlî, fiilî ve hâlî şükrü gerektirir. Çünkü bu nimetler görmezlikten gelinerek Allah'a şükredilmezse "Andolsun, şükrederseniz elbette size daha fazla veririm ve eğer nankörlük ederseniz azabım pek çetindir" (İbrahim, 14/7) âyetinin hükmünce Allah'ın azabına uğrama ihtimali vardır. Onun için nafile ibadetlerin üzerinde ısrarla durmak ve onları telkin etmek herkesin aslî vazifeleri arasında mütalâa edilmelidir.

Ayrıca müessiriyet açısından bu tür meselelerin yaşayan insanlar tarafından dile getirilmesi onların kabulünde daha etkin olacağı izahtan vârestedir. Öyleyse bırakın farz namazları; nafileleri şu ya da bu sebeple kaçıran ve bu yüzden, yemekten iştahı kesilen insanlar, tebliğ ve irşad faaliyetinde öncü rol oynamalıdırlar ki anlatılan şeyler tesir icrâ edebilsin.

Takva mevzuunda dikkat edilmesi gereken esaslardan birisi de, helâl-haram meselesidir. Zira büyük-küçük haramlara karşı tavır almayan ve bu mevzuda dikkatsiz yaşayan kişiler, gerçek takvayı yakalayamazlar. Böyleleri Kur'ân'ı okusalar da o âyetlerin insan ruhunda uyardığı taraveti duyamazlar. Çünkü Kur'ân-ı Kerim, muttakîleri hidayete eriştiren bir kitaptır. Müttakînin temel özelliği ise haramlardan olabildiğine kaçınması ve farzları hakkıyla yerine getirmesidir.

Gerçek takva mertebesine ulaşabilmede, dünyaya bakış açısının da önemli bir rol oynadığı söylenebilir. Evet dünyanın, insanları hem hayra hem de şerre sevkeden iki yönü vardır. Hadisteki ifadesiyle dünya, "müminin zindanı ve kâfirin Cenneti'dir." Bir diğer ifadeyle ahiretin tarlasıdır. Evet, insan bu dünyaya bir defa gelir ve ahirette burada ektiklerini biçer. Onun için burada bize ihsan edilen gençlik, sıhhat, zenginlik, hayat ve vakit gibi nimetlerin kıymeti bilinmeli ve bu nimetler fevtedilmeden en iyi şekilde değerlendirilmelidir. Çünkü bunlar bizim için dünyaları elde etmeye yetecek kredi kartları gibidirler. Ne var ki, bütün bu nimetlere sahip oldukları halde, deryada yaşayıp da onun kıymetini idrak edemeyen mâhiler gibi, bu nimetlerin şuurunda olmayan zavallılar da yok değildir. Evet, insan her şeye rağmen daima ukbâ buudlu yaşamalıdır.

Takvayı elde edebilme veya onda yeni yeni buudları yakalayabilmede bir diğer önemli mevzu da senenin belirli parçalarında gündelik işlerden sıyrılıp metafizik gerilimi sağlayabilecek şeylerle meşgul olmaktır. İnsan böyle dönemlerde dağarcığını doldurmalı, yeni me-

saî döneminde, burada kazandığı aşk u şevkle rantabl olarak çalışmalıdır. Evet, bu gayeye yönelik ayrılan zaman, hazırlanan zemin ve yapılan faaliyetler dünya ve ukbâ hayatı için vazgeçilmez ve yeri de başka bir şeyle doldurulamaz olan dinamiklerdir.

Kur'ân'ın beyanına dayanarak takvaya ulaşmış insanların bir özelliğine daha temas edelim: Onlar ayakta iken, oturarak veya yanları üzerine yatarken, daima Allah'ı anarlar. Kendilerini O'nun varlık ve birliğine götürecek âfâkî ve enfüsî delilleri tefekkür eder ve Rabbilerine şöyle yalvarıp yakarırlar: "Rabbimiz, bunu boş yere yaratmadın, Sen yücesin, bizi ateş azabından koru! Rabbimiz, Sen birini ateşe soktun mu, onu perişan etmişsindir, zâlimlerin yardımcıları yoktur. Rabbimiz, biz, 'Rabbinize inanın' diye imânâ çağıran bir davetçi işittik, hemen inandık. Rabbimiz, bizim günahlarımızı bağışla, kötülüklerimizi ört, canımızı iyilerle beraber al. Rabbimiz, bize, elçilerine vaadettiğini ver, kıyamet günü bizi rezil, perişan etme. Zira Sen, verdiğin sözden caymazsın." (Âl-i İmrân, 3/191-194)

عَنْ أَبِي بَكْرَةَ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ:

كَمَا تَكُونُوا يُوَلَّى عَلَيْكُمْ

23

NASIL OLURSANIZ ÖYLE İDARE EDİLİRSİNİZ

"Nasıl olursanız öyle idare edilirsiniz."

(Deylemî, Müsned, 3/305; İbn Cemî' es-Saydavî, Mu'cemu'ş-Şuyûh, s.149)

Keyfiyetiniz ne ise başınızdakilerin keyfiyeti de o olur. Siz nasıl bir kaynak iseniz başınızdakiler de o kaynağın mahsulüdür. Bu söz, öyle bir sözdür ki idare adına kâmuslar meydana getirir. İsterseniz, sadece bu hadis üzerinde kısaca duralım: "Hepiniz çobansınız ve hepiniz güttüğünüzden mesulsünüz" (Buhârî, Cum'a, 11; Müslim, İmare, 20) fehvasınca, herkesin bir mesuliyet sınırı vardır ta devlet reisine kadar... Devlet reisi de idare ettiği dairenin bütününden mesuldür. Ancak, "siz nasıl olursanız, başınızdaki idareciler de öyle olur" ifadesi, bu hususa, sosyal hukuk açısından apayrı bir buud kazandırmaktadır.

Evvela, bu hadis, idare edilenlere diyor ki siz çok önemlisiniz çünkü başınıza geçecekler, hangi yoldan olursa olsun, sizin kapınızı çalmak zorundadırlar. Yani onlara şekil verecek olan sizlersiniz.

İçtimâînin de kendine göre değişmeyen prensipleri vardır. Nasıl ki, bir fiziğin, kimyanın, astronominin kendine göre değişmeyen ve adına "şeriat-ı fıtriye" kanunları denilen prensipleri var, öyle de içtimaînin de kendine göre prensipleri vardır ve bunlar kıyamete kadar da değişmeyecektir. Onun içindir ki, insanlar şerre, şirretliğe yol veriyor, bağırlarında kötülüklerin barınmasına açık yaşıyorlarsa o insanları kötüler ve şirretler idare edecektir. Bu Cenâb-ı Hakk'ın değişmeyen kanunudur.

Evet, şirretlik, insanların bünyelerinde neşv ü nemâ buluyor mu? Bu bünyelerde fenalıklar yeşeriyor mu? O zaman Allah (celle celâlüh), onların başına, aynı çamur ve aynı hamurdan insanlar getirir, onları işte bu insanlar idare eder.

İkincisi: Yine bu hadis ifade ediyor ki, kanunlar, nizamlar, satırlardaki şeylerdir ve bunların çok tesiri de yoktur. İnsanlar kafa kafaya verip, en muhkem kanunnameler dahi hazırlasalar, önemli olan onun ihtiva ettiği hususlara riayet edilip edilmemesidir. Binaenaleyh, esas olan, idare edilen insanların ahlâkî yapılarıdır. Eğer onlar, ahlâklı, kendilerine düşen problem ve meseleleri halletmiş insanlarsa, onların başına geçecek kimseler de asla problem insanı olmazlar.

Ve bir istidrat: Haccac'a, Hz. Ömer'in adaletinden bahseden şahsa, Haccac'ın verdiği cevap, meselemize vüzuh kazandırması bakımından mühimdir. Haccac, cevabında şöyle demektedir: "*Siz Ömer zamanındaki insanlar olsaydınız hiç şüphesiz ben de Ömer olurdum...*"

Üçüncüsü: Her insan suçu kendinde aramalıdır. Herkes kendinin avukatı olduğu, suçu hep dışarda aradığı müddetçe, müsbet manada mesafe katetmek mümkün değildir... İnsanlar, iç âlemlerinde, özlerin-

de kendilerini değiştirmedikçe, Cenâb-ı Hakk onları değiştirmez. (Bkz.: Buhârî, Cum'a, 11; Müslim, İmare, 20) Eğer içte bir bozulma olursa bu mutlaka, zirvelere kadar her tarafa yansır. İnsanların iç istikameti için de aynı şeyleri söylemek mümkündür. Demek oluyor ki, idare edilenlerin durumları, idare edenlerin durumlarına, adetâ sebep-netice münasebeti içinde bir müessiriyeti var ve bu söz cevherinin ruhunda kimbilir daha neler mündemiç ve erbabı daha neler ve neler seziyordur... Evet, toplum plânında iyi bir yapı ve yapılanmayı bu kadar veciz izah ve ifade eden aynı zamanda iyi ve güzel yapılanmaya yol gösteren, başka bir beşer sözü bulmak mümkün değildir. Fetanet-i azam sahibi Hz. Muhammed'dir (sallallâhu aleyhi ve sel lem) ki, her sözü böyle beyan semasının bir üveykidir...

عَنْ عُمَرَ بْنِ الْخَطَّابِ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ يَقُولُ قَالَ رَسُولَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ:

إِنَّمَا الْأَعْمَالُ بِالنِّيَّاتِ وَإِنَّمَا لِكُلِّ امْرِئٍ مَا نَوَى فَمَنْ كَانَتْ هِجْرَتُهُ إِلَى اللّٰهِ وَرَسُولِهِ فَهِجْرَتُهُ إِلَى اللّٰهِ وَرَسُولِهِ وَمَنْ كَانَتْ هِجْرَتُهُ لِدُنْيَا يُصِيبُهَا أَوْ امْرَأَةٍ يَتَزَوَّجُهَا فَهِجْرَتُهُ إِلَى مَا هَاجَرَ إِلَيْهِ

24

AMELLER NİYETLERE GÖREDİR

"Ameller (başka değil) ancak niyetlere göredir; herkesin niyeti ne ise eline geçecek odur. Kimin hicreti, Allah ve Resûlü (rızası ve hoşnutlukları) için ise, onun hicreti Allah ve Resûlü'ne müteveccih sayılır. Kim de nâil olacağı bir dünya veya nikahlanacağı bir kadından ötürü hicret etmişse, onun hicreti de hedeflediği şeye göredir."

(Buhârî, Bedü'l-Vahy, 1; Müslim, İmare, 155; Ebu Davud, Talak, 10)

Bu sözlerin, Allah Resûlü'nden şerefsüdur olmasına, hicret sebep olduğu için, bu sözde ana tema hicrettir. Zira, rivayete göre İki Cihan Serveri bu sözü şu hâdiseye binaen ifade buyurmuşlardır:

Mekke'den Medine'ye herkes Allah için hicret ediyordu. Ancak

ismini bilemediğimiz bir sahabi, sevdiği Ümmü Kays adındaki bir kadın için hicret etmişti. (Kastalanî, İrşadü's-Sârî, 1/55.) Şüphesiz bu zat bir mümindi ama niyet ve düşüncesi davranışlarının önünde değildi...

O da bir muhacirdi ama Ümmü Kays'ın muhaciriydi. Ancak Allah için katlanılabilecek bunca meşakkate o, bir kadın için katlanmıştı. İsim zikredilmeden, bu hâdise, Allah Resûlü'nün yukarıda zikrettiğimiz mübarek sözüne mevzu olmuştur. Sebebin hususiyeti, hükmün umûmiyetine mâni değildir. Onun için bu hadisin hükmü, umumidir, her işe ve herkese şâmildir.

Evet, sadece hicret değil, bütün ameller niyete göredir. İnsan hicret etmek istediğinde niyeti, sadece Allah ve Resûlü olursa bunun karşılığı olarak Allah ve Resûlü'nü bulur. Bu, namazda da oruçta da zekatta da hep böyledir. Allah'ın hakkını gözeten insan, Rabbini hep karşısında bulur. Bu buluş, O'nun rahmet, inayet ve keremi şeklinde olur. İnsan, bunları bulduğunda coşar, kendinden geçer ve secdeye kapanarak Rabbine yakınlığını arttırmaya çalışır... Ve Rabbine yaklaştıkça da bütün amellerine bu duygu, düşünce hakim olur. Bu hakimiyetin gölgesinde, her şeyin değişip başkalaştığı âleme geçtiğinde, yani kabirde, berzahta, haşirde, sıratta da yine Rabbini hep karşısında bulur. Şayet amelleri, onu Livâü'l-Hamd'e ulaştırabilirse orada da İki Cihan Serveri'ne mülâki olur ve tasavvurlar üstü bir maiyyete erer.

Halbuki, niyeti Allah olmayan bir insan, bütün sa'y ü gayretine rağmen, hicretten maksadı bir kadınsa, bütün o meşakkatler cismaniyete ait zevkler için çekilmiş ve bir manada katlandığı her şey hebâ olup gitmiş sayılır.

Hep cismaniyetini yaşayan, hep bedenî hayatla oturup kalkan, hiçbir zaman vicdan ve ruhunun sesine kulak asmayan bir insan, boşa oturup kalkacak, şurada-burada ömrünü beyhude tüketecek ama katiyen hayatını Cenâb-ı Hakk'ın rızasına göre ayarlayan insanların elde ettiği neticeyi elde edemeyecektir. Zaten başka bir hadislerinde de

Efendimiz "Müminin niyeti, amelinden hayırlıdır" (Mecmeu'z-Zevâid, 1/61,109.) buyurmaktadır. Zira insan, ne kadar gayret ederse etsin, niyetindeki ameli yakalayamaz. Cenâb-ı Hakk'ın engin rahmetidir ki yapılan amelden ziyade, içteki niyete göre muamele etmektedir. Dolayısıyla, insanın niyetinin, ona kazandırdığı elbette yaptıklarından daha fazla olacaktır. Evet işte bu yönüyle de müminin niyeti amelinden daha hayırlıdır.

Mevzuyla alâkalı olması yönünden şu hadis'e de dikkatinizi rica edeceğiz. Efendimiz bir hadislerinde "Dikkat edin! İnsanın bünyesinde bir et parçası vardır. Eğer o salah bulursa bütün ceset salah bulur; eğer o bozulursa bütün ceset bozulur. Dikkat edin o; kalptir" (Buhari, İman, 39; Müslim, Müsakat, 107; Müsned, 4/280) buyurmaktadır.

İhlasınız olursa zemini bulup serptiğiniz bütün tohumlar hayattar olur. Başlangıçta rüşeymler gibi zayıf ve çelimsizdirler ama zamanla, salınan selviler hâline gelirler. Ve siz, ötede onların gölgesinde yaşarsınız. Evet, onlar, sizin niyetlerinizin sıhhati ölçüsünde serpilir gelişir ve Cennet meyveleri hâlinde karşınızda arz-ı endâm ederler.

Niyetle insanın âdet ve alışkanlıkları, birer ibadet hükmüne geçer. Akşam yatarken gece ibadetine niyetli olan bir insanın, uykudaki solukları dahi zikir yerine geçer. Zaten böyle olmasaydı, bu kadar az zamanda, bu kadar az amelle Cennet nasıl kazanılırdı ki? Evet, eğer mümine ebedî bir hayat verilecekse bu onun ebedî kulluk niyetine bahşedilmiş bir lütuf olacak ve dolayısıyla da ona ebedî Cennet'i kazandıracaktır. Diğer kutupda kâfir için de durum aynı şekildedir. Yani o da ebedî Cehenneme müstehak, demektir.

Evet biz, niyetimizdeki ebedî kulluk düşüncesiyle Cennet'e hak kazanıyoruz. Kâfir de niyetindeki ebedî nankörlük azmiyle. Evet, amellerin en küçüğünden bila-istisnâ, en büyüğüne kadar bütününe değer ve kıymet kazandıran ve adetâ onlara hayatiyet kazandıran ancak ve ancak niyettir.

Hatta, iyiliklerde sadece niyetin kazandırdığı çok şey vardır. Meselâ bir insan, bir haseneye niyet etse de onu yapamasa yine bir sevap alır. Eğer onu yaparsa durumuna göre bazen on, bazen yüz, bazen de daha fazla sevap kazanır. Hâlbuki kötülükler, niyette kalsa günah yazılmaz, yapıldığı zaman da sadece bir günah yazılır. (Bkz. Buhari, Rikak, 31; Müslim, İman, 206-207) Elbette ki her kötülüğün günahı da kendi cinsinden bir cezayı gerektirir.

Bu arada hadiste, hicrete ayrı bir ehemmiyet verildiği de gözden kaçırılmamalıdır. Gerçi hususi manasıyla hicret bitmiştir. Zira Allah Resûlü Mekke fethinden sonra hicret yoktur" (Buharî, Cihad, 1, Müslim, İmare, 85) buyurmaktadır. Fakat umûmi manasıyla hicret devam etmektedir ve kıyamete kadar da devam edecektir. Çünkü, hicret, cihadla ikiz kardeştir, beraber doğmuşlardır ve beraber yaşayacaklardır. Cihadın kıyamete kadar devam edeceğini de bildiren yine bizzat Efendimiz'dir. O, bu mevzuda şöyle buyurmaktadır: "Cihad kıyamet gününe kadar devam edecektir." (Heysemî, Mecmeu'z-Zevâid; 1/106)

Evet, anadan, babadan, yârdan, yârandan ayrılıp, muhtaç bir gönüle, hak ve hakikatı anlatabilme uğruna memleketini terkedip, diyar diyar dolaşan her dâvâ adamı, her inanmış insan, hiç bitmeyen bir hicret salih dairesi içindedir ve bunun sevabını da mutlaka görecektir.

Diğer taraftan, Allah ve Resûlü yolunda yapılan hicrete lütfedilecek belli ve muayyen bir sevaptan bahsedilmemektedir. İhtimal ki bu türlü amellerin sevabı ötede birer sürpriz olarak verileceğine işaret içindir. Melekler bu ameli, aynıyla yazarlar; mükafatını da Cenâb-ı Hakk, bizzat kendisi takdir buyurur.

Hadisin başındaki lâm-ı ta'rîf hasr'ı ifade eder. Böylece mana ancak ameller, niyetle amel hâline gelir, demek olur ki bu da niyetsiz hiçbir ibadetin makbul olmadığı manasına gelir. Nitekim insan, niyetsiz bin rekat namaz kılsa, senelerce aç kalsa, malının hepsini sarfetse, hacca ait rükünlerin hepsini niyetsiz olarak ve haccı kasdetmeden yerine ge-

tirse, bu insan ne namaz kılmış ne oruç tutmuş ne zekat vermiş ne de hacca gitmiş olur. Demek ki bütün bu hareket ve davranışları ibadet hâline getiren insanın niyetidir.

Mevzuya bir kere daha göz atacak olursak görürüz ki Allah Resûlü, evvela, niyet gibi şümullü bir mevzuyu üç kelime ile izah etmiş; ardından da hicret gibi, çok muhtevalı bir hususa iki üç cümleyle işarette bulunmuştur. Günahları terk etme manasına gelen hicretten başlayarak, kıyamete kadar cereyan edecek olan, hak yolundaki bütün hicretleri, bütün muhaceretleri, "sehl-i mümteni" bir üslupla hem de bir iki cümleye sıkıştırarak ifade etmek, ancak beyanı lal ü güher o Zat'ın işi olabilir.

Şu hususu da açmak yararlı olacak: "En büyük muhacir günahlardan uzaklaşan ve Allah sevgisinin dışında kalan bütün sevgileri kalbinden silip atandır." (Nesei, İman, 9; Ebu Davud, Cihad, 2) Birgün İbrahim İbn Edhem, Rabbine şöyle dua eder: "Ya Rabbi, Sen'in aşkına tutuldum. Sen'den gayrı her şeyi terk edip huzuruna geldim. Sen'i gördükten sonra, bakışlarım başka şey görmez oldu..."

O, tam bu dualarla dopdolu olduğu ve bu duanın manevî atmosferi içinde bulunduğu bir sırada, Kâbe'nin kenarında oğlunu görür. Oğlu da onu görmüştür. Senelerin verdiği hasret, ikisini birbirine koşturur. Tam sarmaş dolaş olurlar ki hâtiften bir ses gelir: "İbrahim, bir kalpte iki sevgi olmaz!"

İşte o zaman İbrahim ikinci çığlığı basar: "Muhabbetine mani olanı al, Allah'ım!" Ve oğlu ayaklarının dibine yığılıvermiştir. (Ferîdüddin Attâr, Tezkiretü'l-Evliya)

Günahlardan kaçıp Rabbin kapısını çalmak, O'ndan af fermanı gelinceye dek kapıdan ayrılmamak, bu da bir hicrettir. Şu yakarış bunu ne güzel ifade eder:

"İlahî, günahkâr kulun sana geldi.
Günahlarını itiraf edip sana yalvarıyor.

Eğer affedersen bu Sen'in şanındandır.
Eğer kovarsan, Sen'den başka kim merhamet edebilir.”

Daha önceleri işleyip durduğu günahları terkettikten sonra, bir daha aynı günaha dönmeyi, Cehennem'e girmekten daha ızdırap verici bulan bir insan, hep hakiki manada hicret yolundadır.

Helâl hudutlarının son sınır taşlarını, mayınlı bir tarla gibi görüp oralara yanaşmayan; eline, ayağına, gözüne, kulağına, ağzına, dudağına dikkat eden bir insan, ömrünün sonuna kadar hep hicret ediyor demektir. Bu insan, ister insanlar arasında bulunsun isterse bir köşede uzlete çekilsin, mukaddes göç gönlünün derinliklerinde onun sadık yoldaşıdır. Ancak uzlette, hicretin ayrı bir buudu vardır. İnsan orada “Üns billah”a ulaşır ve ilahî nefehatla serfiraz kılınır.

Meseleyi özetleyecek olursak hadîs-i şerif şu hususlara da delâlet, hiç olmazsa, îmâ ve işarette bulunmaktadır:

a- Niyet, amelin ruhudur; niyetsiz ameller ölü sayılır.

b- Niyet, hasenâtı seyyiâta, seyyiâtı da hasenâta çeviren nurlu ve sırlı bir iksirdir.

c- Amelin amel olması niyete bağlıdır niyetsiz hicret, turistlik; cihad, bâğîlik; hac, aldatan bir seyahat; namaz, kültür fizik; oruç da bir perhizdir. Bu ibadetlerin, insanı Cennetlere uçuran birer kanat hâline gelmesi ancak niyet mülâhazasıyla mümkün olur.

d- Ebedî Cennet, ebedî kulluk niyeti, ebedî Cehennem de ebedî inkâr ve ebedî küfür kastının neticesidir.

e- İnsan niyeti sayesinde, çok küçük bir cehd ve az bir masrafla çok büyük ve çok kıymetli şeyler elde edebilir.

f- Niyet kredisini iyi kullanabilenler, onunla dünyalara talip olabilirler.

g- Dünya ve kadın, nîmet olmaya müsait yaratıldıkları hâlde, o nîmetlerin sû-i istimâli veya onlarla olan münâsebetlerin şer'î kıstaslara göre ayarlanamaması neticesinde, bu nîmetler Allah ve Resûlünün hoşnutluğuna alternatif olabilir. Dolayısıyla da kazanç kuşağında insana her şeyi kaybettirebilirler...

عَنْ عَبْدِ اللّٰهِ بْنِ عَمْرٍو رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُمَا عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ:

اَلْمُسْلِمُ مَنْ سَلِمَ الْمُسْلِمُونَ مِنْ لِسَانِهِ وَيَدِهِ

وَالْمُهَاجِرُ مَنْ هَجَرَ مَا نَهَى اللّٰهُ عَنْهُ

25

İDEAL MÜMİN VE EL-DİL BELASI

"Gerçek Müslüman, dilinden ve elinden Müslümanların emniyet ve esenlikte olup (zarar görmedikleri) kimsedir. Hakiki muhacir de, Allah'ın yasak ettiği şeylerden uzaklaşıp onları terk edendir."

(Buhâri, İman, 4; Ebu Davud Cihad, 2)

"El-Müslimü" kelimesinin başında, bir lam-ı ta'rif vardır. Ayrıca, "el-müslimûn" kelimesi de lam-ı tarifle zikredilmiştir. Bu iki lam-ı tarifin, bize anlattığı bir mana vardır. İdeal mümin, gerçekten silm, selâmet ve güvenlik atmosferi içine girip, o atmosferde kendini eritebilmiş ve yine kendisi gibi tam ve hakiki müminlere, eliyle veya diliyle kötülüğü dokunmayan mümindir.

Öyle görünen, öyle olduğunu iddia eden veya nüfus cüzdanında Müslüman yazan kimseler değil; bütün zihinlerde çizilen hakiki ve ideal müminden bahsediliyor. Yani, "mutlak zikir, kemaline masruftur" kaidesinden çıkış yaparak mümin denince ilk akla gelen, en kâmil manadaki mümindir ve hadiste kastolunan mümin de işte budur.

Bir insanın, normalde dildeki bu inceliği bilmesi mümkün değildir. Zira, işin bu tarafı, ancak mektep, medrese veya bir üstadın rahlesi önünde diz çökmekle öğrenilebilecek dilbilgisi veya gramer bilgisiyle mümkündür. Allah Resûlü için, böyle bir tedris söz konusu değildir. Demek ki, O'nun konuştukları kendinden değil; O, Muallim-i Ezeli'nin konuşturduklarını konuşmaktadır. Onun içindir ki Allah Resûlü'nün ifade ve beyanlarında, dile ait bütün nükteler mevcut olmakla beraber dile ait bir tek kusur dahi mevcut değildir.

Biz yine hadîse dönelim: Hakiki Müslüman, emniyet ve güven insanıdır. Öyle ki, diğer bütün müslümanlar, zerrece herhangi bir kuşku ve tereddüte düşmeden ona sırtlarını dönebilirler. Zira bilirler ki, ondan kimseye zarar gelmez. Ailelerini birine emanet etmeleri icap etse gözleri arkada kalmadan ona emanet edebilirler. Çünkü onun elinden ve dilinden asla kimseye zarar gelmez. Onunla bir mecliste beraber bulunduktan sonra, o meclisten ayrılan insan, arkasından emindir; zira bilir ki, arkada kalan o insan, ne kendisi gıybet eder, ne de yanındakilerinin gıybetini dinler. O, kendi haysiyetine, şerefine düşkün olduğu kadar, bir başkasının haysiyetine, şerefine de o kadar düşkündür. Yemez, yedirir. İçmez, içirir. Yaşamaz, yaşatır. Ve bir başkası için füyûzat hislerinden dahi fedakârlıkta bulunur. Biz, bütün bu manaları, lâm-ı tarifin aynı zamanda "hasr" ifade etmesinden çıkarıyoruz.

O, tanıdığı-tanımadığı herkese selam verir. Böylece kalblerde onun için bir sevgi vaz'edilir. (Buhâri, İman, 20; Müslim, İman,63)

Namazını bitirirken, selamla bitirir. İns, cin, melek, bütün şuurlu varlıklar, onun selamını alır. O, görmediği bu varlıklarla da selamlaşır.

Müminin dışında hiç kimse, şimdiye kadar selamlaşmayı, bu denli yaygın hâle getirmiş değildir.

İslâm'a namaz, oruç, zekat, hac ve kelime-i şehadet gibi rükünleri yerine getirmekle girilir. Bu da Cenâb-ı Hakk'ın "Topluca silme giriniz" (Bakara, 2/208) emrine ittiba ile, silm ve selamet deryasına yelken açmak demektir. O deryaya kendisini salan insanın ise her hâli silm ve İslâm kokar. Bu duruma gelmiş bir insandan da hiç kimse iyiliğin dışında bir hareket ve bir mukabele görmez.

Efendimiz'in her ifadesinde olduğu gibi, söz konusu ettiğim ifadesinde de kullanılan her kelime, dikkatle seçilmiştir. Görülüyor ki burada da yine elden ve dilden bahsedilmektedir. Diğer âzâların değil de sadece bu iki uzvun zikredilmesinde elbette birçok nükte vardır. İnsan bir başkasına vereceği zararı iki türlü verir. Bu, ya vicâhî, yüz yüze veya gıyabî yani arkadan olur. Vicâhî zararı el, gıyabîyi de dil temsil eder. İnsan karşısındakine ya bizzat tecavüzde bulunur ve onun hukukunu çiğner ya da gıyabında onun gıybetini yaparak, hakir ve küçük düşürerek hukukuna tecavüz eder. Bu iki çirkin durum da müminden hiçbir zaman sadır olmaz çünkü o, ister yüz yüze olduğu insanlara isterse hazır bulunmayanlara karşı hep mürüvvetle davranır.

Ayrıca Efendimiz, lisanı elden önce zikrediyor. Çünkü, elle yapılacak zarara, karşı tarafın mukabele imkânı ihtimal dahilindedir. Halbuki arkadan yapılan gıybet veya atılan iftira, ekseriyetle karşılıksız kalır. Dolayısıyla, rahatlıkla böyle bir hareket, fertleri, cemiyetleri hatta milletleri birbirine düşürebilir. Dille yapılabilecek zararların takibi, vicâhî olarak yapılmak istenenlere nisbeten daha zordur. Onun içindir ki Efendimiz dili, ele takdim etmiştir. Diğer taraftan, bu ifadede, Müslümanın Allah katındaki değer ve kıymetine de işarette bulunulmuştur. Müslüman olmanın Allah katında öyle bir değer ve kıymeti vardır ki bir başka Müslüman ona karşı elini ve dilini kontrol altında bulundurması gerekmektedir.

Cihanşümul emniyet ve esenlik düşüncesiyle gelen İslâmiyetin

önemli bir ahlâkî buudu, Müslüman ferdin, maddî-manevî kendine zarar veren şeylerden uzaklaşması ise diğer ehemmiyetli bir derinliği de az dahi olsa, başkalarına zarar vermemektir. Zarar vermek bir yana, toplumun her kesiminde, emniyet ve güveni temsil etmektir. Evet, Müslüman, sînesinde taşıdığı emniyet duygusu ve yüreğinin güvenle atması ölçüsünde hakîkî müslümandır ve hakîki bir Müslüman da gezip-dolaştığı; oturup-kalktığı hemen her yerde "esselâm"kaynaklı bu hisse tercümandır: O, müminlere uğradığında selâm verir, emniyet soluklar, onlardan ayrılırken esenlik diler, ayrılır; namazın tahiyyatlarını selâmlarla süsler ve Hakk'ın huzurundan ayrılırken de müminleri selâmlayarak ayrılır. Artık, bütün hayatını böyle selâm yörüngesinde sürdüren bir insanın, kendi temel düşüncesine rağmen, emniyete, güvene, sağlığa ve maddî-manevî, dünyevî-uhrevî selâmete ters bir yola girmesi, kendine ve başkalarına zarar vermesi herhâlde düşünülemez...

Hadisle alâkalı bu kuşbakışı ilk mülâhazadan sonra, yine onun ruhundan fışkıran şu hususlara da bir göz atıp geçelim:

a- Hakiki Müslüman, yeryüzünde cihanşümul sulhün en emin temsilcisidir. **b**- Müslüman, ruhunun derinliklerinde yaşattığı bu yüksek duyguyu her yerde soluklar-gezer. **c**- O, ezâ, cefâ etmek ve zarar vermek bir yana, hatırlandığı her yerde emniyet ve selâmetin remzi olarak hatırlanır. **d**- Onun nazarında, elle yapılan tecâvüz ile gıybet, bühtan, tahkîr, tezyîf gibi dil ile yapılan tecavüz ve çekiştirme arasında fark yoktur. Hatta bazı durumlarda, ikincisi birinciden daha büyük cürüm sayılır. **e**- Bir mümin bu günahlardan bazılarını irtikap etse de yine mümindir ve dinden çıkmış sayılmaz. Yani akîdemizce küfür-îmân arası bir mevkî söz konusu değildir. **f**- Her meselede olduğu gibi, îmân ve İslâm meselesinde de himmetler âli tutulup kemâlât-ı insaniyyeye yani herhangi bir Müslüman değil, kâmil müminliğe talip olunmalıdır gibi pek çok şey o mu'ciz beyân lisanda tek bir satıra sığdırılmıştır.

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ:

مِنْ حُسْنِ إِسْلَامِ الْمَرْءِ تَرْكُهُ مَا لَا يَعْنِيهِ

26

MÂLÂYÂNİYİ TERK, İSLÂM'IN GÜZELLİĞİNDENDİR

"Müslümanın İslâmiyetine ait güzelliklerindendir, mâlâyânîyi terketmesi..."

(Tirmizî, Zühd, 11; İbn Mâce, Fiten, 12)

Elbetteki, sadece böyle bir tercüme ile Efendimiz'e ait bir sözün derinliğini anlamak, bu kısa ifadenin şumûlünü kavramak mümkün değildir.

Hadiste; müminin İslâmiyetinin, ihsan ve itkana ulaşabilmesinin sırrından bahsedilmektedir. Yani pratikte ve dış yönü itibariyle, sağlam, arızasız ve kusursuz bir seviyeye; iç yönü itibariyle de ihsan sırrını temsile ulaşmış bir mümin, mutlak surette, mâlâyaniyatı terk etmelidir terkeder de...

Ciddiyetsiz ve lâubâli insanların, ibadetlerinde de ciddiyet yoktur. Böyle bir insan, belki namaza durduğu zaman ciddi gibi görünebilir fakat iç dünyasında, kalb ve vicdanında ciddiliğe ulaşamamışsa o sadece yıldız görünme sevdasında bir ateş böceğidir. Uzun zaman da böyle görünebilmesi mümkün değildir. Karakterler gizlenemez. Her insan, er veya geç karakterinin muktezasını mutlaka yerine getirir. Meğer ki ciddiyet onda değişmeyen bir karakter hâline gelmiş olsun! Temrin ve sıkı kontrolle bu seviyeyi yakalamak mümkündür. Eğer böyle bir temrin ve kontrol varsa “olma”, “görünme”nin önüne geçer. Bir serçe uzun müddet tâvûs kuşu olarak arz-ı endam edemez. Yani insan, şuurunun ve zihin altının çocuğudur. Onlardan kaçıp kurtulamaz.

Meseleyi şöyle toparlayabiliriz: İçte ihsan olmalı ki dışta itkan olsun! Dış, daima içten destek almalıdır. İnsanın iç dünyası ciddi olmalı ki, bu onun dış dünyasına da sirayet etsin.

Hz. Ömer, hilafet makamına tavsiye edilen büyük bir sahabi için şöyle demiştir: “..... denilen kişi her yönüyle hilafete layıktır. Ancak şakası biraz fazladır. Halbuki hilafet, bütünüyle ciddiyet isteyen bir meseledir.” (Şibli Numani; Bütün Yönleriyle Hz. Ömer ve Devlet İdaresi, 1/299)

İnsanları idare durumunda hilafet, ciddiyet ister de, yeryüzünde Cenâb-ı Hakk’ın temsilcisi olma manasına hilafet ciddiyet iktiza etmez mi? Allah huzurunda, O’nun boynu tasmalı bir kulu olma mevzuunda gerekli ciddiyeti elde edememiş bir insan, diğer hususlarda nasıl ciddi olabilir ki?

Hadisteki cümlenin başındaki “Min” harf-i cerri “hasr” ifade eder. Bununla, Müslümanın, ihsan sırrına ermesi için gerekli olan bir yoldan bahsedilmektedir. O da laubaliliği terk etmektir. Ciddiyet kazanılıp laubalilik terk edilmedikçe bir insanın ihsan şuuruna sıçraması mümkün değildir.

Cibril hadisinde, ihsan mertebesi en son merhale olarak ele alınmaktadır. Allah Resûlü’ne gelen Cibril, evvela imanı, sonra İslâm’ı sormuş

ve bunlara Allah Resûlü'nün verdiği cevapları tasdikten sonra da "İhsan nedir?" diyerek ihsanı sormuştur. Efendimiz de O'na şu cevapla mukabele etmiştir: "İhsan, senin Allah'ı görüyor gibi O'na kulluk yapmandır. Her ne kadar sen O'nu görmesen de O seni görmektedir." (Buhârî, İman, 37; Müslim, İman, 1)

Bu mertebeyi yakalama da ancak azami takva, zühd ve velayet ile olabilir. İnsan, evvela o noktaya ulaşmayı bir ideal ve gaye hâline getirmeli; sonra da oraya götüren yolları bir bir denemelidir.

Allah, insana şah damarından daha yakındır. Bir şairin dediği gibi, insan, O'nu taşrada ararken O, can içinde candır. "Ben taşrada ararken, O can içinde can imiş." Bir başka şairimiz de şöyle der:

"Maveradan bekliyorken bir haber
Perde kalktı öyle gördüm ben beni."

Evet, insan her şeyi ile, O'nun kudret elinde evrilip çevrilmekte ve her şey, O'nun tecellilerinden ibaret bulunmaktadır. O'nu dışta aramak beyhude yorulmaktır. Zira O, insana kendinden daha yakındır; bu sırrın inkişafı da ihsandır.

İnsanın vicdanını, böyle bir ihsan şuuru sardığında, artık onun davranışlarına itkan hâkim olur. Zaten Cenâb-ı Hakk da işin sağlam yapılmasını istemekte ve sağlam işi sevmektedir.

O, Kur'ân'da diyor ki,

"De ki 'Amel edin! Amelinizi Allah da Resûlü de müminler de görecektir. Sonra görüleni de görülmeyeni de bilen Allah'a döndürüleceksiniz. O da size yapmakta olduklarınızı haber verecektir.' " (Tevbe, 9/105).

Yani yapılan bütün ameller, Allah'ın, Resûlü'nün ve vicdanları hüşyar müminlerin teftişinden geçecektir. Onun için her amel, teftişe göre yapılmalıdır ki sahibini utandırmasın. Bu da yapılan amelin çok sağ-

lam yapılmasını zarûri kılmaktadır. Böyle bir amele muvaffak olabilmek de ancak içten "ihsan"a ulaşmakla mümkündür. İnsan, iç âlemi itibariyle böyle derinleşebildiği ölçüde, davranışları da çok mükemmel olacak ve bu insan, asla laubâliliklere düşmeyecektir. Böylece de İslâm'ın güzelliklerini elde etmiş, başka bir ifadeyle, güzel olan İslâm'ı yaşamış, zatında güzel olan İslâmiyetin güzelliğine uygun bir kemalat arşına taht kurmuş olacaktır.

"Malayanî", insanı hiçbir zaman alâkadar etmeyen, gereksiz ve onun ne bugünü ne de yarını için hiçbir faydası olmayan lüzumsuz şeylerle meşgul olması demektir. Öyle ki meşgul olduğu şeylerin, ne şahsına ne ailesine ne de milletine hiçbir faydası yoktur. İşte İslâmiyetteki güzellikleri yakalayabilmiş biri aynı zamanda laubalilikten de uzaklaşmış demektir. Öyleyse bu hadis, aynı zamanda insana, ne yapması gerektiğini de öğretmektedir. İnsan daima, yüce ve yüksek meselelerle meşgul olmalı, uğraştığı her mesele ya doğrudan doğruya ya da dolayısıyla, hem kendine hem ailesine hem de cemiyete faydalı bulunmalıdır. Bir cihetle, ciddi insan olmanın tarifi de budur...

Sözün burasında, hadisteki ince bir meseleyi de arzedelim:

"Mâlâyaniyat" ile meşgul olan bir insan, fırsat bulamaz ki yani "kendisini ilgilendiren" şeylerle meşgul olabilsin. Devamlı surette, hiç kendisini ilgilendirmeyen iş ve düşüncelerle dopdolu olan bir insan, kendisi için gerekli ve onu yakından ilgilendiren meselelere vakit bulamaz ki onlarla meşgul olsun...

Henüz kendi çizgisini bulamamış ve frekansını tutturamamış bir insanın, o frekansta doğru bir şeyler yapması düşünülemez. Mâlâyânilerle dolu olan bir insanın, "mâya'ni"ye açık olması mümkün değildir. Evet kalbi ve kafası, sakat şeylerle dolu bir insan, nasıl ulvî ve sağlam şeylerle meşgul olabilir ki?

عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ:

مَرَّ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِامْرَأَةٍ تَبْكِي عِنْدَ قَبْرٍ فَقَالَ اتَّقِي اللَّهَ وَاصْبِرِي قَالَتْ إِلَيْكَ عَنِّي فَإِنَّكَ لَمْ تُصَبْ بِمُصِيبَتِي وَلَمْ تَعْرِفْهُ فَقِيلَ لَهَا إِنَّهُ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَأَتَتْ بَابَ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَلَمْ تَجِدْ عِنْدَهُ بَوَّابِينَ فَقَالَتْ لَمْ أَعْرِفْكَ فَقَالَ إِنَّمَا الصَّبْرُ عِنْدَ الصَّدْمَةِ الْأُولَى

27

SABIR, İLK ŞOKU YEDİĞİN ZAMANDIR

"Nebî sallallahu aleyhi ve sellem, (çocuğunun) mezarı başında (bağıra-çağıra) ağlayan bir kadının yanından geçti. Ona: "Allah'dan kork ve sabret!" buyurdu. Kadın "Çek git başımdan; zira benim başıma gelen felâket, senin başına gelmemiştir." dedi. Kadın Hz. Peygamber'i tanıyamamıştı. Kendisine, onun Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem olduğunu söylediler. Bunu duyar duymaz Peygamber sallallahu aleyhi ve sellemin kapısına koştu, orada kapıcılar yoktu. (Özür beyân etmek üzere Hz. Peygamber'e) "Sizi tanıyamadım." deyince Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem de "Sabır ilk toslamada olandır." buyurdu.

(Buhârî, Cenâiz 32; Müslim, Cenâiz 14-15. Ayrıca bk. Ebû Dâvûd, Cenâiz 23; Tirmizî, Cenâiz 13; Nesâî, Cenâiz 22)

Efendimiz, kabristanlarda Cahiliyyeye ait bazı âdetlerin devam ettirildiğini görünce, müminleri kabristanlara gitmekten men etmişti. Fakat daha sonra bu yasağı kaldırdı ve "Ben, sizi kabir ziyaretlerinden men etmiştim. Bundan böyle kabirleri ziyaret edin!" (Buhârî, İman, 37; Müslim, İman, 1) buyurarak, kabir ziyaretini teşvik etmişlerdi. Çünkü insanları tûl-i emelden kurtaracak en müessir nasihat, kabirlerde saklıdır. Zaten o mürüvvet abidesi de, sık sık kabir ziyaretinde bulunur ve her hafta hiç olmazsa bir kere Uhud şehidlerini ziyaret ederdi. Kabir ziyaretlerinden birinde, bir kadının evladının kabri başında, feryad u figan edip ağladığını, üstünü başını yırtıp uygunsuz sözler sarfetmekte olduğunu gördü.. gördü ve kadına yaklaşarak nasihat etmek istedi. Kadın Efendimiz'i tanımıyordu. "Git başımdan" dedi, "Sen benim başıma gelenleri bilmiyorsun!" Efendimiz de hiçbir şey söylemeden kadının yanından ayrıldı. Orada bulunanlar, kadına O'nun Allah Resûlü olduğunu söyleyince, kadın daha müthiş bir sarsıntı ile sarsıldı. Çünkü bilmeden Allah Resûlü'ne karşı saygısızlık etmişti. Koşarak Efendimiz'in hanesine geldi. Kapıyı vurmadan içeriye girdi, Efendimiz'den özür diledi. Allah Resûlü de ona, cevab-ı hakîm olarak şunu söyledi: "Sabır, musibetin ilk şokunu yediğin zamandır."

Allah Resûlü, şu dört kelimelik ifadesiyle, ciltlerle ancak anlatılabilecek bir meseleyi, mucizevî bir belagatla anlatmış oluyordu. Sabrın bir kaç çeşidi vardır. Musibete karşı sabır, günahlara karşı direnmede sabır ve ibadet üzere ısrarda sabır gibi...

Sabır kelimesiyle "Sabir otu" aynı kökten gelen kelimelerdir. Sabir otunun zehir gibi acı olduğu söylenir. Tıpta ilaç sanayiinde de kullanılmaktır. İşte sabır, bu sabir otunu yutmak kadar acıdır. Ancak bu acılık, işin başlangıcı itibariyledir. Neticesi her zaman tatlı olmuştur.

Sabretme, dişini sıkma, dayanma, metanet gösterme, sarsılmama, irkilmeme, irade felcine uğramama, her gün zehir-zemberek hâdiseleri sineye çekme ve dayanma elbette kolay bir iş değildir. Ancak, bütün

bunlar ilk musibet şoku anında yapılmalıdır. Çünkü, yer değiştirme, başka bir vaziyete intikal etme, psikolojik olarak her zaman insanın ruh hâletinde değişiklik hasıl eder ve onu sarsan hâdiseleri unutturur.

Diyelim ki, başımıza bir musibet geldi. İlk bakışta, bu musibete dayanabilmemiz mümkün değil gibi... Hemen bu şoku atlatmanın çaresine bakmalıyız. Bu da ya bulunduğumuz durumu değiştirerek ki ayakta isek oturarak, oturuyorsak yatarak veya yapmakta olduğumuz işin keyfiyetini değiştirerek. Meselâ, abdest alarak, namaz kılarak veya en azından konuştuğumuz mevzudan uzaklaşarak veyahut da bulunduğumuz mekândan ayrılarak, başka bir atmosfere sığınmakla olur. Bazen de bir nebze uyumak, şoku atlatmamıza yetebilir. Hangi şekilde olursa olsun, hâl, durum veya mekânda yapılan bu değişiklikler, şokun tesirini kırar ve tahammül edilemez gibi görünen musibeti az dahi olsa hafifletir.

Sabır, ibadetlere devam etme hususunda da çok lüzumludur. İlk anda, yeni namaza başlayan bir insan için, bu ibadet çok ağır gelebilir fakat biraz sabreder de ruhu namazla bütünleşirse artık bir vakit namazı kılamama, o insan için dünyanın en büyük ızdırabı hâline gelir. Oruç, zekat, hac gibi ibadetler için de aynı şeyleri söylemek mümkündür.

Düşünün ki hac gibi meşakkatli bir ibadeti, bir kere ifâ edenler, her sene gitmek için âdeta kendilerini yerler. Hatta bazen konulan tahdid, onları çılgına çevirir. Bu denli ibadet sevgisi bir bakıma onun ilk ağırlık şokunu atlatması demektir. Bu hemen bütün ibadetlerde de böyledir.

İnsan, harama karşı da aynı sabırla mukabele etmelidir. Günah ilk tosladığında gösterilecek mukavemet, ondan gelecek kötü şerareleri kırar, insan da o şoku böylece atlatmış olur. Onun içindir ki Efendimiz, Hz. Ali'ye "ilk bakış lehine gerisi aleyhine" (Ebu Davud, Nikâh, 43; Tirmizi, Edeb, 28.) buyurmaktadır. Yani, insanın gözü günaha kayabilir. Ama o, hemen gözünü kapar, yüzünü çevirirse bu onun için günah olarak yazılmaz. Hatta harama bakmadığı için kendisine sevap bile yazılabilir.

Fakat ikinci ve daha sonraki bakışlar, zehirli birer ok gibi insanın kalbine ve ruhuna saplanır, insanın hayalinde bulantılar meydana getirir iradesi manevî gerilimini kaybeder. Zira her harama bakış, bir yönüyle harama girme yollarını kolaylaştıran birer davetiye hükmündedir. Dolayısıyla da her bakış, bir başka bakışı davet eder artık o insan, harama yelken açar ve dönüşü çok zor bir yolculuğa açılır. İşte bu duruma gelmeden, haramın ilk tosladığı anda, sabredip haramdan yüz çevirme, harama karşı gözlerini yumma, Allah Resûlü'nün bize tavsiye ettiği altın öğütlerdendir.

Epiktetos'un bir sözü vardır: "Fena hülyalar, seni hayallerinde yakalayınca, ilk fırsatta hemen uzaklaşmaya çalış. Sonra götürüldüğün yerden geriye dönemezsin". Onun bu ifadesi de ilham yüklüdür. Eğer, Allah Resûlü'nden sonra yaşamış olsaydı, ilhamını mutlaka Allah Resûlü'nden aldığını söyleyebilirdik...

İnsan, harama karşı böyle davrana davrana, bu onda bir huy, bir karakter hâline gelir. Zira, yaptığı egzersizlerle kalbinde hasıl olan imanın nuru, Cehennem'den bir kıvılcım durumunda olan günahlara karşı âdeta bir sütre olur. Öyle ki artık harama bakmama, onun asıl ve fıtrî davranışları arasına girer. Aksi bir durum aklına gelse hemen parmağını, gönül peteğindeki iman balına batırır ve bu sağlam mülâhaza sayesinde tattığı aşkın tadıyla kendini bu manevî atmosferden uzaklaştıran her şeyden kaçar. Bu durumda olan bir insanın, iradî olarak günaha girmesi pek düşünülemez.

Her musibetin kendine göre bir şoku vardır. O atlatıldığı zaman, musibet rahmete, elemler lezzete, dertler de zevke inkılâb eder (dönüşür)... Böyle bir sînede artık ızdırap dinmiş, yerini de sonsuz bir neşeye terk etmiştir. Ancak bütün bunlar, ilk şok anının başarıyla atlatılmasına bağlıdır. Bu kadar tafsilatlı, derin bir mevzuyu Allah Resûlü, sadece dört kelime ile ifade buyurmaktadır. "Sabır, ilk toslama anında olandır."

عَنْ شَدَّادٍ قَالَ سَمِعْتُ أَبَا أُمَامَةَ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ:

يَا ابْنَ آدَمَ إِنَّكَ أَنْ تَبْذُلَ الْفَضْلَ خَيْرٌ لَكَ وَأَنْ تُمْسِكَهُ شَرٌّ لَكَ وَلَا تُلَامُ عَلَى كَفَافٍ وَابْدَأْ بِمَنْ تَعُولُ وَالْيَدُ الْعُلْيَا خَيْرٌ مِنْ الْيَدِ السُّفْلَى

28

VEREN EL ALAN ELDEN ÜSTÜNDÜR

Ey âdemoğlu! İhtiyâcından fazla olan malını sadaka olarak vermen senin için iyidir. Vermemen ise kötüdür. İhtiyacına yetecek kadarını elinde tutmandan dolayı ayıplanmaz, kınanmazsın. İyilik yapmaya, geçimini üstlendiklerinden ve sana yakın olanlardan başla. Yüksek el (veren el), aşağı elden (alan elden) üstündür.

(Buharî, Zekat 18; Müslim, Zekât 97. Ayrıca bk. Tirmizî, Zühd 32)

"Yed-i ulyâ"nın, veren ve infâk eden el, "yed-i süflâ"-nın da alan el olduğu, yine bir başka hadislerinde doğrudan doğruya Efendimiz'in yorumudur. (Darimî, Zekat 22; Buhari, Zekat, 18) Realite olarak, veren elin üst, alan elin de alt sayılmasının yanında, infak edene râci sevap ve fazilet bakımından, verenin alanın üstünde olduğuna da işaret buyurulmaktadır. İnsanın şeref ve haysiyeti açısından bunlardan biri "ulvîlik" ise bazı durumlarda diğerine de "süflîlik" denebilir ki selim tabiatları vermeye teşvik ve almadan tenfir etmek bakımından, üslûp fevkalâde ve bu üslûba esas teşkil edecek malzeme de, değiştirilemeyecek şekilde yerli yerindedir.

Ayrıca, verme ameliyesinin havada kalmaması ve mutlaka bir alıcının bulunması lazım geldiği için de veren elin hayırlı olmasını ifade ile iktifâ edilmiş ve "alan el şerlidir" denmemiş, aksine az hayırlı olduğu ifhâm edilerek bazı şerâit dahilinde alma ameliyesinin mahzursuzluğuna da tenbihte bulunulmuştur.

Bütün bu manalar mahfuz olmakla beraber bu hadîsi "veren el, alan elden üstündür" şeklinde tercüme etmek eksiktir. Zira, hadiste kullanılan kelimeler, bizim tercüme ettiğimiz kelimelerin karşılığıdır. Efendimiz, bu ifadelerinde mecazî bir üslubu tercih etmiştir. Onun için sadece "veren el" veya "alan el" ifadeleri, bu manalardan, olsa olsa bir tevcih olabilir fakat katiyen bütünü değildir.

Evvela, burada "zikru'l-cüz ve iradetü'l-küll" sanatı uygulanmıştır. Yani elden kastedilen, bizzat insanın kendisidir. Bu mana ile "veren insan, alan insandan hayırlıdır" manası kastedilmiştir.

İkincisi: Arapçada veren "el-mu'tî"; alan ise "el-âhız" kelimeleriyle ifade edilir. Eğer Allah Resûlü, bu kelimeleri "el-yed" kelimesine sıfat yapsaydı, o zaman, "Veren el alan elden hayırlıdır" dememiz uygun olurdu. Halbuki Allah Resûlü, "veren" veya "alan" elden değil de "üst" veya "alt" elden bahsetmektedir. Bu ifadeden de şöyle bir nükte hatı-

ra gelmektedir: Her zaman veren el, alan elden hayırlı değildir. Bazı hallerde, alan el, çok daha hayırlı olmasa da, mecbur kaldığı için veya verene sevap kazandırmak kastıyla alıp yerinde sarfettiği taktirde veya veren minnet ediyorsa böyle durumlarda hayırlı ve üst el alanın elidir. Veren zahiren üstte olsa dahi, hakikatte belli bir ölçüde alttadır.

Öyle insanlar vardır ki fukara-yı sabirindendir. Saçı başı dağınık ve meclislerde hep irdelenmektedirler. Kapı çalsalar onlara kapılar açılmaz. İki Cihan Serveri'nin beyanı içinde onlar, herhangi bir mevzuda Allah'a yemin etseler Allah onları yeminlerinde yalancı çıkarmaz. Bera İbn Mâlik bunlardandır. (Tirmizi, Menakıb, 55) Müslümanlar harpte sıkışınca Bera İbn Mâlik'e müracaat eder ve galip gelineceğine dair ona yemin ettirirlerdi. O da yemin ederdi ve galip gelinirdi. (İbn Hacer, el-İsabe, 1/143, 143) İşte alan el, böyle bir insan da olabilir...

Ashabdan Sevbân, çok fakirdi. Bununla beraber Allah Resûlü ona, hiç kimseden bir şey istememesini tavsiye etmişti. O günden sonra o, kimseden bir şey istemedi. Hatta, devesine binmiş giderken bazen kamçısı yere düşerdi de o, kimseden istememek için hemen devesinden iner ve kamçısını bizzat alır sonra da tekrar devesine binerdi. (İbn Hacer, el-İsabe, 1/143, 143) İşte bazen onun gibi bir insana da bir şey verilmiş olabilir ve bu, sanki temessül etmiş Cibril'e bir şey vermek gibidir. Hiçbir zaman, alan durumunda olan bu ve bunlar gibi şahıslar, verenlerden daha aşağı değillerdir. Zira, Hz. Âişe Validemiz'den rivayet edilen bir hadisten anlıyoruz ki böyle insanlara bir şey verilirken, evvela o verilen şey keyfiyetsiz, kemmiyetsiz Cenâb-ı Hakk'ın eline konmaktadır. Ve verilen insana o şey, bizzat Cenâb-ı Hakk tarafından verilmektedir. (Buhârî, Zekât, 8; Müslim, Zekat, 63-64)

Allah Resûlü, bu ifadeleriyle bize şu tavsiyede de bulunuyor: "Kendinizi daima aziz tutun. Dilencilikle nefsinizi hor ve hakir kılmayın. Hem fert plânında hem de devlet bazında, hiçbir zaman alan el durumuna düşmeyin, her zaman veren el olma durumunu korumaya çalışın.

Böylece hep üstte olur ve izzetinizi korursunuz. Şunu unutmayın ki üst daima emniyet içinde döker-saçar, alt ise endişeyle toplar, endişeyle yaşar. Siz, hâkim el olun, mahkum el olmayın. Üstte olursanız hâkim el olursunuz."

Bu hadis bizim için, devletlerarası münasebette de yanılmaz ve yanıltmaz bir ölçü durumundadır. Eğer biz, üst el olabilirsek devletlerarası muvazenede bize de bir yer düşecektir. Böylece süper güçler tarafından sömürülen insanımız belini doğrultma fırsatını bulacak ve kurtulacak, aksine, hep sömürülen, hep hakir görülen insanlar olma durumundan kurtulamayacaklardır. Günümüzde umûmî manzara, arzettiğimiz hususların en açık belgeleriyle dolu... Süper güçler, göstermelik olarak verdikleri üç-beş kuruşu, o milletlerin kanını emerek, onları iliklerine kadar sömürerek geriye almaktadırlar ve bugün biz, "alan el" olma zilletini acı acı yaşamakta ve çaresizlik içinde yutkunmaktayız. Öyleyse hem fert olarak hem de millet olarak bize düşen şey, çalışma, gayret gösterme ve bütün İslâm âleminin, hatta bir ölçüde bütün insanlığın bizden beklediklerini yapıp, edip ortaya koymaktır.

عَنْ أَبِي ذَرٍّ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ:
ثَلَاثَةٌ لَا يُكَلِّمُهُمُ اللهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ وَلَا يَنْظُرُ إِلَيْهِمْ وَلَا يُزَكِّيهِمْ وَلَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ قَالَ فَقَرَأَهَا رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ثَلَاثَ مِرَارًا قَالَ أَبُو ذَرٍّ خَابُوا وَخَسِرُوا مَنْ هُمْ يَا رَسُولَ اللهِ قَالَ الْمُسْبِلُ وَالْمَنَّانُ وَالْمُنْفِقُ سِلْعَتَهُ بِالْحَلِفِ الْكَاذِبِ

29

İLTİFAT EDİLMEYECEK ÜÇ ZÜMRE

"Üç zümre vardır ki Allah kıyamet günü onlarla konuşmaz, onlara bakmaz ve onları temize çıkarmaz. Ve onlara can yakıcı bir azap vardır. Allah Resûlü bunu üç kez tekrar etti. Ebu Zer, "Haybet ve hüsrana uğradılar. Kimdir onlar Ya Resûlallah!" deyince Allah Resûlü şöyle buyurdular: "Elbiselerini sürüyerek yürüyen, yaptığı iyiliği başa kakan ve malına yalan yeminle revaç verip satmaya çalışan."

(Müslim, Îmân 171. Ayrıca bk. Ebû Dâvûd, Libâs 25; Nesâî, Büyû 5)

Hadiste "Üç" mutlak olarak bırakılmıştır. İsterseniz siz buna, erkek veya kadın, isterseniz zümre veya cemaat diyebilirsiniz. Ve yine bu üç kişi veya zümreden maksadın, âlimler ya da cahiller olduğunu söyleyebilirsiniz. Burada esas üzerinde durulması gereken husus, bunların kimliklerinden çok, vasıfları olduğu için, hadiste bu mesele tasrih edilmeyip mutlak bırakılmıştır.

Hadisteki "selâse" kelimesi nekre bir kelimedir. Sonundaki tenvin, nekrelik ifade eder. Demek ki bunlar belirsiz ve meçhûl insanlardır. Onlar öyle belirsiz insanlardır ki onları belli edecek bir kimlikleri yoktur. Onlar hor ve hakir insanlardır. O kadar hor ve hakirdirler ki onlara değer vermeye değmez. Nasıl ki Cenâb-ı Hakk, onların yüzüne bakıp onlarla konuşmaz öyle de sizler de merak edip onlarla konuşmaz ve onları tanımayı değerli bulmazsınız. Onlar, kalıplarıyla değil, kalpleriyle yenik düşmüş ve vicdanları, cesetlerinin altında kalıp ezilmiş kimselerdir. Yüce ve yüksek yerlere karşı içlerinde zerre kadar istidat yoktur. Süfliyet çukurunda yuvarlanıp durmaktadırlar...

Bu "üç" kelimesinin hemen ardından, üç tane de geniş ve gelecek zamana delaleti olan fiil zikrediliyor. Bu üç fiil, bu üç zümre için karanlık bir tablo çiziyor. İnsan daha üç denince hemen, bu "üç"ün sırtına binip, o üç zümrenin karanlık akibetini seyrediyor gibi oluyor.

İlk fiil, "Allah onlarla konuşmaz." cümlesinin başındaki fiil-i muzaridir. Fiil-i muzarinin ise hem geleceğe hem de geniş zamana delaleti vardır. Kendisinde hitap çiçeği açan ve Allah'a muhatab olma isti'dadı verilen insanla, Allah konuşmayacaktır. Felaket, işte bu ilk cümle ile başlamaktadır. Rahman Sûresinde; Allah, onda beyanı yarattığını bir nimet, bir minnet olarak söylediği hâlde, gör ki, şimdi Allah (celle celâlüh) bu insanla konuşmayacaktır. Hâlbuki, insanın konuşması, Cenâb-ı Hakk'ın mütekellim oluşunun bir delilidir. Kendi konuşmasına delil olan ve konuşan insan, öyle bir duruma düşmüştür ki Allah (celle celâluh) onu kendisine muhatap kabul edip konuşmamaktadır.

İnsanın, en çok konuşmaya ve derdini anlatmaya muhtaç olduğu bir

günde ona, sözünün dinlenmemesinden daha büyük azap olabilir mi? O, medet istemekte ve çırpınıp durmaktadır. Ancak, onun yardımına koşacak yegâne Zât onu hiç mi hiç dinlememektedir. Kur'ân-ı Kerim bu tabloyu anlatırken "kesin sesinizi ve benimle konuşmayın" der (Müminûn, 23/108) çünkü sizin konuşma yeriniz dünyada idi. Orada konuşacak ve "üns billahı" yakalayacaktınız. Dünyada iken Cenâb-ı Hakk'a enîs olmadınız. Bugün de O, sizin enîsiniz değildir.

İkinci tablo ise "Allah onlara bakmaz." Onların, en çok rahmet nazarına muhtaç olacakları o günde, Cenab-ı Hakk, onlara katiyen rahmet nazarıyla bakmayacaktır. Bazı yüzler beşaşet içinde pırıl pırıl parlarken, bazı yüzler de o gün asık ve abûs olacaktır. Hiç şüphesiz, Cenab-ı Hakk'ın rahmet nazarıyla bakmadıkları, bu ikinci grup insanlardır.

Herkes ismiyle çağırılırken, herkes bir vesileyle kurtuluşa ererken, kendilerine bakılmayan bu insanların durumu, ne kadar feci ne kadar ürperticidir!

Ka'b İbn Malik'in, çok kısa bir süre için cezalandırılarak Allah Resûlü tarafından böyle bir muameleye tâbi tutulması, hem ona hem de vakayı duyanlara ne kadar giran gelir. (Müslim, İman, 171-174; Tirmizi, Buyû, 5; Ebû Davud, Libas, 25.) Halbuki sözünü ettiğimiz kimseler bu akibete ebedî olarak müstehak olacaklardır. Aman Allah'ım! Cehennem dahi bu kadar korkunç olamaz. Rahmeti sonsuz bir Rabbin, insana bir an dahi bakmaması, ne büyük bir azap ne korkunç bir akıbettir!.

Ne diyebiliriz ki? İnsanlar, hep yaptıklarının karşılığını bulacaklardır. Hayır yapanlar hayır, şer işleyenler de şerle karşı karşıya kalacaklar.

Üçüncü durum ise "Allah onları temizlemez veya temize çıkarmaz."

İnsanlar, burada temizlenip oraya tertemiz gitmelidirler. Temizleme ameliyesi dünyada yapılır. Ahirette ise insanı ancak Cehennem temizler. Onun için Cenâb-ı Hakk, onları tezkiye de etmeyecektir.

İnsanlar, imtihan turnikesine bir kere girer ve on ikiden vurma imkânını, bir kere elde ederler. Kendisine verilen bu fırsatı değerlendiren kazanır; ihmal eden de kaybeder. Bunun üçüncü bir şıkkı yoktur.

Hz. Eyyûb'un maddî hastalıklarına bedel ruh, vicdan, latife-i Rabbaniye, sır, hafî, ahfâ, bütün his ve duyguları hırpalanmış, delik deşik olmuş zavallı insan, o gün bu perişan hâline bakacak, acaba temizlenebilir miyim diye ümide kapılacak. Ne var ki, bu üç sınıfa ait insanları Cenâb-ı Hakk, orada temizlemeyecektir.

Ve akıbet "Onlar için can yakıcı bir azap vardır." Onlar, hemen bir adım daha attıklarında karşılarına çıkacak tek şey, o korkunç azaptır. Öyle bir azap ki, can yakan, insanın iliklerine kadar işleyen bir azap. İşte onlar, kendilerini böyle bir azabın gayyâ ve girdabında bulurlar...

Böyle bir akıbete dûçar olacak olan şu üç zümre kimlerdir? Kimdir onlar ki, Allah onlarla konuşmayacak, onların yüzlerine bakmayacak ve onları asla temizlemeyecektir? Ve kimdir onlar ki onlara can yakıcı bir azap hazırlanmıştır?

Hadisin buraya kadar olan kısmını okuyan bir insanda, müthiş bir merak uyanmıştır ve şimdi o, bütünüyle dikkat kesilmiş, bu üç meçhul zümrenin kimliğini öğrenmek için, bütün tecessüs gücünü harekete geçirmiştir. Allah Resûlü sözlerine devamla "eteklerini sürüye sürüye gezen" Bu söz, kibir ve gururdan kinayedir.

Roma, Yunan ve Grek tarihlerinde, eteklerini sürüye sürüye gezen insanların resimlerini görürsünüz. Mevzu ile alâkalı çevrilmiş filmlerde bu, daha da açık görülür. Ancak, esas olan etek sürümek değil, bu işin bir gurur ve kibir alâmeti olarak simge hâline getirilmesidir. Zaten hadiste kasdolan da budur.

Gurur ve kibirin nasıl kötü bir illet olduğu ve nasıl kötü neticeler doğurduğu birçok âyet ve hadîste ayrı ayrı ele alınıp işlenmiştir. Meselâ, bir hadîslerinde Efendimiz "Kalbinde zerre miktar kibir bulunan insan Cennet'e giremez." (Müslim, İman, 171-174; Tirmizi, Buyû, 5; Ebû Davud, Libas, 25.) buyurmuşlardır. Çünkü, kalbinde zerre kadar kibir ve gurur bulunana Allah (celle celâlüh), hidayet yollarını tıkamıştır. Cenâb-ı Hakk, Kur'ân'ında şöyle buyurmaktadır: "Yeryüzünde haksız yere böbürlenenleri, âyetlerimden uzaklaştıracağım. (Onları anlamayacaklar). Onlar, bütün

mucizeleri görseler yine de iman etmezler. Doğru yolu görseler onu yol edinmezler. Fakat azgınlık yolunu görürlerse hemen onu yol edinirler. Bu durum, onların âyetlerimizi yalanlamalarından ve onlardan gafil olmalarından ileri gelmektedir" (A'râf, 7/146).

Kibir, basireti kör eden bir perdedir. Kibirle meşbu bulunan bir vicdan, kâinatta sayfa sayfa yazılmış mucizeleri göremez, idrak edip anlayamaz. Zira, basiret körleşince idrak adına basar da hiçbir işe yaramaz.

Büyüklük ancak Allah'a mahsustur. Günde beş defa minarelerden ilan edilen bu hakikatın bir başkasına izafesi nasıl hoş görülebilir ki?

Bir kutsî hadiste Cenâb-ı Hakk, şöyle buyurur: "Kibriya, benim ridâm, azamet ise benim izârımdır. Kim benimle bu mevzuda münakaşaya kalkışırsa onu (başaşağı getirir) Cehennem'e atarım." (Ebu Davud, Libas, 26; Müslim, Birr ve Sıla, 136; İbn Mace, Zühd, 16)

Kibriya: Büyüklük, ululuk, Cenâb-ı Hakk'ın bir sıfatıdır. İnsan için, iç ve dış elbiseler ne ifade ediyorsa keyfiyeti bizce meçhul, Cenâb-ı Hakk için de kibriya ve azamet, aynı şeyi ifade eder. Bu iki sıfatı Cenâb-ı Hakk'la paylaşmaya kalkanı Allah, hakkıyla paylar ve Cehennem'ine atar.

Kibirli kalbe iman taht kuramaz. Başka bir ifadeyle, Allah'tan başkasının taht kurduğu bir kalbe, Allah'a iman gelip oturmaz. Hareket ve davranışlarıyla, kibri, gururu temsil eden adamın da durumu budur. Hadiste böyle bir insan, "eteklerini sürüye sürüye yürüyen" olarak ele alınmaktadır.

İkinci insan veya zümre de "mennân"dır. Allah (celle celâlüh), ona mal ve mülk vermiştir ki bu nimetlerden kendisi istifade ettiği gibi, başkalarına da infakta bulunsun, Cenâb-ı Hakk da ona, bu infakına mukabil, birine binle karşılık versin. Ancak bu insan, hiç oralı olmamış... İnfakta bulunmadığı gibi, bazen verse de, onu da başa kakmak ve minnet etmekle iptal etmiştir. Oysa ki hem o mal hem de kendisi Allah'ın mülkü ve memlûkü idiler. Onun bütün vazifesi Cenâb-ı Hakk'ın malını tevzi etmekten ibaret iken o, asıl mülk sahibi gibi insanlara minnet

etme sevdasına düşmüştür. Bu, ne büyük bir gaflet bu ne korkunç bir düşüştür!

Allah (celle celâlüh) ona mülk vermiştir. Ancak bu mülkte, başkalarının da hakkı vardır. Halbuki bu insan, cimrilik yapmakta, verdiği zaman da başa kakmaktadır. Oysa kendisini eza takip eden sadakadan ise, hiç vermeyip güzelce savmak daha iyidir.

"Mennan" aynı zamanda cimri insandır. Halbuki cimrilik insanı, Allah'dan, Cennet'ten ve diğer insanlardan uzaklaştırır.. uzaklaştırır ve cehenneme yaklaştırır. Efendimiz bir hadislerinde cimri hakkında şöyle buyurmaktadır: "Cimri Allah'tan uzaktır. Cennet'ten uzaktır. İnsanlardan uzaktır. Cehennem'e yakındır." (Tirmizî, Birr, 40)

Hadîste, belagat kaideleri açısından; "Leff-ü neşr-i müretteb" vardır. Yani, "onlara bakmaz" ibaresi "Mennân"a bakmaktadır. Zira ikisi de ortadadır. Birinci ve sonuncu ifadeler de yine birbirlerine bakarlar. Durum böyle olunca, bu hadisten şöyle bir nükte anlamak da mümkündür. Nasıl ki, mennân, dünyada iken, insanlara rahmet nazarıyla bakmamış, onlarla ilgilenmemiş, bazen verdiğini de başa kakmakla iptal etmiştir; ahirette de bu yaptıkları cinsinden bir ceza ile karşılaşacak ve Cenâb-ı Hakk da ona aynı şekilde muamele edecektir.

Kibir ve gururla yürüyen, eteklerini sürüyen, başkalarıyla konuşmaya tenezzül etmeyen insanlar da ahirette kendileriyle Cenâb-ı Hakk'ın konuşmayacağını bilmelidirler. Bilmeli ve o cezaya götüren yollarda yürümemelidirler.

Normal zamanda bile yemin etmek doğru değilken, yalan yere ve sırf dünyevî menfaat temini gibi, hasis bir duyguya kapılarak yemin etmek ve böylece malına revaç kazandırıp onu satmaya çalışmak; bu da insanı yine karanlık akıbete doğru sürükleyen üçüncü tablodur ki "onları temize çıkarmaz" tehdidi de bu hususa bakmaktadır.

Üçüncü zümre de ticarette yalan söyleyerek, kâr etmeyi hesaplamış, yalan yeminlerle halkı kandıracağına inanmış insanlardır. Evet, azaba müstahak olan zümre de işte bunlardır.

عَنْ سَهْلِ بْنِ سَعْدٍ عَنْ رَسُولِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ:

مَنْ يَضْمَنْ لِي مَا بَيْنَ لَحْيَيْهِ وَمَا بَيْنَ رِجْلَيْهِ أَضْمَنْ لَهُ الْجَنَّةَ

30

DİL BELASI VE İFFET

"Kim bana, iki çene ve apış arası mevzuunda söz verir kefil olursa ben de ona Cennet için kefil olurum."

(Buhârî, Rikak 23. Ayrıca bk. Tirmizî, Zühd 61)

Bu ifadeler, Allah Resûlü'ne aittir. O, bir insanın neye kefil olup neye olamayacağını herkesten iyi bilir. Cennet'e kefil olacağını söylüyorsa mutlaka olacaktır. Zira, kardeşim deyip bağrına bastığı Osman İbn Maz'ûn gibi bir sahabî hakkında hanımlarından birinin "Cennet kuşu oldun gittin" demesine karşı çıkmış ve "Ben Allah'ın Resûlü olduğum hâlde bilmiyorum, sen onun Cennetlik olduğunu nereden bildin?" (Buhari, Cenaiz, 3; Müsned, 6/436) demişti.

Demek oluyor ki, ağzına ve apış arasına sahip çıkacağına dair söz veren ve verdiği sözde duran bir insana, Allah Resûlü Cennet sözü verirken, bunu hevâ ve hevesine göre söylemiyor. Mutlaka Cenâb-ı Hakk'ın bu mevzuda bildirdiği bir şeye binaen böyle bir vaadde bulunuyor.

Zaten O, hiçbir zaman Cenâb-ı Hakk'ı kendi hevâ ve hevesine göre konuşturmadı. Böyle bir sükûttan O, her zaman muallâ ve müberrâ bulunmaktadır. Öyle ise dedikleri, ayn-ı hak ve hakikattır, vadettiği de günü gelince muhakkak olacaktır.

Eğer sen, iki çene arasındaki dilini koruyabilir ve apış aranı muhafaza ile iffetli yaşayabilirsen hiç tereddüt etmeden söylüyorum ki şayet ahirette, zebaniler seni derdest edip Cehennem'e doğru götürecek olurlarsa, avazın çıktığı kadar bağırıp Resûlullah'ın sana kefil olduğunu haykırabilirsin. Senin bu sadâna Hz. Muhammed Mustafa'nın (sallallâhu aleyhi ve sellem) şefaat ve kefaleti bir imdad olarak yetişecektir.

Aslında insanın ağzı, beyan nimetine mazhar, değer ve kıymeti ölçülemeyecek kadar büyük bir uzuvdur. Ancak böyle mübarek bir âzâ, kötüye kullanıldığı takdirde, insanı helâkete, felakete götüren en zararlı bir âlet hâline gelir ve onu mahveder. Ağız ki insan onunla Cenâb-ı Hakk'ı tesbih ve takdis eder. Ma'rûf'u emir, münkeri nehiy ağızla yapılır. İnsan ağızla, Kainat kitabını ve onun ezelî tercümesi olan Kur'ân'ı tilavet eder, âyât u beyyinâtı ağzıyla okur ve başkalarına anlatır. Bazen, inanmayan bir insanı ifade ve beyanı vasıtasıyla imana getirir. Böylece üzerine güneşin doğup battığı her şeyden daha hayırlı bir iş yapmış olur ve insan, ağzıyla a'lây-ı illîyîne çıkar, sıddîkiyetin zirvesine taht kurar.

Ancak aynı ağız, insanın felaketini de hazırlayabilir. Bütün küfür ve küfrana vasıta ağızdır. Allah'a ve O'nun şânı yüce Nebisi'ne ağız dolusu sövenler, bu iğrenç günahı ağızlarıyla işlemektedirler. Yalan, gıybet, iftira hep ağızla yapılır ve insan ağızla, Müseyleme'nin yalan çukuruna düşer.

İşte Allah Resûlü, sadece bir kelime söylüyor, bir uzva dikkati çekiyor... İşte bu tek kelimede, daha yüzlerce dile getirilmemiş hakikat ve bizim bir nebze işaret ettiğimiz hususlar bütünüyle matvi bulunuyor. "Ağzı, meşru dairede kullanın ki ben de size Cennet'i söz vereyim" diyor. Bu, "ağzınızı kapayıp bir köşede oturun" demek değildir; meşru dairede kullanın, demektir.

Allah Resûlü, mahrem uzvun adını söylemiyor. Onun yerine iki bacak arası tabirini kullanıyor. Bu, O'nun yüce edebinin bir tezahürüdür. Zaten O, her zaman bizler için, gayet tabiî ve fıtrî olan şeyleri ifade ederken dahi, öyle kendine has derin bir edep içinde olmuştur ki bazılarımızca en sevimsiz gibi görünen şeyler dahi, birden insanın gözünde sevimli birer tablo hâline gelivermiştir. O; ahlâk, karakter, seciye ve tabiatıyla güzelliklere programlanmış bir insandı.

İşte bak, insanlar arasında zikri utandırıcı olan bir uzvu zikredilecekken, Allah Resûlü, kendine has güzellik içinde bu uzva telmihte bulunuyor, "iki bacak arası", tabirini kullanıyor. Evet, "güzellere peyrev olan elbet güzeldir.."

Apış arası çok mühimdir. Hz. Âdem'in Cennet'ten çıkmasına vesile memnû meyve, onun karşısına bu buudda çıkmıştır. Neslin devamı bu yolla olduğu gibi, zina ve fuhuşla, neslin harab olması da yine bu yolla meydana gelmektedir. Zira onun su-i istimaliyle soy-sop birbirine karışır ve bütün hukuk sistemlerinde korunması gereken hususların en önemlileri bu sebeple yıkılır gider.

Kim kimin babasıdır? Kim kime miras bırakacak, kim kimden hak talep edecektir? Aile nasıl korunacak, millet nasıl ayakta duracaktır? Bütün bu ve benzeri sorular ancak apış arasında iffetli olmaya bağlıdır. Afîf insanlar ve bu insanlardan meydana gelmiş cemiyetler, kendi iç yapılarını kıyamete kadar devam ettirirlerken zina ve fuhuş bataklığına gömülen fert ve milletler, mevcudiyetlerini, bir batın öteye dahi götüremezler.

Esasen her mevzuda olduğu gibi bu mevzuda da helâl dairesi geniştir ve keyfe kâfidir. Harama girmeye hiç lüzum yoktur. İnsandaki o arzu, en güzel şekilde helâl dairesinde de tatmin edilebilir. Onun içindir ki Allah Resûlü "Evlenin, çoğalın. Zira ben sizin çokluğunuzla (diğer) ümmetlere karşı iftihar ederim" (Buhari, Cenaiz, 3; Müsned, 6/436) buyuruyor. Zira Allah Resûlü, diğer ümmetlere karşı kendi ümmetinin çokluğu ile övünecektir. O'nun ümmeti, o kadar çok olacaktır ki diğer ümmetler ona nisbeten gölgede kalacaktır. İşte ümmetin bu kadar çoğalması, yine apış arasına bağlıdır. Evet o neticeye de ancak bu yolla varılır. Nesebsizler de, neseb-üstü nesebe sahip olanlar da hep o yolla gün yüzüne çıkmaktadır. Ve orası, iki zıdda da açık böyle münbit bir arazidir.

İnsanın bu mevzuda helâl yol arayışı ona bir vacip sevabı kazandırır. Allah Resûlü, ashabına bu hususu açıklayınca sahabe hayretle, bunun nasıl olacağını sordu. Allah Resûlü de tebessüm ederek şu cevabı verdi: "Eğer helal yolla olmasa idi haram olmayacak mıydı." (Müslim, Zekat, 53; Müsned, 5/167,168) Haramı terk ise vaciptir. Öyleyse helâl yolla mübaşeret insana vacip sevabı kazandırır.

Düşünmeli ki dış yüzü itibariyle sözü edilince insanları utandıran bu mevzu, nebilerin dahi gelip geçtiği bir yoldur. Eğer Hz. Âdem'e, böyle bir duygu verilmeseydi Kâinatın İftihar Tablosu olan Hz. Muhammed Aleyhisselam nasıl vücuda gelecekti? Demek ki o memnu meyvenin asıl gayesi ve hakikî illeti, Efendimiz'i semere vermesiydi...

"Eğer, Hz. Âdem, o memnû meyveye el uzatmakla, Hz. Muhammed Aleyhisselam'ın dünyaya gelmesi arasındaki münasebeti bilseydi değil el uzatmak o ağacı kökûyle yerdi.." sözünü hatırlatıp geçelim.

Bilhassa burada çok önemli bir hususa dikkatinizi çekmek istiyoruz: Allah Resûlü, iki çene ve apış arası hakkında söz verene, Cennet'i vadediyor. Cennet'le müjdelenen müstesnâ kametler malum. Demek onların dışında da bazı kimseler ihraz ettikleri makam ve kazandıkları

kurbiyet haysiyetiyle böyle bir mazhariyeti elde etmiş oluyorlar. Buradaki mazhariyet, ağız ve apış arasını korumanın zorluğundan geliyor ve mümkün de zira, şehvetin, bütün vücudu sardığı, benliği kavrayıp ruhu sarstığı bir anda, hatta iradenin gevşeyip fenalığın her türlüsüne açık hale geldiği bir zamanda, Hakk'ın hatırı için insanın kendisini frenlemesi o kadar önemlidir ki insanın amûdî olarak zirveleşmesine vesile olabilir ve böyle bir amele muvaffak olan insan, elbette Allah Resûlü'nün kefaleti altına girip Cennet'lere uçabilir.

Evet, nefsinin taşkınlıklarına gem vurabilen, onun her türlü fenalığa açık olduğu demlerde onu zabt u rabt altına alıp günahlara girmekten alıkoyan ve onlara karşı hep sabırla direnen hattâ bu gibi zaaflara karşı durmadan tahşidat yapan bir insan, başkasının senelerce bir posta oturup postnişinlikle elde edeceği füyûzatı, bir anda elde edebilir. Yine bir başkasının, her gece kıldığı bin rekat namazın ona kazandıracağından daha fazlasını hem de bir anda kazandırabilir. Kazandırır ve dikey olarak velilik noktasına ulaştırır. Bunlarla, nafile namaz ve nafile orucun hafife alındığı zannedilmesin. Onlar, önemli birer kurbet vesilesidir ve hep öyle kalacaktır. Biz sadece insanı, insanî kemalata çıkaracak olan bir diğer vesileyi hatırlatmak istedik.

Cenâb-ı Hakk'dan dileyelim, bize, beşeriyet itibariyle, beş-on insan kuvveti versin ve insanı "evc-i kemâlât-ı insâniye"ye yükselme esaslarıyla donatsın ama her türlü su-i istimalatından da muhafaza buyursun! İnsanın tehlikelere açık bir fıtratla, tehlikelere açık bir zeminde çizgisini koruması çok önemlidir. Evet, çekilen sıkıntı kadar ganimet ve tehlike ölçüsünde de yükselme mevzubahistir. Ne kadar tehlike zemininde iyi işler görür ve ne kadar uçurum kenarında sorumluluk alırsanız başarılarınıza da o kadar mükafat verilir.

Meselâ Allah sizin mahiyetinize bazı muzır (zararlı) maddeler koymuş gazap, kin, nefret ve şehvet gibi... Ancak, bunların hiçbirisi, hiçbir zaman size hükmedememiş. Aksine siz, daima o müthiş iradenizle onları zabt u rabt altına almışsınız.. almış ve bir irade ve ruh insanı ola-

rak yaşamışsınız. Farz ve sünnetleri yerine getirmiş kalb ve ruhun derece-i hayatını takib etmiş, Cehennem yolunun cazibedâr güzelliklerine takılmamış ve Cennet yolunun zorluklarına katlanarak rabbâniliğinizi korumağa çalışmışsınız ve bir de bakmışsınız ki nebilerle, sıddîklerle, şehitlerle beraber aynı iklimi paylaşıyorsunuz.

İhtimal ki ahirzamanda, şu binbir fitne içinde, din-i mübine sahip çıkmaya çalışan şu ikinci diriliş cemaatına, Hz. Muhammed Mustafa'nın (sallallâhu aleyhi ve sellem) kemâl-i letâfetle bakmasının arkasında da bu sır vardır... Çarşı pazar, gayyâ gibi insanları içine çekip eritmesine mukabil, varlıklarını koruyan, direnen ve dişlerini sıkıp dayanan bu insanlar, gerçekten hemen sahabenin maiyetinde sayılabilirler. Sahabe, Allah Resûlü'nün arkadaşları, bunlar da O'nun kardeşleridirler. Zira O, asırlar sonra gelecek bu insanlara, kendi yaşadığı devirde iştiyak izhar etmiş, adetâ "Kardeşlerime selam olsun!" demiştir. (Muslim, Tahare, 39; Nesai, Tahare, 110; İbn Mace, Zuhd, 36)

Evet, sanki Allah Resûlü, bütün asırlarla beraber, bu asrın insanına da husûsi olarak "kim ağzını ve apış arasını korumaya söz verirse, Cennet için ona kefil olurum" demektedir. Bu söz, öyle insanlara söylenmektedir ki, onlar Cennet'e fevkalâde müştak ve arzulu, Allah ve Resûlü'ne kavuşmaya karşı da alabildiğine sevdalıdırlar. Ve onlar, Allah Resûlü'nün müjde dolu bu ifadesine muvafık hareket ederek inşaallah ipi göğüsleme azmi içindedirler.

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ:

أَلَا أَدُلُّكُمْ عَلَى مَا يَمْحُو اللَّهُ بِهِ الْخَطَايَا وَيَرْفَعُ بِهِ الدَّرَجَاتِ قَالُوا بَلَى يَا رَسُولَ اللَّهِ قَالَ إِسْبَاغُ الْوُضُوءِ عَلَى الْمَكَارِهِ وَكَثْرَةُ الْخُطَا إِلَى الْمَسَاجِدِ وَانْتِظَارُ الصَّلَاةِ بَعْدَ الصَّلَاةِ فَذَلِكُمْ الرِّبَاطُ فَذَلِكُمْ الرِّبَاطُ فَذَلِكُمْ الرِّبَاطُ

31

HATALARI SİLİP DERECELERİ YÜKSELTEN AMELLER

"Allah'ın, hatalarınızı silip temizleyeceği ve sizi derece derece yükselteceği (önemli) bir hususa delalet edeyim mi? Ashabı: Evet, Yâ Resûlallah dediler. O da şöyle buyurdu: (Şartların alabildiğine ağırlaştığı ve) abdestin zorlaştığı durumlarda, eksiksiz tastamam abdest almak, mescidle (ev arasında gelip) gidip çok yol yürümek ve bir namazdan sonra diğer bir namazı beklemeye koyulmak, işte (sınır boylarında nöbet tutma seviyesinde kendini Hakk'la) irtibatlandırma budur."

(Müslim, Tahâret 41. Ayrıca bk. Tirmizî, Tahâret 39; Nesâî, Tahâret 180; İbn Mâce, Tahâret 49, Mesâcid 14, Cihâd 41)

Evvela, Allah Resûlü, "elâ" kelimesiyle, sözünün başında tenbih yapıyor ve muhatabları uyarıyor. Zira hadisin devamında anlatılacak olan meseleler, dikkat isteyen meselelerdir. Zaten onların yapılması, ancak dikkat ve uyanıklıkla mümkündür. Bazı davranışlara insan, uyku hâlinde de muvaffak olabilir. Meselâ, bir insan uyuduğu için zina etmese veya uyuduğu için gıybette bulunmasa, en azından böyle günahlara girmemiş olur. Fakat bizim üzerinde durmak istediğimiz davranışlar, bizzat uyanıklık isteyen ve ancak uyanık olanların yapmaya muvaffak olacakları amellerdendir. Onun için, sözün başına tenbih edatı getirilmiştir.

"Hata" kelimesi de hadiste dikkat çeken bir kelimedir. Her insan hata işler. Hatta hatası olmadığını söyleyen bir insan, en büyük hatayı yapmış sayılır. Hata işlememek enbiyaya mahsustur; herkes hata işler, hata işleyenin en hayırlısı da tevbe edenlerdir. (Müslim, Tahare, 41; Tirmizi, Tahare, 39) İşte burada Allah Resûlü, insanı gayyâya doğru sürükleyen hatalardan kurtulma çaresini haber vermek istiyor.

Sadece hatadan kurtulmak yeterli değil, insanın derece derece yükselmesi ve mesafe alması da çok önemlidir. Aslında hatanın silinmesi de onun bir derece yükselmesi demektir. Diğer yapacağı amellerle de o, ayrı derinliklere ulaşacaktır. Böylece insan menfi-müsbet bu amelleri sayesinde nurdan bir helezon içine girecek ve sürekli nâmütenâhîliğe doğru pervaz edecektir. Marifet-i ilahî deryasında yelken açmak da bu olsa gerek...

Bu amellerden birincisi, en zor şartlarda abdest almaktır. Ancak bu abdest, arızasız, kusursuz olmalıdır. Karda, kışta, soğukta, bazen suyun abdest alınmaz gibi olduğu anlarda...

İkincisi, mescid yolunda ömür tüketmektir. Böyle bir ömür, bir gün çürüyen bir çekirdek gibi, ahirette Cennet meyvesi veren bir ağaç hâline gelecektir. Çok uzak mescidlere gitmek ve ayağın hiç mescidden kesilmemesi, bu da ikinci ameldir.

Üçüncüsü ise, bir namazın ardından iştiyak içinde diğer namazı beklemektir. Bu da bir başka hadiste de ifade edildiği gibi, kalbin mescide bağlı (asılı) olması, demektir. (Müslim, Tahare, 41; Tirmizi, Tahare, 39)

Namaz, ruhun istirahatı, vicdanın tenezzühüdür. Herkesin, birşeye karşı zaaf ve şehveti vardır. Allah Resûlü'nün şiddetli iştiyak manasına şehveti ise, namaza karşıdır. (Mecmeu'z-Zevaid, 2/271) Onun içindir ki, her defasında Bilâl'e seslenir: "Bilâl, bizi biraz rahatlat! (İçimize su serp!)" (Mecmeu'z-Zevaid, 2/271) der ve "Namaz, bana gözümün aydınlığı kılındı" (Mecmeu'z-Zevaid, 2/271) buyurarak bu hususa işaret eder. Öyle ki bizim Cennet'e girerken duyacağımız arzu ve iştiyakı, Allah Resûlü, her namaza duruşunda hissediyordu ve onun için de bir namazdan sonra diğer namazı iştiyakla bekliyordu.

Hadiste üç ayrı şey anlatılıyor ancak dikkat edilirse bütün bu üç şeyin de namaz etrafında dönüp durduğu hemen anlaşılır.

Namaz, insan hayatında, ucu miraca dayanan ve insanı, insanî hakikatlara karşı en güzel şekilde uyaran, tenbihte bulunan, önemli bir faktördür ki müminin miracı sayılmıştır. Namaz, dinin direğidir (Mecmeu'z-Zevaid, 2/271) ve sefine-i dini namaz yürütür. O, olmayınca, dinin uzun süre ayakta durması mümkün değildir. Namaz, nasıl bizâtihi tenbih işidir; öyle de edası da aynı şekilde bir münebbih olarak yerine getirilmelidir. İnsan, namazını kalbi ve duyguları başka bütün meşgalelerden âzâde olarak edâ etmelidir. Onun içindir ki insanın abdest için sıkıştığı bir durumda namaza durması makbul sayılmamıştır. (İbn Mâce, Tahâre, 114; Müsned, 5/250) Evet, insan, kafası böyle şeylerle meşgulken namaza durmamalıdır çünkü o anda insanın kafası, iki şeyle meşgul olur, bu gibi durumlarda ise, ekseriyetle çok önemli hususlar kaçırılmış olur. Ayrıca, böyle bir vaziyette namaza durmada, namaza da hakaret vardır. Zira o, hemen geçiştiriliverecek kadar basit bir iş değildir. O, hemen aradan çıkarılıversin diye değil, arayı aydınlatsın diye vardır.

Diğer taraftan, huzur-u kalble namaz kılmak için yapacağı bütün ön

hazırlıklar da aynen namaz gibi insana sevap kazandırır. Onun için evvela, atması gerekli olan şeyleri kalbinden atacak ve ibadet turnikesine sadece ibadet duygusuyla girecek ve namazda kendisini meşgul edecek bütün tesirlerden kurtularak, namaza öyle duracaktır. Böylece namaza durma anına kadar geçen her merhale, o insana yine sevap kazandıracaktır çünkü onun niyeti, huzur içinde namaz kılmaktır ve müminin niyeti amelinden hayırlıdır. (Mecmeu'z-Zevaid, 1/61,109) Düşünmeli ki bir başkası, bu ihtiyacını görürken sadece ihtiyacını görmüş olur; halbuki mümin ıtrahatında dahi sevap kazanır. Evet onun istincası, istibrası hep sevaptır.

Aslında ihtiyacın giderilmesi, abdestin alınması, insanı ruhen namaza hazırlamaları itibariyle de oldukça ehemmiyetlidirler. İster bu abdest uzuvlarının yıkanması esnasında vücuddaki elektriklenmenin mecrâ değişikliğine uğramasından isterse getirilen başka izahlar sebebiyle olsun, netice değişmez. Aslında mümin abdest alırken, bu gibi hikmetleri hiç de aklına getirmez. O, abdesti ne için alıyorsa sadece onu düşünür. Düşündükleri arasında en birinci sırayı da namaz alır.

Abdest için yapılan hazırlık, tenbihin birincisi, abdest ise ikincisidir. Sonra ezan okunur, bu da üçüncü defa insanı namaz için uyarır. Aslında hem abdest alırken hem de abdestin sonunda mesnun olan artık suyu içmek, dua okumak gibi sünnetleri yerine getirirken insan, hep metafizik bir gerilime girmektedir. Ardından buna, bir de sünnet olan namazı kılmak eklenir ki, böylece insan farzı kılmaya tam hazır hâle gelir.

Evet, namaz turnikesinde her şey bize namazı hatırlatıyor. Ta işin başında minarelerden yükselen lâhutî sadâ, gerilimimizi artırabildiğince artırıyor ve biz Allah'ın büyüklüğünü vicdanımızda duymaya başlıyoruz. Gideceğimiz mescide ulaşmak için, adımlarımızı daha da sıklaştırıyoruz. Böylece ezanla, ötelerden gelen bir çağrıya icabet ediyor gibi ritmimizi artırıyoruz. Ezanı okuyan ses, sona doğru erimeye yüz tu-

tarken, biz de vicdan ve ruhumuzla adetâ eriyoruz. Sonra mescide gelip nafile namaza duruyoruz. Bu da bir bakıma bizim için farzın kapılarını zorlama oluyor ve sanki nâfilemizle teveccüh ettiğimiz Rabbimize şöyle demek istiyoruz: "Allah'ım istiyorum ki hep Sana teveccüh edeyim, aradığımı Sen'de bulayım, Seni görüp, Seni duyayım, Ve hep Seni soluklayayım. Çünkü Sen'in dışında başka taraflara bakmak, başkalarını görmek, başka şeylerle meşgul olmak fuzulîdir. Ben fuzulî şeylerden kaçıyor, çok önemli bir şeye teveccüh ediyorum".

Nafilede, kapıyı böylesine zorlamak ve Hak kapısının tokmağına dokunmak, farza şuurluca girebilme hâlini yakalamaya çalışmak, farzla konsantre olmak için önemli vesilelerdir.

Abdest, yapacağı tesiri yapmıştı. Ezan da yaptı ve nafile ile üçüncü adımı da atmış olduk. İşte tam bu esnada, nağmesi sûzişî bir müezzin kalkıyor, kemal-i samimiyetle Allah'a yöneliyor ve kamet getiriyor. Bizim için bu, artık heyecan adına bardağı taşıran son damla oluyor...

Bu son noktada olsun, vicdan heyecana gelmiyor, Allah'a tam teveccüh edemiyor ve "mihrabım neredesin!" deyip inleyemiyorsa o işte bir noksanlık var demektir.

Müezzin kamet getirmekle, Allah'tan başka insanı meşgul edecek her şeye son darbeyi indirir ve kul da "Allahü Ekber" deyip namaza bu mülâhaza ile girer, sonra da rükua giderken, secdeye varırken hep bu sözü tekrar eder. Böylece her rükünde Rabbinin büyüklüğünü, kendisinin de küçüklüğünü ilan ederek "Rabbim, Sen büyüksün, ben de küçük" der büyük azemetiyle durur, küçük de O'nun karşısında tam bir kulluk ve kölelik şuuru içinde serfüru eder, düşüncesiyle kıvranır durur. Siz isterseniz buna, namazla konsantre olmanın umumî serancamesi diyebilirsiniz.

İnsan, namazda Allah'a ulaşır.. hem öyle ulaşır ki Hz. Muhammed Mustafa'nın Mirac'ta Allah'a mülaki olup verdiği selamı, o da tahiyyatta, doğrudan doğruya Cenâb-ı Hakk'a yöneltir ve o selâmı tekrar eder.

Hadis-i şerifte hataların mahvedilmesinden bahsedilerek “hataları siler temizler” deniliyor. Burada “mahv” yazılmış bir şeyin silinmesi, demektir. Öyle ise, hata bir nüve hâlinde tabiat-ı beşerde var. İnsan bu nüveyi ya nemalandırır veya gelişmesine fırsat vermez. Allah Resû-lü’nün, tavsiye ettiği hususların yapılmasıyla Cenâb-ı Hakk, bu hatala-rı silip süpürür ve kabiliyet-i şerri de kabiliyet-i hayra çevirir.

Şu âyette de bu hakikate işaret edilir: “Allah dilediğini silip, iptal eder, (dilediğini de) isbat edip sabit bırakır. Bütün kitapların aslı O’nun yanındadır” (R’ad, 13/39).

Demek oluyor ki hata istidat olarak insan tabiatından ayrılmayan bir araz ve her insan için çok önemli bir husus... Öyle ise, onun temizlen-mesi ve silinmesi de mutlaka herkesi ilgilendirecektir.

Her insan, hata işleyebilir, hattâ hayatını inhiraflar içinde sürdürebi-lir ancak bu hataların silinerek, yerlerine âli derecelerin kaydedilmesi de her zaman ve herkes için mümkündür. İşte böyle bir bahtiyarlığa mazhar olma yollarından biri de her şeye rağmen, bütün sıkıntılara katlanarak abdest almaktır; ikinci olarak ciddi bir arzu ve iştiyakla sü-rekli mescidlere koşmak, sonra da adetâ kalbi mescide asılı kalmak ve hayatının diğer parçalarına da nur saçayım diye, yine mescide gelmek niyetiyle mescidden ayrılmak ve üçüncü olarak, namazdan sonra baş-ka bir namazı intizar etmek. Bunlar, hem hataları siler, götürür hem de insanı, derece derece arş-ı kemalata uruc ettirir.

Allah Resûlü, bu amelleri “Ribat” olarak takdim buyurmuş ve bu ke-limeyi üç defa tekrarlamıştır.

“Ribat”, maddî-manevî bereketin, akıp akıp gelmesine denildiği gi-bi, her türlü belâ ve musibetin geleceği noktalara karşı uyanık olma ve dikkat kesilmeye ve kendini bir işe, bir şeye bağlama ve adamaya da denir. Zaten, tehlike noktalarını beklemek üzere, kendini o işe adamış askere de “Murâbıt” denilmektedir. “Murâbıt”ın cem’isi “Murâbitûn” kelimesidir. Bir zamanlar, bu isim adı altında bir devlet de kurulmuştu.

Kur'ân-ı Kerim "Ey iman edenler! Sabredin, sebat gösterin ve (cihad için) hazırlıklı ve uyanık bulunun! Allah'tan korkun ki başarıya eresiniz" (Âl-i İmrân, 3/200) buyurarak bize işte bu rabıtayı emretmektedir.

Başka bir âyette de: "Onlara (düşmanlara) karşı gücünüz yettiğince kuvvet ve cihad için bağlanıp beslenen atlar hazırlayın.." (Enfâl, 8/60) buyurulmakla değişik bir zaviyeden "ribât"a dikkat çekilmektedir.

Ribat, kendini adama, vakfetme manalarına geldiğine göre, insan, tastamam abdest alır mescidle evi arasında âdeta mekik dokur, sürekli kalbi mescidde evine veya işine bu düşünce ile dönerse o insan, kendini Allah'a adamış, vakfetmiş demektir.

Bu ifadesiyle Allah Resûlü bir cinas kapısı da açıyor ve demek istiyor ki "Aslında ribat, düşman karşısında, askerlerin ülke sınırlarını korumak üzere kendilerini vakfetmelerine denir." Dış düşmanlara karşı hazırlıklı olmak ve onların gelebileceği noktalara tahşidat yapmak, bu bir ribat olduğu gibi, bir de insanın, şeytan ve nefis denen düşmanlara karşı bir kavgası vardır ve bu kavga bir manada o cihattan daha büyüktür. İnsan ise, bu her iki cihadı da yerine getirmekle mükelleftir. Bunlardan biri, küçük cihad, "cihad-ı asgar", diğeri ise büyük cihad, "cihad-ı ekber"dir. Düşmanla yaka-paça olurken, insan çok defa nefsine ait, aldatıcı şeyleri düşünme fırsatını bulamaz; böyle bir insanın, tenin, cesedin, bedenin altında kalma ihtimali daha azdır. Zira, bütün benliğini cihad düşüncesi sarmış ve onu bütünüyle meşgul etmektedir. Fakat o, rahata, rehavete çekildiği zaman, ruhunu fena şeylerin sarma ihtimali yüksektir. Onlara karşı ruh dünyasını koruma ve kollama mecburiyetindedir. Bu da bir cihaddır ve bu cihadda kullanacağı en mühim silah da namazdır. Cihad, yerine göre farz-ı kifaye, yerine göre farz-ı ayn olur. Maddî cihadla, iç cihad arasında, farziyette de bir benzerlik vardır. Onun içindir ki Allah Resûlü, bir muharebeden dönerken "Küçük cihaddan büyük cihada dönüyoruz" buyurmuşlardır. (Aclûnî, Keşfü'l-Hafâ, 1/424)

İnsanın kalbinin camiye asılı olması yani namazla içli dışlı bulunması ve Nebi'nin anlayışıyla namaza şehvet hissiyle bağlanması adetâ onun bir namaz âşıkı kesilmesi.. kesilmesi ve namazın, o şahıs için göz aydınlığı hâline gelmesi, cephede nöbet bekleyen insanın ameline denk ve müsavi tutulmuştur.

Bu hadisle ilgili mülâhazalarımıza kısa bir hülâsa getirmeye çalışalım: İkisi daha ziyade davranışlarla, diğeri de niyetle alâkalı öyle üç şey ki duygu ve düşünce itibariyle insanı bir çeper içine alıyor, "Şüphesiz iyilikler kötülükleri siler-süpürür götürürler" inşirah-bahş fermanı gereğince, onu geçmişteki günahlarından arındırıyor ve geleceğin muhtemel hatalarına karşı da, ibadet aşkı, Hakk'la irtibat ve niyet gücüyle techiz edip savaştırıyor.

Birincisi: Su ve hava unsurlarının rahat abdest almaya müsait olmadığı; suyun da havanın da soğuduğu veya nedretinden dolayı suyun, abdeste sarfedilmeyecek kadar kıymetlendiği durumlarda -tabiî hayatî ve zarûrî ahval müstesna- özene özene abdest almak, çok derin bir hulûs, ciddi bir sevap hırsı ve alabildiğine bir kulluk iştiyakı ister ki yerine getirebilsin. Eğer bir insan bütün bu derinlikleri göstermenin ifadesi olarak, en ağır şartlar altında abdest alabiliyorsa gönlü ma'mûr ve O'nunla irtibatlı demektir. Zaten -buradaki "cihet-i câmia" da irtibattır- böyle aydınlık bir dünyada, lekeler kıymık kıymık gidip ruhun derinliklerine saplansalar bile, katiyen kalıcı olamazlar. Abdestin, vücudun elektriğini dengelemesi, insanın abdestle büyük ölçüde streslerini yenmesi ve ruhun günde beş defa metafizik güçle yenilenmesi bizim için mahfuz ve müsellem olmakla beraber, mevzûnun çerçevesini aştığı için geçiyoruz...

İkincisi: Bir manada mirac ve Allah'a ulaşma yolunda gidip gelip mescidlerin yollarını aşındırma; bedenin zindeleşmesi ve fizikî gücün korunması mahfuz; ruhun, idrakları aşan neşvelerle şahlanması kalbin, daha namaza girmeden namaz mülâhazalarına dalması tam Allah

huzuru sayılan mühim bir ibadet için gerekli konsantrasyonun sağlanması ve “çokça adım” sözüyle ifade edilen bu uzun yolda ayrı ayrı buudlarda değişik mülâhazalara dalınması.. dalınıp başkalaşılması ve bu başkalaşmalar içinde kara geçmişlerin nedametlerle silinip iniltilerle ak’a boyanıp aklanması hayrın, yeni hayırlara vesile olması manasında öyle salih bir dairedir ki -fâsid daire karşılığında kullanıyorum- bu dairede seyahate azmetmiş birinin geçmişi, “Neticede Allah senin geçmiş günahlarını yarlığayacak” beyanından nebean eden vefaya; geleceği de “gelecek günahlarını da” hısn-ı hasînine emanettir.

Üçüncüsü: Âşığın vuslat bekler gibi, namaz vakitlerini beklemesi ve o mübarek vakitleri, tıpkı "evkat cetveli” gibi kullanarak, hayat ve faaliyetlerini ona göre tanzim etmesi, öyle tasavvurları aşan bir zaman anlayışıdır ki insan o sayede, amellerin belli zaman dilimlerine dağılmasından meydana gelen boşlukları, ancak, böyle bir niyet buuduyla doldurabilir, namazdaki huzuru ve Hakk’a yakınlığı namaz dışına da taşıyabilir ve bütün dünyevî meşgalelerini Allah’la irtibatlandırıp hepsini ibadet hâline getirebilir. Bu itibarladır ki sınırlılığı içinde niyet sayesinde sınırsızlaşan pek çok ibadet gibi, intizar ruhuyla kılınan namaz da aynen maddî-manevî cihad gibi ribat sözüyle insanın Rabbi’yle münasebetinin ünvanı olmuştur.

Bu da abdest ufkunda tüllenip namazla semavileşen müminin aydınlık dünyasından, küçük bir kesit takdim etme adına, yine O’ndan, alabildiğine kısa fakat derin, oldukça az kelime fakat şümullü bir söz örneği...

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ:

قَالَ اللّٰهُ أَعْدَدْتُ لِعِبَادِي الصَّالِحِينَ مَا لَا عَيْنٌ رَأَتْ وَلَا أُذُنٌ سَمِعَتْ وَلَا خَطَرَ عَلَى قَلْبِ بَشَرٍ

32

SALİH KULLARA SÜRPRİZLER

Allah Teâlâ buyurmuştur ki
"Ben salih kullarıma, ötelerde, öyle şeyler hazırladım ki, ne göz görmüş ne kulak işitmiş ne de kimsenin hayaline gelmiştir."

(Buhârî, Tevhid, 35; Müslim, Cennet, 4, 5)

Hadîste bir sürprizden bahsedilmektedir. İnsan orada, beklemediği şeylerle hem de beklemediği bir anda karşı karşıya gelecektir. Gerçi Kur'ân'da, Cennet'e ait bazı nimetler anlatılmaktadır. Ancak bu, onlara sadece ad ve ünvan, yaklaşma ve bir mirsad-ı tefekkürdür. Yoksa dünyada iken onların hakikatını kavramak mümkün değildir.

İbn Abbas (ra) "Onlara, benzer şeyler verildi" (Bakara, 2/25) âyetinin tefsirinde der ki Cennet'te sizin bildiğiniz nimetlerin sadece adı vardır. (Buhârî, Tevhid, 35; Müslim, Cennet, 4, 5) Tattığınız zaman, çeşnisiyle, "bu şuna buna benziyor" diyebilirsiniz ama katiyen onun aynı değildir çünkü Cennet nimetleri de aynen Cennet'in kendisi gibi, onun ebedî ve bâki oluşuna muvafık yaratılmıştır. Bu dünyaya ait karpuzu, kavunu, elmayı, armutu orada aramak safdillik olur...

Cennet, sürprizler diyarıdır. Başınızı döndürecek, bakışınızı bulandıracak, sizi mest ve sermest edip kendinizden geçirecek ve adetâ ne yaptığınızı bilemez hâle getirecek içinde her çeşit nimetin dizildiği bir ukba panayırıdır Cennet. Ayrıca, binlerce sene Cennet hayatı, bir anlık cemalini seyretmeye mukâbil gelmeyen, Cenâb-ı Hakk'ı müşahede de yine Cennet sürprizlerinden. Yani müminler Cennet'e girince orada Rabbilerini müşahede edeceklerdir. Yoksa Cenâb-ı Hakk, zaman ve mekândan münezzehtir O mekân Cennet ve o zaman Cennet zamanı olsa bile. Evet, salih kullara, Cemalullah'ı seyretme gibi bir sürpriz de hazırlanmıştır.

"Salih"; arızasız, kusursuz iş yapan demektir. Salihât ise, arızasız-kusursuz yapılmış işlere denir. Yapılan işlerin salihata dahil olup olmadığı ise, ancak ilahî kıstaslara vurularak anlaşılır. Yani, Allah'ın ölçüleri içinde, namaz nasıl kılınır, oruç nasıl tutulur, zekat nasıl verilir, cihad nasıl yapılır, iç âlem nasıl kontrol altına alınır, vicdana nasıl bakılır, ruh nasıl şahlandırılır, irade nasıl güçlendirilir, his ve duygular nasıl geliştirilir? Bütün bu "nasıllar", ilahî ölçü nasılsa öylece bir değere tabi tutulur ve öylece değerlendirilir. Bu itibarla, insanın kendini Allah'ın beya-

nına göre ayarlaması, akord etmesi ve Cenâb-ı Hakk'ın hoşuna gidebilecek şekilde sesler çıkarmaya çalışması salihat adına ilk adım sayılır.

Evet, bir sâzendenin çalma faslına geçmeden evvel sazını akord ettiği gibi, siz de, nezd-i Ulûhiyette hoşa gidecek, hora geçecek bir ses çıkarmak istiyorsanız mutlaka kendinizi Kur'ân'a göre ayarlamalı ve akord etmelisiniz. Tâ sesiniz ötelerde hüsn-ü kabul görsün. Yoksa yüzünüze bakılmaz! Cenâb-ı Hakk, Semî ve Basîr'dir. Her şeyi görür, her sesi duyar. Ancak, eğer sesiniz o makama uygun değilse, sizi dinlemez. Dolayısıyla siz de sesinizi duyuramamış olursunuz.

Bir diğer manada Sâlihât yapılan amellerin bizzat Cenâb-ı Hakk tarafından gözetildiği ve gözetileceği mülâhazasıyla, özene bezene yapılması demektir. Öyleyse insan, önüne gelen bütün iyilikleri titizlikle yerine getirmelidir. Çünkü hangi amelin, kurtuluşa vesile olacağı belli değildir. Onun içindir ki Allah Resûlü şöyle buyurmaktadır: "Allah'tan kork ve hiçbir ma'rûfu küçük görme." (Münâvî, Feyzü'l-Kadir, 1/121, Müslim, Birr ve Sıla; Ebû Davud, Libas, 25.)

Ayrıca hadiste "Benim salih kullarıma" denilmektedir. Demek ki salihât, onları Allah'a yaklaştırmış ve Allah tarafından sevilen sevgililer haline getirmiştir. Başka bir hadis-i kutsîde ise Allah tarafından sevilenlerin durumu şu şekilde anlatılmaktadır:

"Artık onu sevdim mi, onun işiten kulağı, gören gözü, tutan eli ve yürüyen ayağı olurum.!" (Buhari, Rikak, 38)

Yani, kul, salihatla Allah'a öyle bir yakınlık kazanır ki tamamen O'nun boyasıyla boyanır ve artık o, gassalın elindeki meyyit hâline gelmiştir; onu sağa sola evirip çeviren, hep Cenâb-ı Hakk'tır. Bu ne tatlı bir cebirdir ki Rabb, onu doğruluk istikametinde sevk etmektedir. Gayri böyle bir insanın ilahî bir lütuf eseri olarak Hakk'tan yüz çevirmesi söz konusu olmasa gerek çünkü o "Benim kullarım" denilebilecek noktayı tutmuş ve mukarrebine dahil olmuştur ve zaten böyle biri: "Tut beni Allah'ım! Tut ki, edemem Sen'siz" der, inler.

O, iyi ve güzel olan hemen her şeyi yapar ve yaptığı her şeyde de kurtuluşuna vesile arar. Zira o, hangi amelin kurtaracağını bilmediğinden dolayı, önüne gelen hiçbir iyiliği kaçırmaz. Yaptığı bütün bu ameller ahirete bir sürpriz paketi olarak gider ve bir gün Cennet'e girdiğinde, bu paketler onun önünde bir bir açılır ve ona gözlerin görmediği kulakların işitmediği sürprizleri yaşatırlar.

Bazen, bir köpeğe su vermenin dahi insanı Cennet'e ehil hâle getirdiği ve getireceği (Buhari, Enbiya, 54; Müslim, Selam, 153, 154) bazen de bir kediyi susuz bırakmanın Cehennem'e sebep olduğu ve olacağı (Buhari, Enbiya, 54; Müslim, Selam, 153, 154) hakikatını nazara alarak diyoruz ki Cennet ve Cennet'te verilecek de bütünüyle sürpriz şeylerdir.

Hem, insan ancak gözünün gördüğü, kulağının duyduğu, hayalinde canlandırabildiği şeyleri bilebilir. Halbuki, insan, sınırlı olduğu gibi bu duyguları da sınırlıdır. Dolayısıyla bu duygular vasıtasıyla ancak sınırlı olan şeyler idrak edilebilir; sınırsız bir âlemdeki nimetleri, bunlarla tartmak mümkün değildir.

Diğer bir tevcih de şu olabilir: Cenâb-ı Hakk yapılan iyiliklere bazen on, bazen yüz, bazen yedi yüz, bazen yüz bin, bazen bir milyon bazen de sayısını ancak kendisinin bileceği mükafat verir. Hiçbir kul, kendisine nasıl bir mükafat verildiğini bilemez. Ahirette ise amellerinin karşılığı böyle tasavvurlar üstü sürpriz olarak önüne çıkınca şaşırır kalır ki, böylece onun hayalinden dahi geçmeyen şeyler, birer hakikat olur.

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ أَنَّ رَسُولَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ:

حُجِبَتْ النَّارُ بِالشَّهَوَاتِ وَحُجِبَتْ الْجَنَّةُ بِالْمَكَارِهِ

33

CENNET MEKÂRİH, CEHENNEM ŞEHEVÂTLA KUŞATILMIŞTIR

" Cehennem (bedenî arzu ve iştihâları kabartan) şehevâtla sarılmış, Cennet de çepeçevre nefsin hoşuna gitmeyen şeylerle..."

(Buhari, Enbiya, 54; Müslim, Selam, 153, 154)

Cehennem şehvetlerle örtülü, şehvetler bohçasında dürülü ve şehvetler atmosferine açıktır. Cennet ise aklın zahirî nazarına göre nahoş şeyler ve mekârih ile perdelidir. Her şeyi maddede arayanların gözüne, Cennetlere uzanan yollardakiler hiç de güzel görünecek türden şeyler değildir.

Esasen, hem Cennet hem de Cehennem, bizler için nimettir. Zira istikameti bulmada, birisinin teşvik edici, diğerinin de ürkütücü rolü vardır. İnsan, Cennet'in teşvik edici yüzüne bakınca hep oraya girebilmek için çalışır; Cehennem'in abus çehresini görünce de ona düşmeme gayretiyle Cennet'e doğru şahlanır. Böylece, her ikisi de bizim için rahmet olur.

Ancak, Cenâb-ı Hakk, hem Cennet'i hem de Cehennem'i birer bohçaya sarmış, bunları insanların amel pazarına takdim buyurmuştur. İnsan kendisine verilen iradeyle bunlardan birini tercih etme durumundadır. İrade ölçüsünde isteyen, said olur Cennet'e talip çıkar, isteyen de şaki olur Cehennem yoluna girer.

Evet, Cehennem'in etrafında, şehvetten bir atmosfer vardır ve Cehennem böyle bir atmosferle sarılı bulunmaktadır. Bu atmosfer, dıştan çok cazip görünmektedir; yeme, içme, yatma, nefsin hoşuna giden her şeyi elde etme ve cismaniyet itibariyle tatmin olma gibi insanın arzularına seslenebilecek ne varsa hepsi Cehennemi saran bir haliçe ve bir kaneviçe gibidir. Hâsılı, Cehennem yolu insanın cismaniyetini gıcıklayan bir şehvet mozaiğidir.

Cennet ise, etrafı mekârihle sarılı bir sadeftir; abdest almak, namaz kılmak, hacca gitmek, zekat vermek, cihad etmek, Allah yolunda zorluklara katlanmak, yer yer cemiyet içinde bir parya muamelesine tâbi tutulmak, her türlü insanî haklardan mahrum bırakılmak, hapishane hapishane dolaştırılmak, sadece "Rabbim Allah" dediği için dayak yemek, sürgüne gönderilmek ve ademe mahkum edilmeye kadar daha

bir sürü aklın zahirine göre kerih görünen şeyler. Evet, Cennet'i de işte bunlar kuşatmış ve o da böyle bir atmosferle muhat bulunmaktadır. Dıştan bakanlar, hep bu perdelere takılır kalırlar. Perdeler itibariyle ise, Cehennem iç gıcıklayıcı, Cennet de ürperti verici bir durumdadır. Onun içindir ki insanların çoğu işin dış yüzüne bakmış ve aldanmışlardır. Dolayısıyla Cehennem'in tâlibi çok, Cennet'in talibi ise oldukça azdır.

İnsanların çoğu küçük hesaplar peşindedir. "Namaz iyidir fakat günde beş defa kılmak bana zor geliyor" diyen bir insan, namazdaki çok küçük meşakkate takılıp kalmıştır. Kışın abdestin zorluğu, bazılarını yolda bırakmıştır. Halbuki, yukarıdaki hadiste gördük ki aynı abdest, onun bu küçük sıkıntısına katlanan bir başkasını adım adım Cennet'e yaklaştırmaktadır. Oruçta, zekatta, hacda, cihadda da aynı şeyleri düşünmek mümkündür. Akılları, akıllı davranmalarına mâni olan niceleri, bu küçük engel ve engebeler karşısında gereken sıçrayışı yapamamakta ve Cennet'in etrafında seyrettiği mekârih, onların oraya girmelerine mani olmaktadır.

Cehennem ise basit hevesleri kendisine tuzak yapmış bir cadıdır. Çoğu kimse, biraz sonra hayatına mâl olacağından habersiz tıpkı sineklerin bala koşması gibi, bu zehire koşmaktadır. Evet, şehvet, onlar için zehirli bir baldır. Bu insanları, etrafında döne döne yanıp mahvolacağı ateşe doğru giden kelebeklere de benzetebiliriz. Cehennem'in etrafını saran şehevata doğru akılsızca gider ve kendilerini Cehennem'de bulurlar. Gördükleri perdenin verasını tam kestiremediklerinden Cehennem'e perde olan şeyler, onların cismaniyetlerini kamçılar ve onları kendine doğru cezbeder. (Buhârî Rikâk, 26; Müslim, Fezâil, 17, 18; Tirmizi, Edeb, 82; Müsned, 1/39)

Hayat yolunda, yolların ayırımındaki Zât'la (sallallâhu aleyhi ve sellem) tanışan, O'ndan aldığı mesaja göre yön ve yol takip eden, kalbi hakikata uyanmış insanlar ise Cennet yollarının sağını-solunu tutan mekari-

hin içyüzünü anlayıp katiyyen zahirine kanmazlar. Zira onların vicdanlarında bir nüve hâlinde bulunan Cennet her an inkişaf etmekte ve onların ruh dünyalarını sarmaktadır. Başkaları Cennet'i dışarda ararken, onlar dünyada dahi, içlerinde buldukları bu Cennetle adetâ safâ sürmektedirler. Halbuki, dünyanın maddî Cennetinde yaşayanlar, onların vicdanlarında yaşadıkları Cennetin tek dakikasını dahi hatta bütün bir hayat boyu yakalayamazlar. İman, içinde Cennet taşıyan bir nüve, küfür ise içinde Cehennem taşıyan ayrı bir tohumdur. Bunlar ötede, gelişip dal budak salacak ve hakiki manada bir Cennet ve Cehennem'e inkılâb edecektir. Demek ki mümin dünyada dahi Cennet hayatı yaşamakta, ama yaşadığı şeyler zahiren mekârih gibi görünmektedir.

Cennet'e ulaşma iştiyakıyla çırpınan ruhlar, her menzili ayrı bir saadet bu yolda, çok defa, ruha rağmen nefsin hoş karşılamayacağı abdest, namaz, oruç gibi bedenî ibadetlerin getirdiği sıkıntılar; zekat, sadaka ve diğer vergi türleri gibi oldukça ağır mükellefiyetler; hac ve cihad gibi malî ve bedenî sorumluluklar bazıları için bu yolu âdeta yürünmez hâle getirir. Bu yolda kimileri abdeste, namaza kimileri açlığa susuzluğa kimileri mal - can sevgisine kimileri de bunların birkaçına birden takılır kalır da, dört adım ötede bütün depdebe ve ihtişamıyla onu bekleyen Cennet'e ulaşamaz.

Evet, Cennet, yukarıda birkaçını zikrettiğimiz, yüzlerce mükellefiyet ve sorumluluğun öbür ucunda, dünya kadar engel ve engebelerle muhat, zirve bir dünya ve her türlü mutluluk tasavvurlarını aşan rengârenk bir rüyalar ülkesi ise -ki öyledir- buna karşılık Cehennem de nefsi coşturan, bedenî arzuları şahlandıran yığın yığın istek, iştiha ve şehvetlerle, ebed yolcularının önünü kesmiş; bedene ait her türlü arzu, iştiha ve şehveti köpürten, şişiren, her zaman zayıf ruhların dikkat nazarlarını üzerinde toplayabilen ve kara delikler gibi semtinden geçenleri o müthiş "ile'l-merkez: merkez çekim" gücüyle cezbedip bağrında eriten bir gulyabaniler gayyasıdır.

Cehennem'in o süslü hicab ve fânusuna bakıp büyülenen ve kendini o gayyaya salan, Cennet'in de sırf perde önünü müşahede edip o ebedî mutluluk diyarından ve o sürprizler âleminden ürküp geriye duran nice insan vardır!

Evet, işin aslına bakılacak olursa, Cennet'i duyup bilenlerin ona iştiyaklarının olmaması, Cehennem'i tanıyanların da ona yaklaşmaları düşünülemez. Ne var ki, sırr-ı teklif, gaybe îman ve dünyadaki imtihan gerçeğinden ötürü, Cennet, mekarihten bir nikaba, Cehennem de şehvetten bir fistana bürünüp insanların karşısına öyle çıkmışlardır.

Şimdi gel, Peygamber sözündeki kuvvet, büyü ve muhtevaya bak ki upuzun iki muazzam ve müthiş yolu, bütün saadetleri, bütün muhataralarıyla beraber, götürüp ürperten veya inşirah veren iki kat'î neticeye bağlıyor, hem de her işinde olduğu gibi "azamî tasarruf" prensibine uyarak bu devâsâ meseleleri anlatmada da sadece dört-beş kelime kullanıyor.

عَنِ الْعِرْبَاضِ بْنِ سَارِيَةَ قَالَ:

وَعَظَنَا رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَوْمًا بَعْدَ صَلَاةِ الْغَدَاةِ مَوْعِظَةً بَلِيغَةً ذَرَفَتْ مِنْهَا الْعُيُونُ وَوَجِلَتْ مِنْهَا الْقُلُوبُ فَقَالَ رَجُلٌ إِنَّ هَذِهِ مَوْعِظَةُ مُوَدِّعٍ فَمَاذَا تَعْهَدُ إِلَيْنَا يَا رَسُولَ اللَّهِ قَالَ أُوصِيكُمْ بِتَقْوَى اللَّهِ وَالسَّمْعِ وَالطَّاعَةِ وَإِنْ عَبْدٌ حَبَشِيٌّ فَإِنَّهُ مَنْ يَعِشْ مِنْكُمْ يَرَى اخْتِلَافًا كَثِيرًا وَإِيَّاكُمْ وَمُحْدَثَاتِ الْأُمُورِ فَإِنَّهَا ضَلَالَةٌ فَمَنْ أَدْرَكَ ذَلِكَ مِنْكُمْ فَعَلَيْهِ بِسُنَّتِي وَسُنَّةِ الْخُلَفَاءِ الرَّاشِدِينَ الْمَهْدِيِّينَ عَضُّوا عَلَيْهَا بِالنَّوَاجِذِ

34

ÜÇ HAK: ALLAH, DEVLET VE DİN HAKKI

"Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem öğle namazından sonra bize çok beliğ/tesirli bir vaaz u nasihatte bulundu. Bu nasihatten dolayı kalbler ürperdi, gözler de yaşardı. Bir adam "Ey Allah'ın Resûlü! Bu nasihat, sanki ayrılmak üzere olan birinin nasihatine benziyor, bize hangi tavsiyede bulunursunuz" deyince Efendimiz bunun üzerine şöyle

buyurdular: "Size Allah'tan korkmayı tavsiye ediyorum ve başınızda bulunan siyahî bir köle dahi olsa dinleyip itaat etmeyi de. İçinizden ömrü olanlar, ileride pek çok ihtilaflar görecektir. Sonradan ortaya çıkarılmış [bid'atlardan] şiddetle kaçınınız çünkü her bid'at dalâlettir, sapıklıktır. Sizden kim, o zamanı yaşarsa size gerekli olan, benim sünnetime ve doğru yolda olan raşid halifelerin sünnetine sarılmanızdır. Bu sünnetlere sımsıkı sarılınız. Bu yolu, azı dişlerinizle tutar gibi sımsıkı tutunuz."

(Ebû Dâvûd, Sünnet 5; Tirmizi, İlim 16. Ayrıca bk. İbn Mâce, Mukaddime 6)

Burada Allah Resûlü, üç haktan bahsediyor. Birincisi, takvâ ki Allah hakkıdır. İkincisi, dinleyip itaat etmek ki devleti idare edenlerin hakkıdır. Üçüncüsü ise sünnete sımsıkı sarılma ki o da dinin hakkıdır.

Takvâ, vikaye kökünden gelen bir kelimedir. Bir bakıma o, şeriat-ı fıtriyenin prensiplerine riâyet ederek Allah'ın himayesine girme ve böylece şeriat-ı fıtriyenin kanunlarına karşı da korunma demektir.

Başınıza seçtiğiniz insan, yani sizin seçerek başınıza getirdiğiniz kişi, saçları kıvırcık siyahî bir köle dahi olsa onu dinleyip itaat etmek şarttır. Bu, demokrasiler üstü bir demokrasidir. İnsanların bir türlü ulaşamadığı ve böyle giderse uzun bir süre daha ulaşamayacağı bir demokrasi ki tam on dört asır evvel bu şekilde dile getirilmiştir. Ancak bir nebi eliyle gelen bu sisteme, demokrasi demek de doğru değildir. Zira, dünyada hiçbir demokrasi anlayışı, bu ufka ulaşabilmiş değildir. En modern ve medenî görünen ülkelerde dahi, böyle bir anlayış ve düşünce henüz yerleşmemiştir. Hâlâ, siyahları insan kabul etmeyen ülke-

ler vardır. Halbuki İslâm, eğer insanlar, böyle birisini başlarına kendi arzularıyla getirirlerse ona itaat etmeleri gerektiğini asırlarca evvel beyan buyurmuştur. Ayrıca burada, hilafete giden yolun herkese açık olduğu hususuna da dikkat çekilmiştir. Halk, arzu eder ve isterse bir siyahiyi de başa getirebilir. O başa geldikten sonra da herkes ona itaat etmek mecburiyetindedir. Önemli olan, kimin seçildiği değil, sevâd-ı âzamın kimi seçtiğidir.

"Bugün dininizi tamamladım" (Mâide, 5/3) meâlindeki âyetle din tamamlanmıştır. Artık söylenecek hiçbir söz kalmamıştır. Dinin içine yeni bir şey sokulamaz. Zira dine girecek her bid'at, bir sünnetin öldürülmesi demektir. Onun için de Allah Resûlü ve O'nun Raşid Halifelerinin sünnetine sımsıkı sarılmak icap etmektedir. Bu sarılma ellerle değil, dişlerle olacaktır. O'nun sünneti, bir talih kuşudur. Avlanacaksa o avlanmalı ve elde tutulmalıdır. Ayrıca Allah Resûlü'nün sünneti, başkalarına ağızla anlatılacaktır. Bir de sünnete dil uzatanlara, diş gösterilecek, onların sünnet hakkında ulu orta konuşmalarına meydan verilmeyecektir...

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ قَالَ قَالَ رَسُولَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ:

اَلنَّاسُ مَعَادِنُ كَمَعَادِنِ الْفِضَّةِ وَالذَّهَبِ خِيَارُهُمْ فِي الْجَاهِلِيَّةِ خِيَارُهُمْ فِي الْإِسْلَامِ إِذَا فَقُهُوا وَالْأَرْوَاحُ جُنُودٌ مُجَنَّدَةٌ فَمَا تَعَارَفَ مِنْهَا ائْتَلَفَ وَمَا تَنَاكَرَ مِنْهَا اخْتَلَفَ

35

İNSANLAR MADENLER GİBİDİR

"İnsanlar, aynen altın ve gümüş madenlerine benzerler. İslâm öncesi dönemde (Cahiliye'de) hayırlı olanları, İslâm'a girip onda derinleşip (onu hazmettiklerinde) yine en hayırlıdırlar. Ruhlar, askerî birlikler gibidir. Birbirleriyle tanışan ruhlar, birbirleriyle kaynaşırlar, tanışmayanlar da ayrılığa düşerler."

(Buhârî, Enbiyâ 2; Müslim, Birr 159, 160. Ayrıca bk. Ebû Dâvûd, Edeb 16)

Bu ifadeleriyle Efendimiz, sanki bütün pedagog ve psikologları önüne alıyor, onlara şu dersi veriyor:

İnsanları terbiyede, onların karakterlerini tesbit çok mühimdir. Fizyonomileri, insanların ruh dünyalarını ele verir. Öyleyse evvela, her in-

sanın ruh dünyası anlaşılmalı, daha sonra da her insan eritilebileceği potaya konarak eritilmelidir. Terbiye, bir manada ona şekil vermektir. Şekil vermek ise ancak o insanın belli bir potada eritilebilmesiyle mümkündür.

Bilmeden, gelişigüzel yapılmak istenen terbiyenin, hiçbir faydası olmayacağı gibi, büyük zararlara da yol açabilir. Onun için Allah (celle celâlüh) bu işin başını çeken Zat'a şöyle buyurmaktadır 'De ki: Bu benim yolumdur. Ben ve bana tâbi olanlar, insanları basiretle Allah'a davet ederiz' " (Yûsuf, 12/108).

Evet, bir dava ve düşünceye davet, basiretle olmalıdır. Basiret, yapılan işin; bilerek, kime, neye, ne ölçüde davette bulunulacaksa, bunun belli bir şuurla yapılmasıdır.

Demek oluyor ki Allah Resûlü, davette kendisine şuur yolunu seçmekte, ümmetine de böyle bir yolu yeğlemekte, zaten bunu emreden de, doğrudan doğruya Cenâb-ı Hakk'ın kendisidir.

Kim, kaç derece hararetle erir, özünü bulur; kim, hangi potada ele alınır; kim, nerede imbiklere atılır; kime mekikler nasıl gider-gelir; bunlar ancak basiretle keşfedilip bilinebilecek şeylerdir.

Cahiliye devrinde, o günün insanları içinde, şuurlu, basiretli, hakperest ve insaflı olanlar, gözleri hak ve hakikata açılıp İslâm'ı anladıktan ve anlayış itibariyle hakikata uyandıktan sonra da yine en hayırlılardan oldular. Zira, altın, potadan geçtikten sonra yine altın; gümüş ve bakır da potadan geçtikten sonra yine gümüş, yine bakırdır ve asla başka madene dönüşmezler. Cahiliye devrinde madeni altın olanlar, İslâm'a geçtiklerinde yine altın olacaklardır; fakat bir şartla ki "İslâm'a girip onda derinleşirse" ifadesi bunu anlatmaktadır. Dinde fakihleşmeleri, derinleşmeleri kaydıyla...

Onların bu hâle gelebilmesi için de elbette bir muallimin, bir mürşidin ve bir manada bir kimyagerin onlara el atıp potalarda eritmesi gerekmektedir. Evet, onların vicdanlarına İslâm'ı üflemek, ancak bu şekilde mümkündür; onlar da fıkha ancak bu şekilde ulaşırlar.

عَنْ أَبِي مُوسَى رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ:

إِنَّ اللّٰهَ لَيُمْلِي لِلظَّالِمِ حَتَّى إِذَا أَخَذَهُ لَمْ يُفْلِتْهُ قَالَ ثُمَّ قَرَأَ (وَكَذَلِكَ أَخْذُ رَبِّكَ
إِذَا أَخَذَ الْقُرَى وَهِيَ ظَالِمَةٌ إِنَّ أَخْذَهُ أَلِيمٌ شَدِيدٌ)

36

ZULÜM CEZASIZ KALMAZ

"Allah, zalime mehil verir. Bir de onu yakaladı mı, artık iflah etmez." Sonra da Allah Resûlü sözlerine şu âyetle devam ettiler: "İşte Rabbinin yakalaması böyledir. O zalim ahaliyi böyle yakalar. Zira O'nun yakalaması çok can yakıcı, çok şiddetlidir."

(Hûd 11/102)

(Buhârî, Tefsîru sûre (11); Müslim, Birr 61. Ayrıca bk. Tirmizî Tefsîru sûre (11); İbn Mâce, Fiten 22)

Allah, zalime mehil üstüne mehil verir. Zulmedeni, kendine baş kaldıranı ve kendisine isyan edeni, hep mehillerle karşılar. Ama bir kere de yakaladı mı gayri onu iflah etmez. Demek ki yapılan şeyler artık gayrete dokunmuş ve bir son damla gibi bardağı taşırmıştır..

Cenab-ı Hakk'ın kâinatta câri bazı kanunları vardır. Bunlar asla değişmezler. "Allah'ın yarattığında değiştirmek yoktur.." (Rûm, 30/30) âyeti de bize bunu anlatmaktadır. Bu kanunlardan biri de zalimin Allah'ın kılıcı olma keyfiyetidir. Efendimiz bu durumu bildirirken "Zalim Allah'ın adaletidir. Onunla intikam alır, sonra da o zalimden intikam alınır" (Aclûnî, Keşfu'l-Hafa, 2/49) buyurmaktadırlar.

Zalim seyfullah'tır. Haddini bilmezlere Allah, zalimle haddini bildirir. Sonra da zalimden bir intikam alır ki siz de şaşar kalırsınız. Zalimler, bugünkü hâlleriyle, gemi azıya almış gidiyorlar. Ancak sakın siz bu duruma bakıp ümitsizliğe düşmeyin. Nice "karye"lere Allah böyle mehil, müddet vermiş, ve âdeta onlara "yiyin, için, yaşayın" demiştir ama bir de bakmışsınız derdest etmiş ve işlerini bitirmiştir. (Bu hususa Hac Sûresi, 48. ayeti işaret etmektedir.)

Şöyle etrafınıza ibretle bir bakıverseniz Sodom, Gomore ve Pompei gibi müşahhas manzaraları kimbilir daha adını bilmediğimiz veya onlar kadar ibret verici olmadığı için unutulmuş daha nice misaller var ki hepsi de bu ilahî kanuna hâl dilleriyle şahitlik yapmaktadır.

Uzağa gitmeye ne gerek var? Bir zamanlar şu üzerinde yaşadığımız topraklarda bir Devlet-i Aliyye vardı. Onun yıkılması, rüyalarda bile görülecek şey değildi. Kimsenin aklının köşesinden geçmeyen bu yıkılış, bugün ciğerleri sızlatan acı bir duygu olarak tarihin hafızasına kaydedilmekten kurtulamamıştır. Bugün, bir avuç insan, Misak-ı Millî ile hudutları çizilmiş bu küçücük ülkede varlıklarını koruma mücadelesi vermekte... Hatta haricî, dahilî şekâvet cereyanları, onlara bu kadarcık hayat hakkını bile çok görmektedir...

... Ve değişmeyen kanun "İşte Rabbinin derdest etmesi böyledir..!" Hakiki tarihçi ve içtimaiyatçılar, Cenab-ı Hakk'ın bu değişmeyen kanunundan ve onun tarih mezarlığındaki misallerinden çok istifade edecekler. Belki de bu istifadeleri onların asırlar boyu canlı kalmalarını sağlayacaktır.

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ:

سَبْعَةٌ يُظِلُّهُمْ اللَّهُ فِي ظِلِّهِ يَوْمَ لَا ظِلَّ إِلَّا ظِلُّهُ الْإِمَامُ الْعَادِلُ وَشَابٌّ نَشَأَ فِي عِبَادَةِ رَبِّهِ وَرَجُلٌ قَلْبُهُ مُعَلَّقٌ فِي الْمَسَاجِدِ وَرَجُلَانِ تَحَابَّا فِي اللَّهِ اجْتَمَعَا عَلَيْهِ وَتَفَرَّقَا عَلَيْهِ وَرَجُلٌ طَلَبَتْهُ امْرَأَةٌ ذَاتُ مَنْصِبٍ وَجَمَالٍ فَقَالَ إِنِّي أَخَافُ اللَّهَ وَرَجُلٌ تَصَدَّقَ أَخْفَى حَتَّى لَا تَعْلَمَ شِمَالُهُ مَا تُنْفِقُ يَمِينُهُ وَرَجُلٌ ذَكَرَ اللَّهَ خَالِيًا فَفَاضَتْ عَيْنَاهُ

37

ARŞ'IN GÖLGESİNDE YEDİ GRUP

"Allah yedi kimseyi, kendi zıllinden başka sığınak olmayan (kıyamet) gününde, zılli altında himaye buyuracaktır. (İlki) âdil imam, (ikincisi) ömrünü ibadet neşvesi içinde geçiren genç , (üçüncüsü) mescidlere dilbeste olan kimse, (dördüncüsü) Allah için sevişip Allah için bir araya gelen ve Allah için birbirinden ayrılan iki insandan her biri, (beşincisi) makam ve cemal sahibi bir kadının talep ağında (nefsine başkaldırıp) "ben Allah'tan korkarım" diyen adam, (altıncısı) solundakine infak ettiği şeyden, sağındaki bir şey hissetmeyecek şekilde sadakasını gizli eda eden, (yedincisi) yapayalnızken Allah'ı anıp da gözleri yaşlarla dolan."

(Buhârî, Ezan 36, Zekât 16, Rikak 24, Hudûd 19; Müslim, Zekât 91. Ayrıca bk. Tirmizî, Zühd 53; Nesâî, Kudât 2)

İşte, her biri insan iradesi açısından başlı başına birer önem arzeden yukarıdaki hususlar ki bunların bazısı, îfası çok zor ve çetin işler, bazısı da ruha ciddî birer çelme sayılan ağlardır. İnsan bu ağların bazılarından kurtulsa da her an diğerlerine takılma ihtimaliyle karşı karşıyadır. Ancak Allah'ın himaye ve inayetiyle aşılabilecek olan bu öldürücü tuzaklardan sıyrılabilme ve insan takatini zorlayan hatta bazen onu aşan bu çetin sorumlulukları başarıyla yerine getirebilme de yine o inayet ve himayeyi celbin en güçlü, en makbul vesilesi sayılan, iradenin hakkını verme ve Allah'la sımsıkı irtibatta bulunma dinamikleri olsa gerek...

İşte, bu hadis bize, her zaman iradesiyle var olabilmiş ve Allah'la irtibattaki gücü ortaya koymuş kutsîler cemaatinden böyle bir kesitle, ötedenberi ütopyalarda aranan, aranıp da bir türlü bulunamayan vicdan topluluğunu sunmakta ve onları yakalama mevzûunda içlerimizi arzu ile doldurup gönüllerimizi şahlandırmakta...

Evet, güneşin bulutların yerini alıp her yanı kavurduğu, beyinlerin kaynayıp terlerin gırtlağa ulaştığı ve sebeblerin bütün bütün iflas edip her şeyin insanın aleyhine döndüğü o gün, Hakk'ın himaye ve inâyetinden başka gölge olmayacak ve olamaz da. Bu gölgenin arş gölgesi veya başka birşey olması önemli değil, önemli olan bildiğimiz düzenin değişmiş, kıstasların altüst olmuş, arz u semânın başkalaşmış olmasıdır.

Bu müthiş günde, kimsenin kimseye destek olamayacağı, himaye ve iltimasların hiçbir işe yaramayacağı muhakkak. Seslerin kesildiği, canların gelip gırtlaklara dayandığı, başların dönüp bakışların bulandığı o gün, kim kimi koruyabilir ki..?

Evet, işte böyle bir günde tek sığınak vardır; o da Allah'ın himâyesinin gölgesidir ve bu gölgeden yararlanacak olanlar da:

a- Dünyada sorumluluğunun şuurunda olan ve uhdesine aldığı emânetlere riâyetle hak, adalet ve istikâmeti temsil eden lider ve devlet reisi.

b- Nefsânîliğin en azgın olduğu dönemlerde, bedenî ve cismanî arzularına rağmen, kendini Hakk'a kulluğa adamış delikanlı.

c- Kulluk arzusu ve neşvesi, cismânî isteklerinin önünde ve kalbi sürekli mescidlerde atan ibâdet eri.

d- Birbirlerini Allah için seven, bir araya geldiklerinde Allah için bir araya gelen, ayrılırken de Allah için ayrılan, Hakk rızasını, Hakk sevgisini mihrâb edinmiş muhabbet fedâileri.

e- Hayatını hep "mehâfetullah" ve "mehâbetullah" kuşağında sürdürebilen, iffet ve ismetini muhafazada fevkalâde hassas, şehevânî isteklerine karşı alabildiğine kararlı ve nefsin fena tekliflerini, "ben Allah'tan korkarım"düşünce ve çığlıklarıyla savabilen babayiğit.

f- Allah'a karşı sadâkat ve vefâsının remzi olarak, dişinden, tırnağından artırıp, Hakk rızâsı için infak ettiği malını, kıskançlığa varan bir ruh hâletiyle, Allah'tan başka kimsenin bilmesini arzu etmeyen, hem öyle etmeyen ki sağına infak ettiğini solundakinden saklamaya çalışan ihlâs ve civanmertlik kahramânı.

g- Yalnızlık anlarını tefekkür ve murâkabe ile buudlaştıran, yer yer gönlünde bestelediği duygularını gözyaşlarıyla seslendiren, her zaman irâde gücünü Allah'tan alan ve bu bir dalga kıran mahiyetindeki o müthiş irâdesiyle mâsiyet arzularını kırıp darmadağınık eden his ve gönül erleridir.

Evet, başka hadîslerde de ifade edildiği gibi, adâletle hükmeden hâkimin ötede nurdan minberler üzerine kurulup Hakk'ın ard arda gelen iltifatlarını yudumlaması; gençliğinde, gençliğini aşmış delikanlının Hakk'ın hoşnutluğu ile mükâfatlandırılması; hayatını mescid-ev-işyeri arasında bir dantela gibi örmeye muvaffak olmuş ibâdet erinin ilahî himayeye alınması; kâinata "mehd-i uhuvvet" nazarıyla bakıp ömürlerini, Allah için severek, sevilerek geçirenlerin mahşerde ilahî muhabbetle mükâfatlandırılmaları; dünya hayatını mehâbet ve mehâfet atkıları

üzerinde örgüleyen gönül insanının ötede korktuğundan emin bulunması; sadakasını, sadâkat nişanesi ölçüsünde tediye eden vefâ erinin, o en vefâlıdan tasavvurlar üstü mukâbeleye mazhar olması, nihayet, zâhiri manalı, bâtını derin, âlemin kendisini bildiği yanlarıyla onlara en mükemmel örnek, dostla halvetinde de gözyaşlarıyla O'na içini dökebilen o duygu ve gönül insanının, bütün bâdireleri aşıp umduklarına nâil olması gibi, uhrevî ödüllendirmeleri ifâde etmenin yanında aynı zamanda, ideal bir toplumun kesiti sayılan böyle bir tablo ile mükemmel bir millet olmanın çerçevesi verilmekte ve insanları ona taşıyacak esaslar gösterilmektedir.

عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ:

أُعْطِيتُ خَمْسًا لَمْ يُعْطَهُنَّ أَحَدٌ قَبْلِي نُصِرْتُ بِالرُّعْبِ مَسِيرَةَ شَهْرٍ وَجُعِلَتْ لِي الْأَرْضُ مَسْجِدًا وَطَهُورًا فَأَيُّمَا رَجُلٍ مِنْ أُمَّتِي أَدْرَكَتْهُ الصَّلَاةُ فَلْيُصَلِّ وَأُحِلَّتْ لِي الْمَغَانِمُ وَلَمْ تَحِلَّ لِأَحَدٍ قَبْلِي وَأُعْطِيتُ الشَّفَاعَةَ وَكَانَ النَّبِيُّ يُبْعَثُ إِلَى قَوْمِهِ خَاصَّةً وَبُعِثْتُ إِلَى النَّاسِ عَامَّةً

38

ÖNCEKİLERE VERİLMEYEN BEŞ ŞEY

"Bana, benden evvel, hiç kimseye verilmedik beş şey verilmiştir: Bir aylık (gibi uzun) bir mesâfeden (düşmanın kalbine) korku salmakla (ilahî) nusrete mazhar oldum. Yeryüzü bana namazgâh ve sebeb-i taharet kılındı. Bu itibarla, ümmetimden namaz vaktini idrak eden herkes (bulunduğu yerde) namaz kılsın! Ganîmet, benden evvel kimseye helâl sayılmadığı hâlde bana helâl kılındı. Ve bana şefaat (hakkı da) verildi. (Yine, benden evvel) her peygamber sadece kendi kavmine gönderiliyordu; ben bütün insanlığa elçi olarak gönderildim."

(Buhari, Teyemmüm, 1; Salât, 56; Müslim, Mesacid, 3.)

Allah'ın küllî manada herkese, hususî manada da her ümmet ve her nebîye ayrı bir lütfu, ayrı bir ihsânı olmuştur: Hz. Âdem ve evlâdına safvet ve esmâya mazhariyet; Hz. Nuh'a, mücadele, kararlılık ve azîmet; Hz. İbrâhîm'e, pek çok nebîye baba olma mazhariyeti, tevhid aşkı ve hillet; Hz. Musâ'ya, tâlim, terbiye, içtimâî ilimler ve içtimâiyyâtta dirâyet; Hz. İsâ'ya, beşerî münasebetlerde yumuşaklık, sabr u tahammül, müsamaha, şefkat ve muhabbet; zaman ve mekânın efendisi Hz. Muhammed (sallallâhu aleyhi ve sellem) ve O'nun ümmetine ise enbiyâ-i sâlifeye lütfedilen hususlara ilave olarak irâde, hikmet, muvazene, te'lîf, terkip gibi mükemmellik ve cihanşümûl olmanın özellikleri bahşedilmiştir. Bu itibarla, İslâm dininin, diğerlerine nisbeten daha külfetli, daha mesuliyetli olmasına karşılık, daha latîf, daha yüksek, daha bereketli ve daha beşerî olduğu söylenebilir. Bu da O'nun cihanşümûl husûsiyetlerinden biri sayılır.

Bu hadîs-i şerif ise İslâm Peygamberi ve O'nun âlemşümûl mesajını, daha çarpıcı, daha rengin bir üslûpla ele alır ve gözlerimizin önüne serer.

Bu âlemşümul dîn ve âlemşümul davânın şerefli mübelliği ve ilk temsilcileri, bu cihanşümul sistemi dünyanın dört bir yanına taşırken, vazifelerinin şuurunda ve mesuliyetlerini de müdrik bulunuyorlardı. Topyekun dünyayı teshir için cepheden cepheye koşuyor, Allah yolunda cihâd ediyor, öldürüyor, ölüyor; Cennet'e girmeye ve Cemâlullâhı görmeye liyâkatlarını ortaya koyuyorlardı. Gönül verdikleri davâ uğrunda hayatı istihkâr ediyor; en az başkalarının yaşama arzusu kadar, Allah'a mülâkî olma iştiyâkıyla yanıp-tutuşuyor ve yeryüzü hilâfetini gerçekleştirmeye çalışıyorlardı ki hayatlarını böyle ötelerle irtibatlı bir yörüngede sürdürenlerle savaşmaya kimsenin gücü yetmezdi. Yanılarak bilmeyerek kendilerini böyle muhataralı bir yola atma bahtsızlığına düçar olanlar da, mesâfeleri aşan bir korku ile tir tir titrer ve daha yolun başında felç olur giderlerdi. Hele bir de îman cephesinin Allah'ı tazimi dönüp müminlerde bir mehâbet hâlini almışsa... Hakîkî îmânı elde

edenler için bir aylık mesafeden korku salmak, ne müthiş bir silâh, ne müstahkem bir kale...

Arzın, bu dinin müntesiplerine bir mescid hâline gelmesi, isteyen her Müslümanın istediği yerde, mâbede, namazgâha ihtiyaç duymadan ibadetini edâ edebilmesi, İslâm dininin cihanşümûl olmasının bir buudu; kıyamete kadar devam edecek olan cihad vazifesinin, hiçbir şeye takılmadan devam ettirilebilmesi için ganîmetin meşrû kılınması ayrı bir buudu. Ötede "şefaat-ı uzmâ" ünvanıyla, belli ölçüde herkesin elinden tutularak belli bir selâmet seviyesine ulaştırılması da ayrı bir buudu ve her peygamberin kendi kavmine husûsî elçiliğine mukâbil, O'nun bütün insanlara gönderilmesi de bu işin sarahat buudu...

Ayrıca bu hadîs-i şerîften, herhangi bir tekellüfe girmeden şu hususları istinbât etmek de mümkündür:

a- Peygamberlik ve onunla gelen mesaj, öyle ilahî bir mevhîbedir ki, katiyen cehd ü gayretle elde edilemez.

b- Bu beş hususiyet tamamen mazhariyet-i Muhammediye olup, başka hiçbir nebî ve mürsele verilmemiştir.

c- Belli bir mesâfeden düşmanların kalbine korku salma, peygamberâne bir hâlin tezâhürüdür ve ancak o kuşakta yaşayanlara ilahî bir armağandır.

d- İbadetin, mâbedlere ve din adamlarına bağlı olmayışı ise 340 bu dînin cihanşümûl bir buudunu teşkil ettiği gibi, her yerde, her zaman Hâlık-mahlûk alâkasıyla, ma'budla münasebete geçme kolaylığını da ifade etmektedir. Burada İslâm mesajıyla gelen ve kaydedilmesi yararlı bulunan bir diğer husus da su gibi toprağın da temizleyiciliği keyfiyetidir. Ayrıca, İslâm'da yıkanmanın önemi, suyun temizleyicilik ve hayatiyeti, toprağın istihâle ettiriciliği üzerinde durmamızda iyi olacaktır.

e- Ganimetin zâtında haram olmadığı, o mevzûdaki yasağın zamanla alâkalı bir imtihan olduğu, Efendimiz döneminde ise, yasağa esas

teşkil edecek hususların aşıldığı veya ortadan kalktığı, husûsiyle de ganimetin en önemli ve birinci kaynağı olan cihad, “cihad kıyamete kadar devam edecektir” (Mecmeu’z-Zevâid, 1/106; Ebû Davud, Cihad, 33.) fehvasınca, kıyamete kadar devam edecek bir amel olduğu için, ganimet, bu işe kendini adamış olanlara hem bir medâr-ı maîşet hem müşevvik bir prim hem de düşman cephesini mâli yönden sarsma, zayıf düşürme, toparlanmalarına fırsat vermeme bakımından fevkalâde önemlidir ve önemli olduğu için de vacip olmasa bile, mübah kılınmıştır ve aynı zamanda, i’lâ-yı kelimetullahta önemli bir esas olan ihlâsa da mâni değildir.

f- Şefaatin hak olduğu, Allah’ın izniyle herkesin şefaat edebileceği. Ancak, şümulü, ihâtası ve keyfiyeti itibariyle bir ölçüde herkesi alâkadar eden şefaat-ı uzmânın (âhiretteki büyük şefaat) sadece O’na lütfedildiği de yine hususiyet-i Ahmediye’den biri, tabiî bizim için de iftihâr ve sürur vesilesi...

g- Önceki peygamberlerin dar dairede, kavim ve kabîlelerine, Peygamberler Sultanı’nın ise topyekûn insanlığa hatta bütün varlığa elçi olarak gönderilmesi, dolayısıyla da değişik cemaat ve kabîlelere gönderilen peygamberlerin elçiliklerinin, o cemaat ve kabîlelerin devamıyla kayıtlı olmasına karşılık, bütün varlığı alâkadar eden bu büyük risâletin dünya durdukça sürüp gideceğine işaret buyurulmaktadır.

عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا أَنَّهُ سَمِعَ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ:

كُلُّكُمْ رَاعٍ وَكُلُّكُمْ مَسْؤُولٌ عَنْ رَعِيَّتِهِ. اَلْإِمَامُ رَاعٍ وَمَسْؤُولٌ عَنْ رَعِيَّتِهِ وَالرَّجُلُ رَاعٍ فِي أَهْلِهِ وَهُوَ مَسْؤُولٌ عَنْ رَعِيَّتِهِ. وَالْمَرْأَةُ رَاعِيَةٌ فِي بَيْتِ زَوْجِهَا وَمَسْؤُولَةٌ عَنْ رَعِيَّتِهَا. وَالْخَادِمُ رَاعٍ فِي مَالِ سَيِّدِهِ وَمَسْؤُولٌ عَنْ رَعِيَّتِهِ وَكُلُّكُمْ رَاعٍ وَمَسْؤُولٌ عَنْ رَعِيَّتِهِ

39

MÜMİN MESULİYET İNSANIDIR

"Her birerleriniz râî (çoban) ve hepiniz elinizin altındakinden sorumlusunuz: Devlet reisi bir râî ve elinin altındakilerden sorumludur. Her fert, ehl ü ıyâlinin râîsidir ve raiyetinden mesuldür. Kadın beyinin hânesinin râîsi ve gözetiminde olan şeylerden sorumludur. Hizmetçi efendisinin malının râîsi ve elinin altındakilerden mesuldür. Her birerleriniz râî ve her birerleriniz raiyetinden sorumludur."

(Buharî, Cuma,11; Müslim, İmare, 20.)

Râî, herhangi bir şeyi görüp-gözeten, koruyup-kollayan manasına gelir. Çobana "râi" denmesi de kendine emânet edilen hayvanları en emin, en müsâit yerlerde otlatması, onları kurda-kuşa kaptırmaması herhangi bir şeye maruz kaldıklarında onlarla içden alâkadâr olması, bu kutsî vazifeyi îfa ederken de fıtrî safvetiyle, her zaman hasis ihtiraslardan uzak kalabilmesi ve sürüsüne karşı duyduğu derin şefkat, beslediği engin merhamet hissiyle, onların elemleriyle müteellim, lezzetleriyle de mütelezziz olması gibi önemli hususlardan ötürüdür.

Ve işte, bir manada devlet reisi ile teb'a arasında da böyle bir münâsebet söz konusudur. Devlet reisi ve derecesine göre değişik dâirelerdeki onun temsilcileri, ellerinin altındakilerini görüp gözetmek, onların elem ve lezzetlerini paylaşmak, onlara mutlu gelecekler hazırlamak ve onların sıkıntılarını göğüslemekle sorumludurlar...

Hâne reisi ile aile fertleri arasında da aynı münasebet bahis mevzûdur; hâne reisi nafaka, elbise ve onları uygun bir yerde iskân etme gibi hususlarda birinci derecede sorumlu olduğu gibi, ta'lim, terbiye, hüsn-ü muâşeret, dünya ve ukba saadetini temin gibi meselelerde de sorumludur.

Aynı durum, kadının kocasıyla olan münâsebetlerinde de geçerlidir; kadın evinin işlerini tedvirde, kocasının malını, ırz ve nâmusunu muhâfazada, sürüsünden mesul bir çoban gibi sorumludur.

Hizmetkârın, efendisinin malını, mülkünü; evlâdın, babanın servet, şeref ve haysiyetini koruyup kollamadaki durumları, hep bu "râî" ve "raiyye" mülâhazasıyla alâkalıdır. Denilebilir ki din nazarında râî ve mer'î olmadık hiçbir mükellef yoktur. Bir yönüyle herkes tıpkı bir çoban, diğer yönüyle de güdülen raiyye mesâbesindedir. Hatta bir râi için güdülecek herhangi bir râiyye olmasa bile o yine sorumludur. Evet, herkes kendi nefsini, aklını ve bütün duygularını, bütün uzuvlarını birer emanet gibi koruyup kollama mecburiyetindedir.

İslâm, bildiğimiz bütün sistemler ve dinler içinde, devlet reisinden, evlerimizde çalışan hizmetçilere kadar, hem de henüz demokrasi rüyalarının görülmediği bir dönemde, herkesin sorumluluğunu en ince teferruatına kadar belirleyip ilân eden biricik hayat nizamıdır ve bu mevzûda ona rakîp bir başka sistem göstermek de mümkün değildir.

Allah Resûlü "devlet reisi mesuldür" der, onun sorumluluğunu, sorumluluk sınırlarını, vazife ve mükellefiyetlerini bir bir sıralar. Kadın ve erkeğin mesuliyetlerini hatırlatır ve ayrı ayrı sahalarda, her ikisine de belli sorumluluklar yükler. Babanın evlâda, evlâdın babaya karşı mesuliyetlerinden söz eder ve her iki tarafın da hak ve mükellefiyetlerine dikkat çeker. Hatta, bu mevzûda, dünyadaki gelişmeler nazar-ı itibara alınacak olursa, çok erken sayılabilecek bir dönemde, hizmetçi ve işçilerin hak ve mesuliyetlerinden bahisler açarak, beşer tarihindeki içtimaî çalkantılardan çok önce sosyal bir probleme çözüm teklif eder.

İşte size, devlet reisi ve teb'anın karşılıklı haklarından -ki, çoğu Ahkâm-ı Sultaniyelerde beyan edilmiştir- evlâd ve ana-baba haklarına, ondan karı-koca ve işçi-işveren haklarına kadar, fıkıh kitaplarında, ahlâk ve terbiye risalelerinde, içtimâiyat ve hukuk eserlerinde; oldukça hacimli birer yer işgal eden onca meselenin üç-beş kelime ile peygamberâne bir ifadesi..!

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ قَالَ قَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ:

اَلْإِحْسَانُ أَنْ تَعْبُدَ اللّٰهَ كَأَنَّكَ تَرَاهُ فَإِنْ لَمْ تَكُنْ تَرَاهُ فَإِنَّهُ يَرَاكَ

40

İHSAN: ALLAH'I GÖRÜYOR GİBİ İBADET ETMEK

"İhsan senin Allah'ı görüyor gibi O'na kulluk yapmandır; sen O'nu görmesen bile O seni görüyor..."

(Buharî, Tefsîr (31) 2; Müslim, İman, 5, 7)

İmanın, İslâm'la bütünleşmesi, İslâm'ın ihsan kutbunda yaşanması, kâmil müminlerin şiârı. Müminin, îmân ve İslâm içinde, îman ve İslâm üstü bir buuda ulaşması ve ulaştığı bu son noktanın hakkını eda etmesi bir ihsan, hayrın hayır doğurması esasına göre, Cenâb-ı Hakk'ın bu samimi teveccühe azametine uygun mukabelesi ise, "Gözün görmediği, kulağın işitmediği ve beşerin kalbine hutûr

etmemiş" (Buharî, Tevhid, 35; Müslim, Cennet, 2, 4) sürprizler faslından ayrı bir ihsan. Zaten "ihsanın karşılığı da ancak ihsandır." Ama, kulun ihsanı kendi derinliği ölçüsünde ihlâs, edep, saygı ve haşyet şeklinde, Allah'ınki de kendi azamet ve servetine göre ve binbir vâridatla, kulunun gönlünü inançla donatıp ilhamlarla coşturma; gözünden perdeyi kaldırıp eşyanın hakikatına muttali kılma; ağzını mâlâyâniyattan koruyup lisânını hikmetle konuşturma ve hislerini uyarıp onu tecellî meşrıklarında dolaştırma şeklinde... Varlığın perde arkasının aralandığı bu noktaya ulaşan mümin, O'nu "bîkem u keyf"görüyor gibi olur. Ne var ki O "Basar ve basîretler O'nu ihata edemez" (En'âm, 6/103) hakikatının sahibi olduğundan, O'nun kendisini görüp bildiği yakîniyle, O'nu görmenin zevkinden, O'nun tarafından görülmenin mehabetiyle bîhûş olur; taat, ihlas, hudû ve huşû televvünatıyla rü'yet-i tâmme-i âcile adına, rü'yet-i nâkısa-i âcileden, tıpkı oruçlu olan birinin oruçlu olduğu saatlerde, oruçla beraber iftar dakikalarının da hazzını ruhunda duyduğu gibi, dünya savmı visâlinin "eyyâm-ı ma'dûde"sinde, dostla vuslat âşirelerinin kat kat olmuş hazlarını duyar ve bir yaşamışlık içinde bin yaşamışlığı birden zevk eder.

Evet kul, O ezel ve ebed sultanını görmek, görüp görmenin zevkine ermek kadar, görülüp bilinmekten de yani efendisine hizmetlerinde O'nun tarafından murakabe edilip müşahedeye tâbi tutulmaktan da derin bir zevk duyar.. zevk duyar da, o uğurda yaptığı şeylerin en küçüğünü dahi engin bir ibadet neşvesi içinde yerine getirir.

İşte, peygamber sözlerine doğru hafif aralanmış minik bir menfez! İşte, Söz Sultanı'ndan lâl ü güher gibi mübarek üç-beş kelime. İşte, mücelledlere sığmam diyen engin muhtevâ..!

BİBLİYOGRAFYA

KUR'ÂN-I KERİM

AHMED B. HANBEL, Ebu Abdullah eş-Şeybânî, *Müsned,* Zeyl: Şuayb Arnavut, Müessesetü Kurtuba, Kahire

ALİ EL-MÜTTAKÎ, Alauddin Ali b. Abdülmelik b. Kadı Han el-Hindî, *Kenzu'l-Ummal fi Süneni'l-Akvâl ve'l-Ef'âl*, Neşr: Bekri Hayyani, Saffet Saka, 5. bs. Müessesetü'r-Risâle, Beyrut, 1985/1405.

el-BUHARÎ, Ebu Abdillah Muhammed b. İsmail el-Cu'fî, *el-Câmiu's-Sahîh*, İstanbul, 1401

ed-DEYLEMÎ, Ebû Şüca Şiruye b. Şehredar b. Şiruye, *el-Firdevs bi-Mesur el-Hitab: el-firdevsü'l-ahbar*, Tahkik Saîd b. Besyuni Zağlul, Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, Beyrut, 1986.

EBU DAVUD, Süleyman b. Eş'as es-Sicistânî el-Ezdî, *es-Sünen*, Tahkik: Muhammed Muhyiddin Abdülhamid, Talik: Kemal Yusuf Hût, (Elbânî'nin ahkamı ile birlikte), Dâru'l-Fikr, Beyrut

İBN CEMÎ' ES-SAYDAVÎ, Muhammed b. Ahmed Ebu'l-Hüseyn, *Mu'cemu'ş-Şuyuh*, Müssesetu'r-Risale, Birinci Baskı, Dâru'l-İman, Beyrut, 1405

İBN MÂCE, Ebû Abdullah Muhammed b. Yezid er-Rebeî el-Kazvini, *es-Sünen*, Tahkik Muhammed Fuad Abdülbaki, Dâru İhyai't-Türasi'l-Arabiyye, Kahire, 1975

İBNÜ'L-CEVZÎ, Ebü'l-Ferec Cemaleddin Abdurrahman b. Ali, *Sıfatü's-Safve*, thk. Mahmûd Fahuri; Tahric Muhammed Revvas Kal'aci, 2. bs. Dârü'l-Maârif, Beyrut, 1979.

el-KURTUBÎ, Ebû Abdullah Muhammed b. Ahmed el-Ensârî, *el-Câmi li Ahkâmi'l-Kur'an*, İ'tina ve tashih: Hişam Semîr el-Buhari, Dâru Alemü'l-Kütüb, Riyad, 2003

M. FETHULLAH GÜLEN, *Sonsuz Nur, Asrın Getirdiği Tereddütler, Prizma, Fasıldan Fasıla, İ'lâ-i Kelimetullah veya Cihad*, Nil Yayınları, İzmir

M. FETHULLAH GÜLEN, *Kırık Testi Serisi*, GYV Yayınları, İstanbul

el-MÜNÂVÎ, Zeynüddin Muhammed Abdurrauf, *Feyzu'l-Kadir Şerhu'l-Câmii's-Sağir*, Daru'l-Kütübi'l-İlmiyye, 1994, Beyrut Lübnan

MÜSLİM, Ebu'l-Huseyn İbn Haccac el-Kuşeyrî en-Neysâbûrî, *Sahihu Müslim*, Mukaddime, Tahkik: Muhammed Fuad Abdülbaki, Daru İhyâi't-Türâsi'l-Arabî, Beyrut

en-NESAÎ, Ebu Abdirrahman Ahmed b. Ali b. Şuayb, *es-Sünen*, Tahkik: Abdülğaffar Süleyman el-Bündârî, Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, Birinci Baskı, Beyrut, 1991

et-TİRMİZÎ, Ebu İsa Muhammed b. İsa, *el-Camiu'l-Kebir (Sünen)*, Tahkik, tahric ve talik: Beşşar Avvad Maruf, Dâru'l-Ğarbi'l-İslamî, Birinci Baskı, Beyrut, 1996

WENSINCK ve arkadaşları, *el-Mu'cemu'l-Müfehres Li Elfâzi'l-Hadîsi'n-Nebevî*, Çağrı Yayınları, İstanbul, 1988

ZAĞLUL, Ebu Hacer Muhammed Said b. Besyûnî, *Mevsûatu Etrafi'l-Hadisi'n-Nebeviyyi'ş-Şerif*, el-Mektebetü't-Ticariyye, Mustafa Ahmed el-Bâz, Daru'l-Fikr, Beyrut, 1994